

Rapport
van
de
Onafhankelijke Onderzoekscommissie Gymnastiek (OOG)

Grensoverschrijdend gedrag in de gymnastiek met focus op
de topsportwerking artistieke gymnastiek dames
Gymfed

31 maart 2021

OOG

Inge Vanderstraete

Tim Stroobants

Kristof Smeets

Bart Meganck (voorzitter)

Eddy De Smedt

Kim Hebberecht (secretaris)

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	4
2	Opdracht en methodologie van de onafhankelijke onderzoekscommissie grensoverschrijdend gedrag gymnastiek (OOG)	6
3	Context waarbinnen de opdracht van de OOG zich situeert	9
3.1	Kinderrechten zijn een kompas en juridisch bindend	10
3.1.1	Het belang van het kind is een centraal beginsel	10
3.1.2	Overzicht van vele relevante kinderrechten	11
3.1.3	Kinderrechten en de vele verantwoordelijken	12
3.2	Sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen	13
3.3	Een definitie van grensoverschrijdend gedrag en geweld in sport	14
3.4	Impact van geweld op de ontwikkeling van kinderen	17
3.5	Geweld binnen sport en evidence-based risicofactoren	18
3.6	Fysieke gezondheid en letsels binnen gymnastiek	21
3.7	Regelgeving inzake gezond en ethisch sporten	21
3.8	Topsportbeleid	24
3.9	Werking GymnastiekFederatie Vlaanderen	35
3.10	Specifieke omgeving topsport vrouwengymnastiek	38
4	Signalen en informatie die de OOG heeft ontvangen	41
4.1	Gegevens omtrent de interacties tussen de gymnasten/ouders en hun omgeving (coaches, interdisciplinair team (IDT), Gymfed)	42
4.1.1	Periode tot ongeveer 2018/2019	42
4.1.2	Periode vanaf 2018/2019	44
4.1.3	Informatie vanuit de coaches (over de hele periode)	47
4.2	Gegevens omtrent voeding en gewicht	47
4.2.1	Periode tot ongeveer 2018/2019	47
4.2.2	Periode vanaf 2018/2019	48
4.2.3	Informatie vanuit de diëtiste	48
4.3	Gegevens omtrent letsels en lichamelijke gezondheid	48
4.3.1	Periode tot ongeveer 2018/2019	48
4.3.2	Periode vanaf 2018/2019	48
4.4	Gegevens omtrent welbevinden	49
4.4.1	Periode tot ongeveer 2018/2019	49
4.4.2	Periode vanaf 2018/2019	49
4.5	Meldingen bij de aanspreekpersonen integriteit (API)	50
5	Conclusies van de OOG	52

5.1	Grensoverschrijdend gedrag situeert zich breder dan topsport artistieke gymnastiek dames te Gent	52
5.2	Grensoverschrijdend gedrag beperkt zich niet tot één coach	52
5.3	Klachten situeren zich op vlak van ethisch en gezond sporten binnen de Gymfed.....	53
5.4	Dagelijkse werking, grensoverschrijdend gedrag en impact op gymnasten	54
5.4.1	Sociaal-emotionele ontwikkeling van huidige en ex-gymnasten stond/staat onder druk	56
5.4.2	Fysieke gezondheid van huidige en ex-gymnasten stond/staat onder druk	57
5.4.3	Moeilijkheid om tot een open communicatie te komen tussen coaches en gymnasten..	58
5.5	Er is sprake van evolutie in de werking.....	58
5.5.1	Fasen in de evolutie	58
5.5.2	Beschouwing over de evolutie	60
5.6	De omgang van Gymfed met meldingen via de ethische commissie: een gemiste kans	61
5.6.1	Wat heeft zich voorgedaan?	62
5.6.2	Gymfed zette de visie onvoldoende goed om in de praktijk	63
5.6.3	Nood aan een volkomen onafhankelijke ethische commissie	64
5.7	Er is nood aan herstel tussen alle betrokkenen en aan garanties op verbetering	65
6	Aanbevelingen	67
7	Referentielijst.....	71

1 Inleiding

De Nederlandse turncoach Gerrit Beltman, die in jaren 2000 tot zijn ontslag in 2008 voor de Gymfed de coach was van onder meer Olympisch turnster Aagje Vanwalleghem, legde in de loop van 2020 bekentenissen af over mentale mishandeling van turnsters. In het zog van deze bekentenissen verschenen midden in de zomer van het jaar 2020 in verschillende kranten artikels met getuigenissen waarin geopperd werd dat ook opvolgers van Beltman in het vrouwenturnen zich aan verbale en psychische terreur hadden bezondigd¹. De journalisten hadden het onder meer over het “*ontploffen van een bommetje*” in België of het “*breken van de dijken*” in navolging van wat in andere landen gebeurt.

Want ook internationaal was er beweging. Monique Kempff, de voorzitter van de Koninklijke Nederlandse GymnastiekUnie (KNGU) zond op 12 februari 2021 een brief aan de voorzitter van de Fédération Internationale de Gymnastique² (FIG) waarin opgeroepen werd om het voortouw te nemen in het creëren van een veilige en aangename omgeving om gymnastiek te beoefenen, met mogelijk de in diverse landen gevoerde onderzoeken als een opportuniteit om van start te gaan. Deze brief werd onderschreven door twaalf andere internationale federaties (Australië, België, Canada, Denemarken, Finland, Duitsland, Ierland, IJsland, Nieuw-Zeeland, Noorwegen, Zweden en USA). Een schot voor de boeg?³

Maggie Haney was toptrainster bij U.S.A. Gymnastics en werd in 2020 voor ernstig agressief gedrag ten aanzien van haar atleten voor acht jaar uitgesloten.⁴ Haar werd verweten dat “*she bullied her gymnasts, publicly shamed them about their weight, encouraged eating disorders and forced them to train with injuries*” ...

Het bestaan van een mogelijk “*foute cultuur*” in het artistiek vrouwenturnen wordt al decennia opgeworpen. Er wordt geopperd dat roofbouw gebeurde op de lichamen van de (Vlaamse) turnsters.⁵ Het is dan ook enigszins atypisch dat de meldingen in de zomer 2020 niet zozeer sloegen op de fysieke hardheid van de trainingen, maar dat verbale en psychische terreur van de trainers aan de kaak werd gesteld.

De Gymfed reageerde snel, zei de recente getuigenissen over haar topsportwerking ernstig te nemen en kondigde op 29 juli 2020 de oprichting aan van een ‘onafhankelijke ethische commissie’. De omstandigheid dat enkele leden van deze commissie ook deel uitmaakten van de in Gymfed structureel voorziene ethische commissie, zorgde bij verschillende getuigen echter onmiddellijk voor wantrouwen. Minister Ben Weyts greep prompt in en zorgde voor de oprichting van een onderzoekscommissie *ad hoc* waarvan de leden volstrekt los staan van de Gymfed en die bovendien multidisciplinair uit specialisten is samengesteld op medisch, psychologisch, juridisch en sportief vlak.⁶ Om de onafhankelijkheid van de Onafhankelijke Onderzoekscommissie Gymnastiek te

¹ o.m.: HLN 27 juli 2020, “Ex-olympische turnsters Vanwalleghem en Mys brengen topcoaches Gymfed in opspraak – ook nu nog mentaal misbruik; DS 27 juli 2020, “Turnsters zijn getekend voor het leven”; NB, 27 juli 2020, “Eetstoornissen, depressies: velen zijn getekend voor het leven”.

² www.gymnastics.sport

³ Hans Vandeweghe, “Is Gymnastiek klaar voor cultuuromslag na jaren van kraken, breken en weer opbouwen?”, De Morgen, 15 februari 2021

⁴ Juliet Macur, “A Gymnastics Coach Accused of Emotional Abuse Speaks Out”, The New York Times, 30 november 2020.

⁵ Hans Vandeweghe, “Ook het Vlaamse vrouwenturnen pleegt roofbouw op zijn kinderen - Mijn turnsters mogen niet menstrueren”, De Morgen, 13 mei 2006.

⁶ Persbericht minister 28 augustus 2021 van minister Ben Weyts

garanderen werd de financiering van de commissie door middel van een subsidiëring voorzien.⁷ De Gymfed bevestigde haar vertrouwen in deze onafhankelijke commissie en herhaalde in diverse persberichten en de algemene vergadering van 25 maart 2021⁸ de gepaste conclusies uit de resultaten te zullen trekken, ook al zouden deze pijnlijk en confronterend zijn, en er concrete acties te zullen aan koppelen.

De Onafhankelijke Onderzoekscommissie Gymnastiek heeft mogen ervaren dat ook de melders vertrouwen in haar onafhankelijkheid stelden. Diverse initiatiefnemers van de meldingen in de media toonden zich bereid te getuigen en in hun spoor volgden tientallen andere melders.

⁷ Ministerieel besluit van 25 augustus 2020 over de toekenning van een projectsubsidie aan de feitelijke vereniging Onafhankelijke Onderzoekscommissie voor het project onafhankelijke onderzoekscommissie gymnastiek, gewijzigd bij ministerieel besluit van 22 december 2020 (gecoördineerde versie)

⁸ zie www.gymfed.be/nieuws/algemene-vergadering-2021-wat-moet-je-weten.

2 Opdracht en methodologie van de onafhankelijke onderzoekscommissie grensoverschrijdend gedrag gymnastiek (OOG)

De opdracht van de OOG is terug te vinden in het Ministerieel besluit van 25 augustus 2020 over de toekenning van een projectsubsidie aan de feitelijke vereniging Onafhankelijke Onderzoekscommissie voor het project onafhankelijke onderzoekscommissie gymnastiek. Dit besluit werd gewijzigd op 22 december 2020.

De OOG ontving financiële ondersteuning voor de realisatie in de periode augustus 2020 – maart 2021 van de volgende activiteiten:

1. De onafhankelijke onderzoekscommissie staat open voor alle getuigenissen van grensoverschrijdend gedrag in de gymnastiek, met een focus op klachten gerelateerd aan de topsportwerking.
2. De onafhankelijke onderzoekscommissie zal adviezen en richtlijnen op juridisch, deontologisch en ethisch vlak formuleren. De adviezen zijn gericht op het beleid van de GymnastiekFederatie Vlaanderen vzw, en desgevallend haar sportclubs. Het rapport van de onderzoekscommissie zal openbaar worden gemaakt. De discretie van de getuigen wordt daarbij gegarandeerd.

Het besluit geeft aan dat de subsidietoekenning kadert binnen de mogelijkheden tot subsidiëring van initiatieven ter bevordering van het gezond of ethisch sporten. Het besluit overweegt verder dat gelet op de recente getuigenissen uit de gymnastieksector, het project van de commissie bijdraagt tot het stimuleren van een gezonde sportattitude en sportomgeving, waarin het belang van integriteit als rode draad voorop staat. Ook draagt het bij tot het bieden aan de Vlaamse topsporters van de beste omkadering en maximale kansen. Tevens werd gemotiveerd dat de rechtstreekse subsidiëring bijdraagt tot een maximale onafhankelijkheid van de werking van de commissie.

De Onafhankelijke Onderzoekscommissie heeft in haar onderzoek een voor de hand liggende methodologie gehanteerd.

In het persbericht van 28 augustus 2020 van minister Ben Weyts werd wie een verhaal met de commissie wilde delen opgeroepen contact op te nemen via het e-mailadres meldpunt.gymnastiek@outlook.be. De meldingen werden telkens in discretie geregistreerd door de secretaris van de commissie. Melders ontvingen van de secretaris een bevestiging. Vervolgens werd elke melder opgeroepen om door de (plenaire) commissie mondeling gehoord te worden in haar of zijn verhaal. De commissie ontving op die wijze 55 meldingen.

De commissie heeft ook zelf diverse actoren uitgenodigd om te getuigen: 23 personen werden op initiatief van de commissie gehoord. Daarnaast werden ook 13 gymnasten *in situ* van de Topsportthal te Gent gehoord.

Gezien de ervaring leerde dat het horen van melders en getuigen doeltreffender verliep wanneer deze vooraf al een schriftelijk relaas hadden gedaan, werden toekomstige getuigen hiertoe uitgenodigd, zonder dat dit nochtans een verplichting was. Hierdoor ontstond kortstondig helaas het misverstand dat de commissie enkel nog een schriftelijk relaas wilde aanvaarden en geen getuigen meer mondeling zou horen. Nochtans werd elke melder of getuige die dit wenste ook mondeling gehoord.

Als gevolg van de coronaviruscrisis en de in dat kader door de overheid opgelegde sanitaire maatregelen en tevens om de gezondheid van de melders en de commissieleden te vrijwaren, waren fysieke zittingen niet meer mogelijk. Aldus vond slechts één commissiezitting fysiek doorgang, namelijk op 15 oktober 2020. Alle navolgende commissiezittingen gebeurden via een digitaal vergaderplatform. Dit bemoeilijkte in zekere mate de interactiviteit en de dynamiek van de zittingen, doch liet anderzijds wel toe zonder tijdverlies door verplaatsingen de afspraken op korte termijn vast te leggen en zo meer zittingen te organiseren.

De commissiezittingen werden steeds bijgewoond door de secretaris van de commissie, die een beknopt verslag van het relaas van de melders en getuigen noteerde.

De getuigenissen hebben de commissie een duidelijk beeld gegeven van alle aspecten van de problematiek die aan de basis ligt van de ophef die eind juli 2020 ontstond. Bij het horen van de getuigenissen werd aan alle betrokkenen de vertrouwelijkheid en de discretie gegarandeerd.

De commissie heeft in de loop van de maand maart 2021 tijdens diverse interne vergaderingen zich beraden over de getuigenissen in functie van het opstellen van dit verslag.

De opdracht van de commissie is gericht op het grensoverschrijdend gedrag in de gymnastiek, met een focus op klachten gerelateerd aan de topsportwerking. Aan de hand van de getuigenissen werd snel duidelijk dat de focus op de topsportwerking in wezen exclusief vernauwd moest worden tot de topsportwerking van de artistieke gymnastiek dames (AGD).

De commissie heeft enkel een adviserende taak. Op geen enkele wijze heeft de commissie een tuchtrechtelijke of bestraffende rol. De commissie heeft daartoe bovendien geen rechtsgrond. Evenmin kan de commissie beslissen over het ontslaan of afzetten van bestuursleden of personeelsleden van de Gymfed.

De multidisciplinaire samenstelling van de onafhankelijke onderzoekscommissie was een bewuste keuze gezien de problematiek diverse facetten behelst: medisch, psychologisch, (top)sportief en juridisch. Dit liet de commissie toe de problematiek uit de recente getuigenissen vanuit diverse invalshoeken te benaderen en te komen tot een genuanceerde en evenwichtige beoordeling.

De selectie van de leden gebeurde in samenspraak en met ondersteuning van het Centrum Ethiek in de Sport⁹ (ICES), een door de Vlaamse overheid erkende organisatie voor beleidsondersteuning en praktijkontwikkeling op het gebied van ethisch sporten.

De Onafhankelijke Onderzoekscommissie Gymnastiek (OOG) is samengesteld uit de volgende personen met de volgende relevante specialiteiten:

Voorzitter:

Bart Meganck is raadsheer in het hof van beroep te Gent. Hij is voormalig atleet en is voorzitter van diverse commissies binnen de sport.

Leden:

Inge Vanderstraete is kinder- en jeugdpsychiater (vertrouwenscentrum kindermishandeling Antwerpen);

Tim Stroobants is psycholoog en directeur van het Vlaams expertisecentrum kindermishandeling vzw;

⁹ www.ethicsandsport.com

Kristof Smeets is orthopedisch chirurg en arts van het Belgisch Olympisch en Interfederaal Comité (BOIC);

Eddy De Smedt is topsportexpert en was hoofd van de topsportwerking van het BOIC.

Secretaris:

Kim Hebberecht is griffier van een onderzoekrechter in de rechtbank van eerste aanleg Oost-Vlaanderen.

3 Context waarbinnen de opdracht van de OOG zich situeert

De OOG hield rekening met internationale, federale en regionale kaders om haar werkzaamheden op te zetten, te ordenen en uitkomsten te interpreteren. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste kaders samenvattend aangereikt. Het doel hiervan is om een houvast te bieden om de vraagstelling, getuigenissen, meningen en interpretatie mee richting te kunnen geven, zonder ze vooraf of eenzijdig te bepalen. Een theoretisch kader kan het concrete gedrag, de concrete situatie niet helemaal vatten en is dus slechts richtinggevend.

Sport is leuk en positief op voorwaarde dat het op een ethische en veilige manier gebeurt, stelt het Centrum Ethiek in de Sport (ICES)¹⁰: “Het gaat om sporten op een verantwoorde en verantwoordelijke manier, waar zorg wordt besteed aan iemands fysieke en psychische integriteit, maar ook aan maatschappelijke verantwoordelijkheid en sociaal welzijn.” Dit komt ook terug in het Actieplan Integriteit van de voormalige minister van Welzijn, Onderwijs, Jeugd en Sport (2016)¹¹:

“Het is onze expliciete bekommernis om voor kinderen en jongeren een leer- en leefomgeving te creëren waarin zij zich op fysiek, psychisch, relationeel en seksueel vlak kunnen ontwikkelen en ontplooiën. We willen ertoe bijdragen dat zij kunnen uitgroeien tot personen die op een positieve, respectvolle, evenwichtige en verantwoordelijke manier omgaan met hun seksualiteit, hun leeftijdgenoten, vrienden en hun dagdagelijkse contacten op school, in de jeugd- en de sportsector en in instellingen waar kinderen en jongeren kunnen verblijven.

We keuren alle vormen van schendingen van de integriteit van kinderen en jongeren volmondig af.

Kinderen en jongeren verdienen bescherming tegen elke vorm van geweld. Daarom willen we de problematiek blijvend bespreekbaar maken en situaties van (vermoedelijk) geweld doeltreffend aanpakken. In de jeugdhulp en de kinderopvang en in onderwijs, de jeugd- en de sportsector moet daarom duidelijk zijn welk gedrag onaanvaardbaar is. Zowel preventie als adequaat omgaan met grensoverschrijdende situaties zijn in dit verband belangrijk.

Speciale aandacht gaat daarbij naar de situatie van kinderen en jongeren in een hulp- of zorgcontext, uitgaande van de vaststelling dat zij dubbel zoveel kans lopen op geweld en misbruik.

We vinden het belangrijk dat kinderen en jongeren die slachtoffer zijn van geweld hun weg vinden naar passende hulp. We hebben daarbij oog voor het zoeken naar constructieve en duurzame oplossingen waarbij ook kinderen en jongeren zelf meewerken aan oplossingen.”

Internationaal beweegt er eveneens heel wat om deze benadering in praktijk te brengen (Lang, 2021a). Hoewel sport in het verleden werd beschouwd als uitgesproken positief omdat het uiting geeft aan hoge morele waarden, het zorgt voor maatschappelijke verbinding via o.a. de inzet van vele vrijwilligers en het meerwaarde geeft voor de ontwikkeling van fysieke, educatieve en sociale competenties, is er een paradigmashift gaande (Lang, 2021b). Meer en meer worden de risico's van

¹⁰ ethicsandsport.com/over_ices/missie_en_visie/over_ons

¹¹ Mededeling aan de Vlaamse Regering van de viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van onderwijs Hilde Crevits, de Vlaams minister van welzijn, volksgezondheid en gezin Jo Vandeurzen, de Vlaams minister van werk economie, innovatie en sport Philippe Muyters en de Vlaams minister van cultuur, media, jeugd en Brussel Sven Gats van 29 januari 2016 betreffende de bevordering en bescherming van de fysieke, psychische en seksuele integriteit van de minderjarige in de jeugdhulp en de kinderopvang, het onderwijs, de jeugd- en de sportsector.

sport onder de aandacht gebracht, met een uitgesproken risico voor topsportwerking voor minderjarigen. Dit geldt evenzeer voor een vroegmatige sport zoals vrouwengymnastiek.

“There is growing scientific and anecdotal evidence that sport -is a sociocultural context that places athletes at particularly high risk of a range of welfare concerns. In other words, the well-established benefits of involvement in sport are not automatic.” (Lang, 2021b)

“Despite the well-recognised benefits of sport, there are also negative influences on athlete health, well-being and integrity caused by non-accidental violence through harassment and abuse. All athletes have a right to engage in ‘safe sport’, defined as an athletic environment that is respectful, equitable and free from all forms of nonaccidental violence to athletes. Yet, these issues represent a blind spot for many sport organisations through fear of reputational damage, ignorance, silence or collusion.” (Mountjoy et al., 2016)

“Protecting the health of the athlete is the primary goal of the International Olympic Committee’s Medical Commission. One of its main objectives is the promotion of safe practices in the training of the elite child athlete. The elite child athlete is one who has superior athletic talent, undergoes specialised training, receives expert coaching and is exposed to early competition. Sport provides a positive environment that may enhance the physical growth and psychological development of children. This unique athlete population has distinct social, emotional and physical needs, which vary depending on the athlete’s particular stage of maturation. The elite child athlete requires appropriate training, coaching and competition that ensure a safe and healthy athletic career and promote future well-being.” (Mountjoy et al., 2008)

3.1 Kinderrechten zijn een kompas en juridisch bindend

Het internationaal verdrag inzake de rechten van het kind (IVRK; Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, 1989) dat voortvloeide uit de universele verklaring van de rechten van de mens (UVRM; United Nations, 1948) bepaalt op omvattende wijze de rechten van minderjarigen. Het kinderrechtenverdrag hanteert bescherming, participatie en provisie als centrale begrippen. Geen van deze rechten heeft absolute voorrang, ze zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Dit impliceert dat iedere situatie een afweging vraagt op welk aspect de nadruk komt te liggen. Sport en topsport kunnen uiting geven aan de positieve rechten, maar dit moet afgewogen worden ten aanzien van andere rechten zoals het belang van het kind en bescherming tegen geweld.

3.1.1 Het belang van het kind is een centraal beginsel

Het belang van het kind (art. 3) is een cruciaal begrip en stelt dat het belang van het kind steeds de eerste overweging moet vormen. Voluit stelt artikel 3 het volgende:

1. Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging.
2. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te verzekeren van de bescherming en de zorg die nodig zijn voor zijn of haar welzijn, rekening houdend met de rechten en plichten van zijn of haar ouders, wettige voogden of anderen die wettelijk

verantwoordelijk voor het kind zijn, en nemen hiertoe alle passende wettelijke en bestuur maatregelen.

3. De Staten die partij zijn, waarborgen dat de instellingen, diensten en voorzieningen die verantwoordelijk zijn voor de zorg voor of de bescherming van kinderen voldoen aan de door de bevoegde autoriteiten vastgestelde normen, met name ten aanzien van de veiligheid, de gezondheid, het aantal personeelsleden en hun geschiktheid, alsmede bevoegd toezicht

De officiële samenvatting van dit artikel is: “Alle acties met betrekking tot het kind dienen ten volle rekening te houden met zijn of haar belang. De Staat is verplicht adequate zorgen te verlenen wanneer ouders of andere verantwoordelijken ter zake in gebreke blijven.”.¹²

Het “belang van het kind” is geen eenvoudig te interpreteren begrip omdat het veelzijdig is en vele invullingen kent (Herbots & Van Vooren, 2019). Het Comité voor de rechten van het kind van de Verenigde Naties (2013) gaf in haar algemeen commentaar heel wat duiding bij de verschillende componenten van de bepaling. In dit 14de algemeen commentaar worden vooral handvatten gegeven voor welke mogelijkheden er zijn om te beoordelen en vast te stellen wat in het belang van het kind is. Het beoordelen van wat in het belang van het kind is, is niet alleen nodig bij besluiten in strikte zin. Het is ook nodig voor alle beslissingen, handelingen, gedragingen, voorstellen, diensten, procedures en onthoudingen die in een land aan de orde zijn.

Hoe dit belang moet worden ingevuld en beoordeeld, valt af te leiden uit de andere bepalingen van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (Comité voor de rechten van het kind van de Verenigde Naties, 2013; Vandekerckhove, 2003). Er wordt best gekeken naar de overige rechten uit het verdrag bij de beantwoording van de vraag “wat is in het belang van het kind”. Dit gaat o.a. om het recht op ontwikkeling door leren en spelen, het recht om niet mishandeld te worden, het recht om bij ouders en familie te kunnen opgroeien enzovoort. Eén van de belangrijkste criteria om te bepalen wat in het belang is van het kind is het recht van het kind om gehoord te worden (Herbots & Van Vooren, 2019).

Niet alleen de centrale overheid is gehouden om het belang van het kind op deze manier te hanteren. Ook lokale overheden, maatschappelijke instellingen en organisaties, de rechtspraak en andere autoriteiten die zich bezighouden met kinderen moeten het belang van het kind nastreven.

3.1.2 Overzicht van vele relevante kinderrechten

Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste rechten van kinderen waarmee o.a. in de topsport rekening moet worden gehouden (Vandekerckhove, 2003):

- In artikel 2 wordt het verbod van elke vorm van discriminatie bepaald. Elke vorm van ongelijke behandeling (om niet pertinente redenen) is aldus uit den boze.
- Artikel 6 voorziet het recht op een zo ruim mogelijke mate van overleven en ontwikkeling. De overheid dient hierop toe te zien. Dit heeft tot gevolg dat de overheid dient te waken en desnoods beschermend dient op te treden om de zo optimaal mogelijke ontwikkeling (zowel lichamelijk als geestelijk) van het kind te verzekeren.
- De artikelen 5 en 18 handelen over de verantwoordelijkheid van ouders in de opvoeding en de rol van de overheid ter ondersteuning daarvan. Het zijn de ouders die de eerste opvoedingsverantwoordelijken zijn en de opvoeding van hun kind sturen. Hun uitgangspunt

¹² Samenvatting gemaakt door het Kinderrechtencommissariaat zoals geraadpleegd op 8 maart 2021 op www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/kinderrechtenverdrag_officiële_nederlandse_vertaling.pdf

zal evenwel ook het belang van het kind zijn en zij dienen rekening te houden met de ontwikkeling van het kind. De overheid van zijn kant heeft een secundaire ondersteunende functie en een toezichthoudende functie. (zie ook verder)

- Artikel 12 stelt dat kinderen hun mening moeten kunnen geven in alle zaken die hen aanbelangen. Aan deze mening moet een passend belang worden gehecht. I.c. moet een groot belang worden gehecht aan de inspraak van het kind en zijn vrije keuze.
- Artikel 13 geeft aan kinderen het recht om zich te informeren en om juiste en volledige informatie te krijgen.
- Artikel 24 handelt over gezondheid, curatief én preventief, en pleit ook voor gezondheidsverbetering.
- Artikelen 28 en 29 voorzien het recht op onderwijs en de kwaliteitscriteria waaraan dit onderwijs moet voldoen. In het verlengde van het hoger genoemde artikel 6 dient onderwijs gericht te zijn op een zo volledig mogelijke ontplooiing van de persoonlijkheid, talenten en geestelijke en lichamelijke vermogens van het kind.
- Artikel 31 handelt over het recht van het kind op rust, vrije tijd, deelneming aan spel en recreatieve bezigheden, passend bij de leeftijd van het kind. Sport hoort hier zeker bij. Deze sport moet evenwel een vorm van een vrijetijdsbesteding blijven. Anders is het geen recreatieve bezigheid meer (zoals omschreven in art. 31).

3.1.3 Kinderrechten en de vele verantwoordelijken

Het garanderen van het belang van het kind (artikel 3) is een verantwoordelijkheid van velen (Comité voor de rechten van het kind van de Verenigde Naties, 2013). Algemeen gesteld is de volwassene die zorg draagt voor een kind verantwoordelijk voor de beslissingen die worden genomen. Dit kan de overheid zijn, maar ook een ouder, een leerkracht, een instelling, een organisatie of een rechter. Dit kan ook een sportcoach zijn (Comité voor de rechten van het kind van de Verenigde Naties, 2011). Het kan zijn dat de ouders van het kind of anderen die verantwoordelijk zijn, hun verplichtingen niet nakomen. Dan moet de overheid het kind voorzien van de nodige zorg.

Art. 6 stelt dat ouders (of andere wettelijke verantwoordelijken) de primaire verantwoordelijkheid hebben voor de zorg, begeleiding en opvoeding van hun kinderen. En wel op die manier dat die zorg, begeleiding en opvoeding in lijn is met de rechten van het kind. De overheid moet de rechten en verantwoordelijkheden van ouders respecteren en hierin ondersteuning bieden (art. 5, art. 18 IVRK).

Hierbij moet ook rekening worden gehouden met de ontwikkeling van een minderjarige en kan er naar gelang de leeftijd meer en meer rekening worden gehouden met de wensen en inschatting van een minderjarige zelf.

Daarnaast verplicht artikel 19 de staat om kinderen te beschermen tegen elke vorm van mishandeling door ouders of door andere personen die de verantwoordelijkheid dragen voor de zorg van het kind, en om in verband hiermee preventieve maatregelen te nemen en behandelingsprogramma's op te zetten.¹³ Dit artikel richt zich specifiek op zorgdragers van een kind. Dit zijn in eerste instantie de ouders. In tweede instantie peetouders, adoptieouders, voogden, familieleden, maatschappelijk werkers, schoolpersoneel, sportcoaches, teamleiders op de werkplaats enzovoorts (Comité voor de rechten van het kind van de Verenigde Naties, 2011).

¹³ Samenvatting gemaakt door het Kinderrechtencommissariaat zoals geraadpleegd op 8 maart 2021 op www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/kinderrechtenverdrag_officiële_nederlandse_vertaling.pdf

3.2 Sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen

Sociaal emotionele ontwikkeling van kinderen en jongeren wordt bepaald door een complex samenspel van kind en contextfactoren. Op vlak van contextfactoren weerhouden we dat er een 'good-enough' evenwicht dient te zijn tussen het stellen van grenzen en verwachtingen enerzijds, het afgestemd emotioneel beschikbaar zijn anderzijds om zorg te bieden waar nodig, en te enthousiasmeren en stimuleren waar mogelijk (Vliegen et al., 2017).

Het hanteren van dit evenwicht vraagt kind per kind, en leeftijdsfase per leeftijdsfase, zoeken en bijstellen. Wanneer een dergelijk evenwicht gehanteerd wordt, draagt dit bij aan een gezonde sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen. Met een gezonde sociaal-emotionele ontwikkeling wordt het volgende bedoeld:

Kinderen worden uitgedaagd om de ontwikkelingstaken die bij een bepaalde ontwikkelingsfase horen te volbrengen, en hierin te groeien, waarbij de stress die dit steeds met zich meebrengt, binnen proximale stretch-zone van ontwikkeling dient te blijven.

In elke leeftijdsfase worden kinderen op verschillende ontwikkelingsvlakken uitgedaagd, onder meer op motorisch/lichamelijk vlak, op vlak van communicatie, op vlak van omgaan met emoties, op sociaal vlak (Vliegen et al., 2017). Om de stress op vlak van ontwikkeling beheersbaar te houden, is het helpend en beschermend dat onder meer:

- de verwachtingen aangepast zijn aan wat een kind mentaal, fysiek en cognitief aankan;
- een kind kan beroep doen op volwassenen bij wie zij zich veilig voelen en bij wie zij voor zorg en steun terecht kunnen;
- een kind in staat is om zijn emoties te herkennen, te differentiëren en hierover in communicatie te gaan;
- een kind een overwegend positief zelfbeeld heeft opgebouwd waarin een gevoel van competentie en een gevoel van agency (oplossingsvaardigheden, kunnen bemeesteren van de situatie) een belangrijke plaats in nemen.

Van zodra de stress die bepaalde ontwikkelingsverwachtingen met zich meebrengt zo groot wordt, dat de stretch-zone van proximale ontwikkeling overschreden wordt, en/of er zijn onvoldoende beschermende factoren aanwezig, ontstaat het risico dat een gezonde sociaal-emotionele ontwikkeling onder druk komt te staan.

In de literatuur wordt in verband met dit concept gesproken over '*the Window of tolerance*' (stressvenster). Dit concept geeft aan dat stress op zich niet verkeerd is en integendeel zelfs nodig is om te kunnen ontwikkelen. Stress die beheersbaar is en in het brein op geïntegreerde wijze wordt verwerkt, leidt tot groeikansen en kan ontwikkeling op allerlei vlakken bevorderen (van der Kolk, 2016; Vliegen et al., 2017).

Maar anderzijds komt vanuit het beeld van '*the Window of tolerance*' ook naar voor dat overmatige stress, die de regulerende capaciteiten van het kind/de jongere en zijn context te boven gaan, zorgt voor een verstoring van het functioneren van het brein en derhalve eveneens zorgt voor een verstoring van emotieregulatie, intermenselijk gedrag en oplossingsgerichte vaardigheden. Wanneer het kind en zijn context voldoende mogelijkheden voorzien om te herstellen van deze toxische stress, en het stressniveau dus opnieuw zakt tot binnen de *Window of tolerance*, hoeft er geen risico op ontwikkelingsschade te bestaan. Toxische stress die aanhoudt, die te vaak en te intens de regulerende capaciteiten van een kind overstijgt en die dus quasi continu de *Window of tolerance* overstijgt, brengt wel een ernstig risico met zich mee op het ontstaan van ontwikkelingsproblemen. Deze ontwikkelingsproblemen kunnen zich voordoen op verschillende en uiteenlopende vlakken,

kunnen een negatieve impact hebben op het dagelijks leven, kunnen lange tijd aanhouden en kunnen van kind tot kind, en van jongere tot jongere, anders zijn (Struik, 2016; van der Kolk, 2016; Vliegen et al., 2017).

Een sociaal-emotionele ontwikkeling onder druk kan zich bijgevolg manifesteren op verschillende manieren en is persoonsgebonden, het gaat onder andere om:

- toenemende lichamelijke kwetsbaarheid;
- toenemende emotionele kwetsbaarheid, met een overwegend negatieve grondstemming, sombere gedachten;
- afname van gevoel van veiligheid bij volwassenen;
- zelfbeeld wordt minder positief.

3.3 Een definitie van grensoverschrijdend gedrag en geweld in sport

Geweld is een complex begrip (Van Haeken et al., 2018). Internationaal worden vooral de termen “geweld”, “intimidatie”, “mishandeling” of “kinder mishandeling” gehanteerd en deze termen kennen brede invullingen. De term grensoverschrijdend gedrag is gangbaar in Vlaanderen (bv. in het kader van seksueel geweld, agressie of pesten)¹⁴ hoewel het bij sommigen de laatste jaren een wat negatievere bijklank kreeg van “minder ernstig”, “ongeloofwaardiger” of “subjectiever” sinds de #metoo-beweging (Vertommen, 2019). Omdat er geen eenduidig onderscheid kan worden gemaakt tussen al deze termen hanteren we “grensoverschrijdend gedrag” en “geweld” als algemene begrippen.

Grensoverschrijdend gedrag en geweld betreffen situaties waarbij men er redelijkerwijze van mag uitgaan dat de situatie (grote kans op) negatieve gevolgen heeft voor het slachtoffer. Geweld kan eenmalig of chronisch zijn, intentioneel of niet-intentioneel zijn, actief of passief zijn en is nauw verwant met de (kans op) negatieve impact (Comité voor de rechten van het kind van de Verenigde Naties, 2011).

Binnen een sportcontext wordt ook over “niet-accidenteel geweld” gesproken, omdat de sport op zich wel aspecten van geweld in zich heeft (pijn ondergaan, slaan, risicovolle bewegingen, ...) (Mountjoy et al., 2016). Met niet-accidenteel geweld wordt bedoeld dat het om intentioneel, buitensporig of te voorkomen geweld gaat. De afwezigheid van voldoende toezicht of risico-inschatting kan eveneens onaanvaardbaar zijn (verwaarlozing, nalatige of gebrekkige zorg).

Het Kinderrechtenverdrag biedt een goed kader om geweld te definiëren (art. 19):

“(…) alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik, terwijl het kind onder de hoede is van de ouder(s), wettige voogd(en) of iemand anders die de zorg voor het kind heeft.”

Op basis van het Algemeen Commentaar nr. 13 van het Comité voor de rechten van het kind van de Verenigde Naties (2011), het IOC consensus statement: harrasment and abuse (non-accidental violence) in sport (Mountjoy et al., 2016), het IOC consensus statement on training the elite child

¹⁴ Mededeling aan de Vlaamse Regering door de viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van onderwijs Hilde Crevits, de Vlaams minister van welzijn, volksgezondheid en gezin Jo Vandeurzen, de Vlaams minister van werk economie, innovatie en sport Philippe Muyters en de Vlaams minister van cultuur, media, jeugd en Brussel Sven Gats van 29 januari 2016 betreffende de bevordering en bescherming van de fysieke, psychische en seksuele integriteit van de minderjarige in de jeugdhulp en de kinderopvang, het onderwijs, de jeugd- en de sportsector.

athlete (Mountjoy et al., 2008) en recent wetenschappelijk onderzoek (o.a. Ohlert et al., 2020) kunnen we volgende categorieën van geweld onderscheiden met toepassingen in sport (die meestal gedeeltelijk tezamen voorkomen in een situatie): verwaarlozing of nalatige behandeling (a), geestelijk of psychisch geweld (b), lichamelijk geweld (c), seksueel geweld (d) en schendingen van de rechten van kinderen door instellingen en systemen (e).

a. Verwaarlozing of nalatige behandeling

Verwaarlozing betekent dat er niet aan de lichamelijke en geestelijke behoeften van het kind voldaan wordt, ze niet tegen gevaar beschermd worden, ze geen medische zorg krijgen, hun geboorte niet aangegeven wordt of dat ze geen andere hulpverlening krijgen, terwijl degenen die verantwoordelijk zijn voor kinderzorg de middelen, kennis en toegang tot diensten hebben om daarvoor te zorgen. Hiertoe behoren:

1. Lichamelijke verwaarlozing: het niet beschermen van een kind tegen letsel, bijvoorbeeld door een gebrek aan toezicht; het kind niet voorzien van de eerste levensbehoeften zoals voldoende voedsel, onderdak, kleding en basale medische verzorging; het kind krijgt niet de verzorging waar het gezien zijn leeftijd behoefte aan en recht op heeft;
2. Geestelijke of emotionele verwaarlozing: ook een gebrek aan emotionele ondersteuning en liefde, een chronisch gebrek aan aandacht voor het kind, verzorgers die “er geestelijk niet zijn voor het kind” door signalen en aanwijzingen van jonge kinderen te negeren, en intiem partnergeweld, drugs- of alcoholmisbruik in het bijzijn van kinderen;
3. Verwaarlozing van de lichamelijke of geestelijke gezondheid van kinderen: het onthouden van essentiële medische zorg; verzuimen medische zorg te geven; falen om het kind te beschermen tegen gevaar;
4. Verwaarlozing van onderwijs: niet voldoen aan de wet dat verzorgers moeten zorgen voor onderwijs aan hun kinderen door ze naar school te laten gaan of anderszins onderwijs te volgen;
5. Achterlating: een uiterst zorgwekkende praktijk die verhoudingsgewijs o.a. veel kinderen van ongehuwde moeders en kinderen met een handicap in sommige samenlevingen overkomt;
6. Specifiek voor sport, nalatigheid: handelingen van nalatigheid met betrekking tot de veiligheid van atleten; bijvoorbeeld het onthouden van eten / drinken aan een atleet; onvoldoende rust en herstel; het niet bieden van een veilige fysieke trainingsomgeving; trainingsmethoden die ongeschikt zijn voor de ontwikkelingsleeftijd of voor hun lichaamsbouw;
7. Specifiek voor sport, verwaarlozing: Het falen van ouders, verzorgers, coaches, ... om te voorzien in de fysieke en emotionele behoeften van een kind of het niet beschermen van een kind tegen blootstelling aan gevaar.

b. Geestelijk of psychisch geweld

“Geestelijk geweld” wordt omschreven als psychologische mishandeling, geestelijke mishandeling, verbale mishandeling, emotionele mishandeling of verwaarlozing en hiertoe kunnen behoren:

1. Alle vormen van voortdurende schadelijke interacties met het kind, bijvoorbeeld door kinderen te laten weten dat ze niets waard zijn, er niet van ze gehouden wordt,

ze niet gewild zijn, in gevaar zijn of alleen van waarde zijn omdat ze in de behoefte van een ander voorzien;

2. Bangmakerij, terroriseren en bedreigen; uitbuiten en omkopen; afwijzen en verstoten; isoleren, negeren en voortrekken;
3. Emotionele aanspreekbaarheid ontzeggen; verwaarlozing van de behoeften op het gebied van de geestelijke gezondheid, medische en educatieve behoeften;
4. Een kind beledigen, uitschelden, vernederen, kleineren, belachelijk maken en zijn/haar gevoelens kwetsen;
5. Blootstelling aan huiselijk geweld;
6. In eenzame opsluiting of de isoleercel plaatsen, of gevangenzetten onder vernederende omstandigheden; en
7. Pesten en koeioneren door volwassenen of andere kinderen, ook via informatie- en communicatietechnologie (ICT) zoals mobiele telefoons en internet (ook "cyberpesten" genoemd);
8. Specifiek voor een context met machtsrelaties, zoals sport: een patroon van opzettelijk, langdurig, herhaald contactloos gedrag binnen een relatie met verschil in macht; via houding, taal en gedrag afwijzing en vijandigheid uitstralen tegenover het kind; kleinerende of denigrerende uitspraken naar het kind zelf of tegenover anderen, waar het kind bij is; negatief isoleren in een groep en manipulatie; Psychisch geweld kenmerkt zich door een chronisch, ernstig en escalerend patroon in de negatieve manier van omgaan met een kind; agressieve, verbale intimidatie, onaangepast druk zetten, overdreven negatieve opmerkingen over prestatie of lichaam. Deze vorm van misbruik vormt de kern van alle andere vormen. De gedragingen die psychologisch misbruik vormen, richten zich op het innerlijke leven van een persoon in al zijn diepgaande reikwijdte.

c. Lichamelijk geweld

Hiertoe behoren dodelijk en niet-dodelijk lichamelijk geweld. Onder lichamelijk geweld moet worden gerekend:

1. Alle lijfstraffen en alle andere vormen van marteling, wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing; lichamelijke straffen of lijfstraffen zijn straffen waarbij lichamelijk geweld wordt gebruikt en die bedoeld zijn om een mate van pijn of ongemak, hoe licht ook, toe te brengen. Meestal gaat het om het slaan ("een oorvijs geven", "een klap geven", "een pak slaag geven") van kinderen, met de hand of met een hulpmiddel - een zweep, stok, riem, schoen, houten lepel, enz. Maar het kan bijvoorbeeld ook gaan om het schoppen, schudden of gooien van kinderen, krabben, knijpen, bijten, aan de haren trekken of een draai om de oren geven, het dwingen van kinderen in een ongemakkelijke houding te blijven, te verbranden, met heet water te overgieten of dwingen te eten;
2. Lichamelijk pesten en koeioneren door volwassenen en door andere kinderen;
3. Specifiek voor sport: Overmatige training, trainingsbelasting die niet aan leeftijd of aan de lichaamsbouw is aangepast, onvoldoende rust, lichamelijke straffen, strenge diëten, slaan, schoppen, pijn doen, aanzetten tot dopinggebruik.

d. Seksueel misbruik en uitbuiting

Onder seksueel misbruik en uitbuiting vallen:

1. De aansporing of dwang van een kind om deel te nemen aan een onwettige of geestelijk schadelijke seksuele activiteit;
2. Het gebruik van kinderen voor commerciële seksuele uitbuiting;
3. Het gebruik van kinderen in audio- of visuele beelden van seksueel misbruik van kinderen; en
4. Kinderprostitutie, seksuele slavernij, seksuele uitbuiting bij toerisme en reizen, mensenhandel (in en tussen landen) en de verkoop van kinderen voor seksuele doeleinden en gedwongen huwelijken.

e. Schendingen van de rechten van kinderen door instellingen en systemen

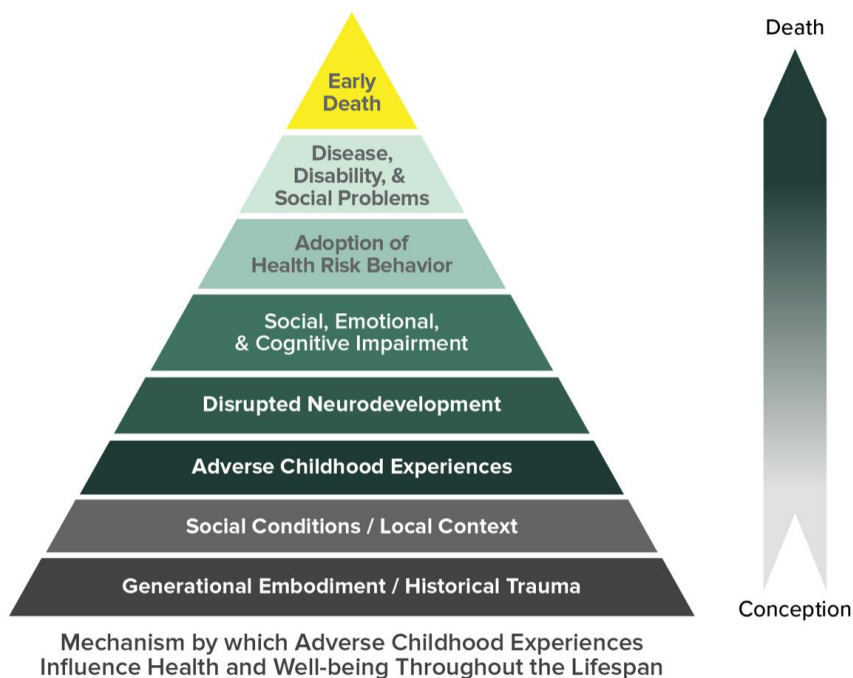
Autoriteiten op alle overheidsniveaus die verantwoordelijk zijn voor de bescherming van kinderen tegen alle vormen van geweld kunnen direct of indirect schade berokkenen doordat het hen ontbreekt aan effectieve middelen om uitvoering te geven aan de verplichtingen uit hoofde van het Kinderrechtenverdrag. Zij passen bijvoorbeeld wetgeving en andere regelgeving niet aan of herzien deze niet, voeren wetten en regels niet goed uit, verstrekken niet voldoende materiaal, technische middelen en mensen en capaciteit om geweld tegen kinderen vast te stellen, te voorkomen en er een antwoord op te hebben. Ook hebben maatregelen en programma's onvoldoende toegang tot en toezicht op de vorderingen of tekortkomingen van de activiteiten om een einde te maken aan het geweld tegen kinderen, noch middelen om die te beoordelen. Ook kunnen professionals bij het plegen van bepaalde handelingen het recht van kinderen op bevrijding van geweld misbruiken, bijvoorbeeld wanneer zij hun verantwoordelijkheden uitvoeren op een manier die de belangen, opvattingen en ontwikkelingsdoelen van het kind negeert.

Grensoverschrijdend gedrag en geweld bevinden zich op een continuüm van minder ernstig naar heel ernstig geweld (Van Haeken et al., 2018). Om te bepalen of iets afwijkt van wat normaal is, moet men kijken naar de aard van het gedrag (bv. duwen vs. slaan), de omvang (frequentie, intensiteit, duur), de complexiteit, de context, impact, de gelijkwaardigheid, de vrijwilligheid, de leeftijdsadequaatheid en ten slotte de (kans op) negatieve gevolgen (Meinck et al., 2020; Vertommen et al., 2016; Wilinsky & McCabe, 2020). Tenslotte kan het van belang zijn te kijken naar de juridische grenzen van specifiek gedrag: wat is strafbaar of aanklaagbaar, en wat niet?

3.4 Impact van geweld op de ontwikkeling van kinderen

Geweld tegen kinderen laat sporen na bij het kind, zijn/haar omgeving en de samenleving, nu en in de toekomst (van der Kolk, 2016). Het geeft een duidelijk verhoogd risico op gevolgen op zowat alle levensdomeinen die er toe doen, o.a. op vlak van emotie- en aandachtregulatie, hechting, coping, schools presteren, gezondheid, relaties, financiële mogelijkheden, neurobiologie en expressie van het DNA (Anda et al., 2006; Nurius et al., 2015). Het gaat om overleven, dreiging en gevaar in de plaats van leven, je geliefd voelen en leren.

Sinds Felitti en collega's in 1998 hun eerste onderzoeksbevindingen publiceerden rond de impact van negatieve, ingrijpende levensgebeurtenissen waaronder geweld, zijn de wetenschappelijke inzichten alleen maar duidelijker en rijker geworden rond een eenvoudige gedachte: hoe meer en hoe complexer het geweld dat iemand in zijn kindertijd meemaakt, hoe groter de kans op negatieve gevolgen.

Figuur: The ACE pyramid afkomstig van het Centers for Disease Control and Prevention – Kaiser ACE Study¹⁵

De negatieve gevolgen zijn evenwel geen vaststaand gegeven. Kinderen, jongeren en volwassenen zijn veerkrachtig en er zijn hulpmogelijkheden om de impact te verkleinen. Het gaat om een verhoogd risico op gevolgen.

Retrospectieve getuigenissen van (jong)volwassenen over het geweld dat ze meemaakten in hun kindertijd is doorgaans zeer betrouwbaar (Pinto et al., 2014). Men moet er daarbij rekening mee houden dat mensen die slachtoffer zijn frequenter kampen met gevoelens van twijfel, onzekerheid, schaamte, schuld, wantrouwen, stress en angst (van der Kolk, 2016). Bepaalde herinneringen over concrete voorvallen kunnen daardoor minder samenhangend of helder zijn net omdat ze zo ingrijpend en overweldigend waren.

3.5 Geweld binnen sport en evidence-based risicofactoren

Geweld ontwikkelt zich doorgaans in situaties waar beschermende factoren onvoldoende tegenwicht bieden aan kwetsbaarheden en risicofactoren (Bakker et al., 1997; Hoppenbrouwers & De Cock, 2010; Ince et al., 2018). De risico- en protectieve factoren bevinden zich op vele niveaus (individu, relatie, omgeving, beleid, ...). Wanneer deze balans verstoord is, kan men in een vicieuze geweldsdynamiek terecht komen waarin stress, (on)macht, controle(verlies) en verstoorde relaties verergeren. Het gaat om een wisselwerking tussen beschermende en risicofactoren, tussen ontwikkelingsopgaven en competentie, tussen individuele ontwikkeling en de sociale omgeving en tussen de verschillende socialisatiemilieus (onder meer gezin, kinderopvang, buurt).

Binnen de georganiseerde (top)sport associeert men specifieke risicofactoren met geweld. Het IOC voegt er volgende belangrijke inzichten aan toe:

¹⁵ Zie <https://www.cdc.gov/violenceprevention/aces/about.html>

“Young athletes are more vulnerable to abuse at this time because of their need to be cared for, protected and supervised during their development.” (Mountjoy et al., 2016)

“This unique athlete population has distinct social, emotional and physical needs, which vary depending on the athlete’s particular stage of maturation. The elite child athlete requires appropriate training, coaching and competition that ensure a safe and healthy athletic career and promote future well-being.” (Mountjoy et al., 2008)

Hieronder wordt een overzicht gegeven van veelgenoemde risicofactoren op basis van het IOC consensus statement in 2016 en recent wetenschappelijk onderzoek (Barker-Ruchti et al., 2021; Mayer et al., 2021; Mountjoy et al., 2016; Roberts et al., 2020; Wilinsky & McCabe, 2020):

- **Machtsongelijkheid**

- Macht van coach over atleet: invloed op en controle over de atleet. De atleet streeft een waardering van de coach na en ze zoeken hun goedkeuring, ze zien de coach als hun weg naar succes in de sport. Coaches hebben een grote impact op het welzijn en zelfwaardegevoel van jonge atleten. Coaches hebben een bijzondere relatie met hun atleet, staan heel dicht bij het leven van de atleet en zijn op de hoogte van (en betrokken bij) vele aspecten van het leven van de atleet. Een zorgrelatie houdt per definitie een verschil in macht in, waarbij macht vooral negatief wordt wanneer het wordt gebruikt om controle uit te oefenen op een individu, autoriteit te benadrukken of atleten te manipuleren.
- Macht van coach over ouders van atleten. De coach kan eveneens macht hebben over ouders. De coach is degene die het talent van het kind van de ouders moet identificeren, naar een hoger niveau tillen, een *“gatekeeper”* is naar sportief succes en dagelijks omgaat met het kind (soms in tegenstelling tot de ouders).
- Succesvolle coaches. Wanneer coaches succesvol zijn, worden ze haast onaantastbaar en dit zelfs wanneer ze duidelijk in vraag worden gesteld. Dit is in het bijzonder zo wanneer er een cultuur heerst waarbij presteren en succes de absolute prioriteit zijn ten koste van het welzijn van een minderjarige atleet.

- **Ongebalanceerd leven**

De allesoverheersende manier waarop een minderjarige topsportatleet moet leven, draagt bij aan een eenzijdige omgeving en dit maakt de atleet extra kwetsbaar. Dit gaat o.a. om de vele opofferingen die nodig zijn, een leven en identiteit dat wordt opgehangen aan presteren, isolatie en verwaarlozen van andere competenties, interesses en sociale verbinding.

- **Prioriteren van presteren en winnen boven het welzijn van een atleet**

In de (top)sport kunnen presteren, succes en winnen de meest belangrijke doelen zijn, ten koste van de middelen die er voor nodig zijn. Dit kan onder andere gaan over de druk van competitie, het tolleren van een mishandelende coaching-stijl maar ook over het stimuleren van een houding bij de minderjarige atleet waarbij presteren belangrijker wordt geacht dan hun welzijn of het stimuleren van een *winner-takes-it-all*-mentaliteit.

- **Topsport cultuur, normen en waarden**

- Focus op lichamelijkeheid, waarbij seksueel grensoverschrijdend gedrag genormaliseerd kan worden.
- Hogere tolerantie voor fysiek geweld in bepaalde sporttakken (pijn hoort erbij, zo word je sterk, ...).
- Focus op gewicht.

- De atleet benaderen vanuit mechanisch model dat moet worden geoptimaliseerd. De atleet als middel voor een doel.
- Misvattingen over motivationele aanpak om topprestaties te ontwikkelen en leveren (bv. eenzijdige focus op hardheid stimuleren, discipline en controle, onderwerping, initiatie van nieuwe leden, ...).
- Hoge ambities van atleten en hun omgeving, presenteïsme, liefde voor de sport.
- Media-aandacht voor prestaties van minderjarige atleten.
- **Bepaalde gelegenheden**
Er zijn bepaalde omstandigheden aanwezig die geweld meer mogelijk maken, zoals douchemomenten en kleedkamers, verborgen aanrakingen, riskante oefeningen, stages en toernooien in het buitenland, herlocatie van atleten en scheiding van familie, subjectieve jureringen ...
- **Organisatorische tolerantie en stressoren**
 - Onduidelijkheden over standaarden.
 - Geen mogelijkheden tot melding of gevolggeving.
 - Zwijgcultuur, ook bij omstaanders of niet geloofd worden.
 - Gebrek aan controle of opleiding van sommige vrijwilligers en begeleiders.
 - Onduidelijkheid over verschillende rollen en samenwerking.
 - Werk- en prestatiedruk.
 - Professionele onzekerheid.
 - Slechte interne communicatie.

Naar prevalentie en incidentie van geweld binnen sport valt nog heel wat onderzoek uit te voeren. Het IOC stelde in het consensus statement (Mountjoy et al., 2016):

“Psychological or emotional harassment and abuse has been the most recent form of interpersonal violence to receive research or policy attention. Sport research into this form of interpersonal violence is even recent with relatively scarce data and formulations based on the parent–child literature. There is strong evidence that sexual, physical and psychological abuse are highly correlated. Psychological abuse is at the core of all others since it is impossible to conceive of any form of harassment or abuse that does not also have psychological underpinnings.

Research on the psychological harassment and abuse in sport is primarily qualitative in nature with few examinations of prevalence: it focuses on the coach–athlete relationship, resulting in a lack of research on other members of the athletes’ support system otherwise known as the ‘entourage’ and on peer athletes. The only large-scale study available is from the UK, which reported a prevalence of psychological abuse of 75%, raising concerns that this may be the most urgent safeguarding concern in youth sport. Psychologically abusive behaviours described by athletes generally reflect those described by the WHO and the UN Convention on the Rights of Children. Athletes report: belittling, humiliating, shouting, scapegoating, rejecting, isolating and threatening behaviours as well as being ignored, or denied attention and support.”

Recent wetenschappelijk in België (Vlaanderen), Duitsland en Nederland binnen georganiseerde topsport bij minderjarigen bevestigt (deels) de hoge mate waarin geweld voorkomt, meer dan in de doorsneebevolking (Ohlert et al., 2020). Deze studie toont dat een op vier van de minderjarige topsporters psychologisch geweld rapporteert (25%), waarvan ongeveer een derde seksueel geweld, twee derde psychologisch geweld en dertien procent zowel seksueel, psychologisch en fysiek geweld.

3.6 Fysieke gezondheid en letsels binnen gymnastiek

Gymnastiek is een sport met een hoge blessureprevalentie, waarvan artistieke gymnastiek de discipline is met het hoogste blessurerisico (Campbell et al., 2019). De 1-jaars incidentie bij vrouwen in deze discipline ligt tussen 2,5 en 3,6 blessures per gymnast of 3,7 blessures per 1000 uren. De incidentie bij mannelijke gymnasten is 0,7 blessures per gymnast of 1 blessure per 1000 uren. Overbelastingletsels variëren tussen 23,3 tot 44,2% van alle blessures (Campbell et al., 2019).

De reden van deze hoge incidentie is multifactorieel. Gymnastiek is een explosieve sport met een hoge intensiteit en veel trainingsbelasting. Om een oefening onder de knie te krijgen zijn vele herhalingen nodig, echter te veel kan aanleiding geven tot vermoeidheid en blessures (Sands, 2000). Ook is gymnastiek een sport die reeds op jonge leeftijd aan een hoge intensiteit begint. Gymnasten mogen reeds op 16-jarige leeftijd deelnemen aan de Olympische Spelen, met als gevolg dat detectie vroeg gebeurt en men op jonge leeftijd deze kinderen onderwerpt aan een zeer hoge belasting. Jonge gymnasten hebben nog een immatuur musculoskeletaal systeem met een verhoogd risico op blessures aan groeischijven, kraakbeen en bot (Edouard et al., 2018). Andere risicofactoren voor blessures zijn gewicht, langdurige trainingen en trainingen op hoger niveau, competitie, maar ook de psychologische toestand en stressniveau (Campbell et al., 2019).

Minderjarige atleten worden geconfronteerd met allerhande fysieke, mentale en sociale ontwikkelingen wat hen kwetsbaar kan maken. Minderjarige topsportatleten zijn met name kwetsbaar voor korte en lange termijneffecten van “presenteïsme”. Ze zijn extra kwetsbaar om te blijven functioneren en presteren ondanks gezondheidsproblemen en ziekte (Mayer et al., 2021). Atleten en hun entourage zetten best expliciet en holistisch in op het voorkomen van een te hoge belasting (Mayer et al., 2021). Dit gaat onder andere over alert zijn op verwachtingen bij de atleet zelf, de atleet leren omgaan met haar of zijn lichaam en belasting, communicatiekanalen en afspraken, organisatiecultuur en duidelijke rolverdelingen.

3.7 Regelgeving inzake gezond en ethisch sporten

Het decreet van 20 december 2013 inzake gezond en ethisch sporten (GES-decreet, BS 31 januari 2014) bepaalt in de definitie- en begripsbepaling (art. 2, 2°) wat ethische sporten is, namelijk: sporten in overeenstemming met het geheel van positieve waarden en normen en daarmee verband houdende maatregelen die eenieder in acht moet nemen met het oog op de bewaring en bevordering van de individuele integriteit (fysieke, psychische en seksuele), *fair play* en sociale integriteit (solidariteit, diversiteit en inclusie).

Gezond sporten is volgens dit decreet: sporten in omstandigheden die in overeenstemming zijn met iemands fysiek, psychisch en sociaal welbevinden (art. 2, 1°). De recente getuigenissen hebben betrekking op dit welbevinden.

Ethisch sporten is volgens het GES-decreet een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de Vlaamse overheid en de sportorganisaties, waarbij elke sportorganisatie, rekening houdend met de aard en de context van de sportbeoefening, de opdracht heeft om zelf bij te dragen aan de ontwikkeling van een sportklimaat dat met ethisch sporten verenigbaar is (art. 5). Ook voor gezond sporten legt het decreet een belangrijke verantwoordelijkheid bij de sportorganisatie: elke sportorganisatie bevordert het gezond sporten, rekening houdend met de aard en de context van de sportbeoefening, onder meer door de omstandigheden die negatief inwerken op de fysieke of psychische integriteit van de sporter daadwerkelijk te voorkomen en te bestrijden door doelmatige initiatieven en gepaste maatregelen (art. 6).

De decreetgever beoogde met het GES-decreet een kaderdecreet uit te werken dat geldt voor alle sporters, met een zo groot mogelijke responsabilisering van de sportorganisaties en de sporters zelf (Vlaams Parlement, *Stukken*, Ontwerp van decreet, Verslag, 2280, nr. 3, p. 5). De begrippen 'ethisch en verantwoord sporten' moeten er volgens de decreetgever toe bijdragen op een verantwoorde manier te sporten, met zorg voor zowel de fysieke als de psychische integriteit, maar ook met zorg voor de maatschappelijke verantwoordelijkheid en het welzijn, waarbij sport en sporter centraal staan. Waar de overheid vooral positief wil ondersteunen en stimuleren met oog voor kwaliteit via kwaliteitsstandaarden, basisverplichtingen, expertise en beleidsondersteuning, werd in het verslag bij het ontwerp van decreet benadrukt dat voor de overheid de mogelijkheid tot sturend, corrigerend of sanctionerend optreden waar nodig, blijft bestaan. Het initiatief van de minister tot financiële ondersteuning van deze onafhankelijke commissie past in dat opzet. Het besluit van de Vlaamse Regering van 4 april 2014 houdende uitvoering van het decreet van 20 december 2013 inzake gezond en ethisch sport (BS 1 juli 2014) voorziet de mogelijkheid van subsidiëring van een initiatief ter bevordering van het gezond of ethisch sporten (art. 17). Dit is de rechtsgrond voor de subsidiëring van de werking van de OOG.

Het decreet van 20 juli 2018 houdende wijziging van het decreet van 10 juni 2016 houdende de erkenning en subsidiëring van de georganiseerde sportsector en van het decreet van 20 januari 2012 houdende een vernieuwd jeugd- en kinderrechtenbeleid (BS 3 augustus 2018) voegde voor de sportfederatie vanaf 1 januari 2021 de verplichting in tot het voeren van een integriteitsbeleid en het organiseren van een aanspreekpunt integriteit. Het decreet van 10 juni 2016 houdende de erkenning en subsidiëring van de georganiseerde sportsector (BS 10 juli 2016) bepaalt het als een algemene subsidiëeringsvoorwaarde (art. 11, 1, 3°/1). Het besluit van 16 september 2016 van de Vlaamse Regering tot vaststelling van de algemene erkennings- en subsidiëeringsvoorwaarden voor de georganiseerde sportsector (BS 5 december 2016 ed. 2) bepaalt dat de sportfederatie om in aanmerking te komen voor een algemene werkingssubsidie een aanspreekpunt integriteit moet organiseren door het aanstellen van een of meer personen voor een duidelijk mandaat van aanspreekpunt integriteit, het aanspreekpunt moet ondersteunen en intern kenbaar maken en de werking van het aanspreekpunt moet evalueren (art. 7/1, § 1, 1°, a).

Een integriteitsbeleid is een beleid met maatregelen die de sportfederatie in acht moet nemen met het oog op de bewaring en bevordering van de individuele, psychische en seksuele integriteit van personen (art. 2, 5°/1).

Een aanspreekpunt (of aanspreekpersoon) integriteit (API) betreft volgens het decreet van 10 juni 2016 houdende de erkenning en subsidiëring van de georganiseerde sportsector, een persoon of personen die het aanspreekpunt vormen voor gevallen van grensoverschrijdend gedrag waarbij de individuele fysieke, psychische en seksuele integriteit van personen wordt geschaad (art. 2, 2°/1). Het aanspreekpunt integriteit is belast met de eerste opvang en doorverwijzing en zorgt voor de coördinatie van interne procedures ter bevordering van de integriteit van personen. Het aanspreekpunt integriteit is belast met de preventie en ondersteuning, en moet vormen van grensoverschrijdend gedrag tegengaan.

De of het API is binnen de sportfederatie een eerste, laagdrempelig aanspreekpunt voor wie een vraag, opmerking, klacht of andere boodschap heeft in verband met grensoverschrijdend gedrag en lichamelijke integriteit en hier met iemand wil over spreken. Dit kan zowel een sporter zijn, een ouder of partner of andere betrokkenen, als een begeleider, bestuurder of API van de sportclub. Het belang van de rol van de API, zowel op club- als op federatieniveau, in het opmerken en aanpakken van incidenten inzake grensoverschrijdend gedrag kan niet overschat worden. De API moet dan ook de nodige competenties hebben en moet opgeleid worden om zijn of haar taak aan te kunnen. Sport

Vlaanderen heeft (in samenwerking met ICES, Sensoa en advocatenkantoor Stibbe) een zeer volledige Syllabus Aanspreekpersoon Integriteit uitgewerkt.¹⁶ Als de sportfederatie beschikt over een ethische commissie, is het aangewezen dat de federatie-API hiervan deel uitmaakt (zie hierna in het verslag), hoewel dit niet verplicht is. De verbindingsrol en filterrol van de API ten aanzien van de ethische commissie is van groot nut en belang en werkt sterk drempelverlagend.

Sinds 1 januari 2021 moeten sportfederaties, om aanspraak te blijven maken op subsidies, op grond van het besluit van 16 september 2016 van de Vlaamse Regering tot vaststelling van de algemene erkennings- en subsidiëeringsvoorwaarden voor de georganiseerde sportsector (BS 5 december 2016 – ed. 2) aan diverse beleidsmaatregelen rond grensoverschrijdend gedrag voldoen. Sportfederaties moeten beschikken over een tuchtrechtelijk systeem, specifiek voor grensoverschrijdend gedrag, door in het tuchtreglement een rubriek over grensoverschrijdend gedrag op te nemen en te beschikken over of door te verwijzen naar een tuchtrechtelijk orgaan dat beschermend en sanctionerend kan optreden (art. 7/1, § 1, 6°, a en b). Om de praktische organisatie, de kennis en de expertise hiertoe te bundelen werd op initiatief van de sportfederaties het Vlaams Dopingtribunaal (VDT), opgericht in 2008, omgevormd tot het Vlaams Sporttribunaal (VST). Momenteel zijn een 47-tal sportfederaties voor de afhandeling van zaken van grensoverschrijdend gedrag aangesloten bij het VST. Vanaf 1 januari 2021 behandelt het VST zowel dopingdossiers (van elitesporters) als dossiers grensoverschrijdend gedrag.

Ook de GymnastiekFederatie Vlaanderen vzw is lid van het VST en vertrouwdde de tuchtrechtelijke afhandeling van zowel de dopingzaken van haar elitesporters als zaken van grensoverschrijdend gedrag (voor al haar sporters) toe aan het VST.

Hoofdstuk 3 van het Tuchtreglement van de Gymfed, zoals dit vanaf 1 september 2020 is in werking getreden (art. 5), bevat de rubriek *seksueel* grensoverschrijdend gedrag; hoofdstuk 4 behandelt het overige grensoverschrijdend gedrag.¹⁷ Er wordt een onderscheid gemaakt tussen “fysisch” (lees: fysiek) grensoverschrijdend gedrag (art. 11) en psychisch grensoverschrijdend gedrag (art. 12).

Onder fysiek grensoverschrijdend gedrag verstaat het tuchtreglement geweld. Geweld is volgens het tuchtreglement elke feitelijkheid waarbij de fysieke integriteit van sporters, begeleiders, clubbestuursleden en medewerkers van de vzw Gymfed wordt aangetast. Het tuchtreglement stelt dat als geweld onder andere slagen, maar ook zogenaamde pedagogische tikken worden beschouwd. Verder bepaalt het reglement dat de begeleiders de intensiteit van trainingen altijd moeten aanpassen aan de leeftijd, fysieke conditie en het prestatievermogen van de sporters.

Onder psychisch grensoverschrijdend gedrag verstaat het tuchtreglement pesterijen. Die worden omschreven als een geheel van meerdere gelijkaardige of uiteenlopende gedragingen, buiten of binnen de sportorganisatie, die plaats hebben gedurende een bepaalde tijd, die tot doel of gevolg hebben dat de persoonlijkheid, de waardigheid of de fysieke of psychische integriteit van een persoon bij of in het kader van de sportuitoefening wordt aangetast, dat zijn positie in het gevaar wordt gebracht of dat een bedreigende, vijandige, beledigende, vernederende of kwetsende omgeving wordt gecreëerd. Pesterijen kunnen zich uiten in woorden, handelingen, bedreigingen, gebaren, eenzijdige geschriften en publicaties via sociale media.

¹⁶ Zie

https://kics.sport.vlaanderen/GES/Gedeelde%20%20documenten/Ethiek/180517_Handelingsprotocol_sgg.pdf

¹⁷ Zie <https://gymfed.s3.eu-central-1.amazonaws.com/editor/660fb5f51169515682ddcc620ef85204.pdf>

Deze gedragingen kunnen inzonderheid verband houden met leeftijd, ras, huidskleur, gender, seksuele geaardheid, taal, religie of levensbeschouwing, politieke overtuiging, sociale afkomst en status, nationaliteit en lichamelijke kenmerken; de opsomming is niet beperkend.

Pesterijen kunnen zich op verschillende manieren uiten, zoals maar niet beperkt tot:

- het negeren, maar ook het voortdurend onderbreken of bekritisieren van een persoon;
- het kleineren of belachelijk maken van een persoon;
- het intimideren van een persoon;
- het bemoeilijken of verhinderen om vooruitgang te maken in de sport.

Verschillende feitelijkheden die aan bod komen in de getuigenissen, hierna in het verslag geparafraseerd, kunnen voor zover ze bewezen zijn en daartoe voorafgaand met alle procedurele waarborgen vereist voor een tuchtrechtelijke afhandeling zouden worden onderzocht, mogelijk onder deze noemer vallen.

De tuchtrechtelijke afhandeling van elke vorm van grensoverschrijdend gedrag (evenals *matchfixing*) valt volgens de Tuchtprocedure van de Gymfed "*onder de exclusieve bevoegdheid*" van het VST (art. 2). Klachten die te maken hebben met "*andere mogelijke inbreuken van het tuchtreglement*" behoren volgens de Tuchtprocedure tot de bevoegdheid van de onderzoeksinstantie en de tuchtkamer van Gymfed (art. 3). Zoals vermeld trad het Tuchtreglement van de Gymfed in werking op 1 september 2020. De Tuchtprocedure bepaalt dat het tuchtreglement van toepassing is zoals geldend op de datum van de klacht die de procedure in gang stelt. Voor feitelijkheden die zouden gepleegd zijn voor 1 september 2020 en 1 januari 2021 kan dit bij procedures mogelijk aanleiding zijn tot discussies over het legaliteitsbeginsel en de toepasselijke procedure, al zullen diverse feiten die nu als grensoverschrijdend worden aangemerkt, ook voor de inwerkingtreding van het tuchtreglement al een sanctioneerbaar tuchtfactus geweest zijn.

Het Tuchtreglement en de Tuchtprocedure van de Gymfed laten de decretaal vereiste afzonderlijke tuchtrechtelijke behandeling van grensoverschrijdend gedrag binnen de Gymfed toe, al kan de coherentie binnen het tuchtreglement en de tuchtprocedure nog beter op punt gezet worden, kan de begripsbepaling concreter, en is de vindbaarheid van het tuchtreglement en de tuchtprocedure op de website van de Gymfed ook voor verbetering vatbaar. Beide reglementen zijn nu terug te vinden, verscholen als het ware, onder "Algemene richtlijnen", wat toch een vlag is die de lading niet echt dekt. Aangewezen is dat een website van een sportfederatie een duidelijk afgescheiden en goed vind- en leesbaar domein heeft met een ethisch luik, waarin het tuchtreglement, de tuchtprocedure en de mogelijkheid tot klacht met een muisklik kan bereikt worden, evenals de weg naar de API en de ethische commissie.

3.8 Topsportbeleid

De OOG heeft als referentiedocument Topsport geopteerd voor het nieuwe topsportactieplan (TSAP V 2021 - 2024) eerder dan voor het Topsportactieplan IV (2017 – 2020) omdat in het MB dat de opdracht van de OOG omschrijft, vermeld is:

- Artikel 2: de onafhankelijke onderzoekscommissie zal adviezen en richtlijnen op juridisch, deontologisch en ethisch vlak formuleren. De adviezen zijn gericht op het beleid van de GymnastiekFederatie Vlaanderen vzw, en desgevallend haar sportclubs
- Artikel 4. Door de realisatie van de activiteiten, vermeld in artikel 3, wordt bijgedragen tot de volgende doelstellingen van de Vlaamse overheid

Beide artikels verwijzen duidelijk naar de huidige (en toekomstige) Olympiade en dus lijkt het logisch dat het TSAP V als referentiedocument wordt aangewend. Het TSAP V is trouwens ook het beleidsplan dat onder de bevoegdheid van de opdracht gevende minister is uitgewerkt.

Op de website van Sport Vlaanderen is de samenvatting van het TSAP V terug te vinden.

Op 18 december 2020 stelde Vlaams minister van Sport Ben Weyts het Topsportactieplan Vlaanderen V (2021-2024) voor aan de Vlaamse Regering.

De voornaamste doelstellingen van het Vlaams topsportbeleid blijven behouden, met name het behalen van topsportresultaten (topsport als doel) en het verhogen van de sportparticipatie en -beleving in Vlaanderen (topsport als middel). De resultaatsdoelstellingen worden verder aangescherpt naar het mondiale niveau (medailles en top-8 plaatsen op Olympische Spelen en wereldkampioenschappen en medailles op continentale kampioenschappen). Het Vlaams topsportbeleid wil deze doelstellingen realiseren door een maximale uitbouw en ondersteuning van de prestatiebepalende factoren waarop invloed uitgeoefend kan worden via het Vlaams topsportbeleid.

Kernboodschappen uit het topsportbeleid zijn:

Alle aandacht en beschikbare middelen worden resultaatgericht ingezet volgens een trapsgewijze toekenning: de noden van de verschillende topsportfederaties worden 'top-down' ingevuld naargelang het prioriteitsniveau van het topsportprogramma.

De topsportfederaties zijn de "sport-owners" in hun sporttak en dragen de verantwoordelijkheid voor een sportspecifiek topsportbeleid. Dit gebeurt in synergie met het (breedte)sportbeleid van de topsportfederatie, met Sport Vlaanderen als belangrijkste partner.

De technisch directeur topsport vervult een sleutelpositie in de topsportfederatie

Sport Vlaanderen ondersteunt de individuele sporters en teams die het mondiale niveau nastreven en waarvan op een realistische wijze wordt ingeschat dat die ambitie op korte of (middel)lange termijn kan worden gerealiseerd.

Alle vormen van ondersteuning zijn erop gericht om de topsportloopbaan mogelijk te maken en optimaal te faciliteren, zodat de topsporter zich volledig kan richten op het behalen van de vooropgestelde finaliteit.

Sport Vlaanderen streeft naar coherentie in de verschillende beleidsinitiatieven vanuit een efficiënte rolverdeling en in synergie met alle partners (onderwijs, ABCD, VDAB, Defensie,...).

Centralisatie van de topsportwerking in een sporttak of discipline is geen doel op zich, maar wel een middel voor de topsportfederatie om kostenefficiënt en resultaatgericht het talent, de expertise en de samenwerking met externe partners te verenigen op één locatie. Het biedt voordelen zoals kennisdeling, synergie en mogelijkheden tot het creëren van een topsportcultuur.

Dankzij sterke communicatie enerzijds en topsportevenementen (in samenwerking met *EventFlanders*) anderzijds kan de impact van het topsportbeleid gemeten worden. Hierbij wordt gekeken naar de maatschappelijke return die de toegekende investeringen, het gevoerde topsportbeleid en de gerealiseerde successen teweegbrengen.

Onderstaand worden de strategische krijtlijnen van het Vlaamse topsportbeleid aangegeven en wordt dieper ingegaan op een aantal kernprincipes uit het TSAP V die van belang zijn voor het onderzoek van de OOG:

- missie, doelstellingen en waarden;
- programma's om de doelstellingen te realiseren;
- federatie als "sportowner";
- atleet centraal;
- coach gestuurd;
- wetenschappelijk ondersteund;
- één campus model;
- topsportschool;
- ethisch en gezond sporten.

3.8.1.1 Strategische krijtlijnen van het topsportbeleid 2021 – 2024

Missie

"Optimale en duurzame omstandigheden creëren, zodat Vlaamse topsporters maximaal kunnen excelleren in functie van hun talenten"

- Topsporters met extreem hoge mate van talent
- Omkadering met extreem hoge mate van competentie, engagement & ambitie
- Programma met strikte focus op proces en doelstellingen

Doelstellingen

Topsportresultaten behalen op mondiaal niveau:

- Olympische disciplines: top 8 WK & OS, T-top 3 EK;
- Paralympische disciplines: T-top 3 WK & OS.

Topsport inzetten als middel om:

- sport & bewegen te realiseren;
- gevoel van trots en uitstraling te creëren.

Waarden

Integriteit – samenwerking – excelleren.

Kernprincipes

Inzetten op leiderschap.

Verantwoordelijkheid geven en nemen:

- Topsporter staat centraal
- Topsportfederaties als "Sport-owners":
 - o Centrale rol voor de technisch directeur topsport
 - o Overleg & advies binnen de topsportcommissie
- Rol van Sport Vlaanderen:
 - o Van faciliteren tot aansturen na screening
 - o Monitoring tool / "Light" versie

Cofinanciering.

Centralisatie als middel om kennis, expertise en talent te verenigen

Context:

- Enerzijds: Vlaamse autonome bevoegdheid voor voeren (top)sportbeleid
- Anderzijds: streven naar overleg, synergie en transparantie op elk niveau

3.8.1.2 Federatie als “sportowner”

Het Vlaamse Topsportbeleid ambieert dus resultaten op mondiaal niveau in Olympische en Paralympische disciplines.

Federaties die als topsportfederatie erkend en betoelaagd wensen te worden, onderschrijven deze doelstellingen en tonen in hun beleidsplan topsport aan hoe zij deze zullen realiseren.

De topsportfederatie wordt beschouwd als “eigenaar” van haar topsportbeleid.

Het voeren van een topsportbeleid is toevertrouwd aan de topsportfederaties, die als “sport-owners” in hun sporttak de verantwoordelijkheid dragen voor hun topsportbeleid. Dit gebeurt in synergie met het (breedte)sportbeleid van de topsportfederatie, met Sport Vlaanderen als belangrijkste partner. Sport Vlaanderen ondersteunt die individuele sporters en teams die een mondiale top 8 prestatie nastreven en waarvan op een realistische wijze wordt ingeschat dat die ambitie op korte of (middel)lange termijn kan worden gerealiseerd (TSAP V).

Naargelang de mate waarin de topsportfederatie zelf kan instaan voor de invulling en uitwerking daarvan, zal de overheid bij middel van Sport Vlaanderen een faciliterende, ondersteunende of aansturende rol op zich nemen.

De verantwoordelijke voor de uitwerking van het Topsportbeleid binnen een topsportfederatie is de technisch Directeur/directie). Hij/zij stuurt de coaches en de programma’s aan in overleg met de topsportcommissie en legt hiervoor verantwoording af aan de Raad van bestuur van de federatie.

Technisch directeur Topsport

De technisch directeur Topsport vervult een sleutelpositie in het Vlaams topsportbeleid. Enerzijds is hij/zij het verbindingspunt tussen de topsporters, de ouders, het begeleidingsteam en het bestuursorgaan van de topsportfederatie. Anderzijds vervult hij/zij de rol van “uniek aanspreekpunt” voor alle topsportprogramma’s ten aanzien van de ondersteunende partners (Sport Vlaanderen, BOIC, onderwijsinstellingen, ...) en andere stakeholders in Topsport. Hij/zij blijft op de hoogte van en onderhoudt nauwe contacten met het internationaal topsportgebeuren. Binnen de topsportwerking van de topsportfederatie bevordert en bewaakt de technisch directeur Topsport de realisatie van een topsportcultuur. De technisch directeur Topsport wordt tewerkgesteld door de Vlaamse topsportfederatie, op basis van een visie en expertise in Topsport. Zijn/haar kandidatuur wordt voorgelegd aan de Taskforce Topsport, die beslist over subsidiëring van de functie na goedkeuring van de kandidaat en de functieomschrijving. In deze functie is de technisch directeur Topsport onder meer verantwoordelijk voor:

-Het creëren van een veilige omgeving op alle vlakken voor de trainers/coaches en topsporters, waarover hij/zij de verantwoordelijkheid krijgt;

-Het creëren en formaliseren van een visie op lange termijn (performant en duurzaam beleid met voldoende draagvlak) en de opstelling van ambitieuze en realistische beleidsplannen Topsport;-

Het permanent opvolgen en bijsturen van kwaliteitsvolle topsportprogramma’s;

-Het aanstellen, functioneren, informeren, leiden en evalueren van het (sport)technisch kader en het begeleidingsteam volgens de voorwaarden en procedures binnen de eigen organisatie;

-Het stimuleren van kennisdeling, -verwerving en -verankering (duurzaam beleid) binnen de eigen federatie;-

Het regelen van organisatorische en administratieve randvoorwaarden en het aangaan van overeenkomsten inzake studies, werk, huisvesting, contacten met media en managers, ...;

-Kwaliteitsvolle innovatie op het gebied van nieuwe technologieën, medische begeleiding, ...;

-De organisatie van talentdetectie en -ontwikkeling;-

Representatie en belangenbehartiging van de sport en de topsportfederatie tijdens (inter)nationale topsportevenementen en kampioenschappen.(TSAP V)

Terloops: binnen het kader van dit onderzoek, dient er te worden vermeld, dat in het TSAP IV (2017 – 2020) de rol van de technisch directeur (ook genoemd, zoals in de Gymfed: topsportmanager) minder expliciet was uitgewerkt en dat er naast de TD ook ruimte voorzien was voor de rol van “programdriver”. De programdriver is de persoon die instaat voor de opvolging/begeleiding van het specifieke topsportproject op het terrein.

De topsportfederatie kan worden ondersteund voor verschillende programma’s:

- detectieprogramma’s;
- ontwikkelingsprogramma’s;
- prestatieprogramma’s.

De voorwaarden/criteria om in aanmerking te komen voor deze programma’s zijn duidelijk uitgeschreven in het TSAP V en bevatten o.m. de vraag naar uitgewerkte resultaats- en procesdoelstellingen, de programma’s die moeten leiden tot deze prestaties en de kwaliteit van de begeleiding.

Bij de uitwerking van de programma’s wordt rekening gehouden met het principe:

“Atleet centraal – coach gestuurd – wetenschap ondersteund”

Sport Vlaanderen ziet leiderschap in Topsport als een relationeel concept, waarbij iedereen die betrokken is in het ontwikkelingsproces van een topsporter verantwoordelijkheden neemt en geeft om elke dag samen beter te worden. De topsporter staat hierin centraal. Het is echter de omkadering en de topsportfederatie, die topsporters in de mogelijkheid stelt om ongestoord die topprestaties te leveren. Alle ondersteuning en maatregelen zijn erop gericht om talent maximaal te laten ontplooiën naar resultaten toe, eenieder vanuit zijn/haar eigen rol in Topsport (“de juiste mensen op de juiste plaats”). Dit vraagt van alle betrokkenen een sterke mate van zelfreflectie, engagement en verantwoordelijkheidszin. Een topsportomgeving waarin samenwerking, integriteit en uitmuntendheid centraal staan, vervult een belangrijke voorwaarde om topsportresultaten te behalen die naast medailles ook leiden tot succesvolle en gelukkige topsporters en een bron van trots en identificatie voor elke Vlaming. (TSAP V)

3.8.1.3 Atleet centraal

De / het - op topniveau presterende – atleet of team, moet altijd als uitgangspunt worden genomen.

Topsporter staat centraal

Door de toenemende internationale medaillewedloop wordt de topsportwereld steeds meer veeleisend. Talent is een conditio sine qua non, maar volstaat niet. De combinatie met hard en vooral juist werk (geleid en begeleid door een toptrainer/coach) en multi-deskundigheid inzake omkadering is essentieel om te kunnen presteren op het mondiale niveau. Van de topsporter wordt verwacht dat hij/zij verantwoordelijkheid opneemt en een permanente professionele instelling en toenemende topprestaties in overeenstemming met het talent toont. De topsporter kent en begrijpt het concept 'leiderschap' en kan dit omzetten in de praktijk. Het vertalen van die verantwoordelijkheid naar de praktijk is afhankelijk van de ontwikkelingsfase waarin de topsporter zich bevindt. Verantwoordelijkheid opnemen op niveau van de topsporter wordt gezien als onderdeel van het ontwikkelingsproces. De topsporter is intrinsiek gemotiveerd en resultaatgericht. Hij/zij gaat voor het voor hem/haar hoogst haalbare doel en werkt er op een constructieve en doelgerichte manier naar toe. Hij/zij heeft geleerd om in team te werken en een actieve bijdrage te leveren in het eigen programma door gerichte keuzes te maken en prioriteiten te stellen. De topsporter is zelfbewust, zelfkritisch, 'open minded' en coachbaar. Hij/zij leert omgaan met kritiek, stress, druk en teleurstelling en ziet hierin mogelijkheden om progressie te maken. Hij/zij beschikt over zelfdiscipline (inzake levensstijl, eetgewoonten, trainingen, ...) en is weerbaar en zelfredzaam. Hij/zij stelt hoge eisen aan zichzelf en de omgeving en is enkel tevreden met topprestaties. De topsporter dient zich bewust te zijn van de maatschappelijke impact van zijn/haar gedrag. Door als publieke persoon de belangrijke (bovenvermelde) topsportwaarden uit te dragen, kan hij/zij jongeren inspireren en motiveren om eveneens te bewegen en aan sport te doen. De topsporter respecteert op elk moment maximaal zijn/haar eigen imago (authenticiteit) en de integriteit bij de uitvoering van de sport. Een topsporter is duidelijk een leider die anderen meer dan ooit beïnvloedt (TSAP V)

Daarbij wordt aandacht besteed aan de duale carrière van de atleet.

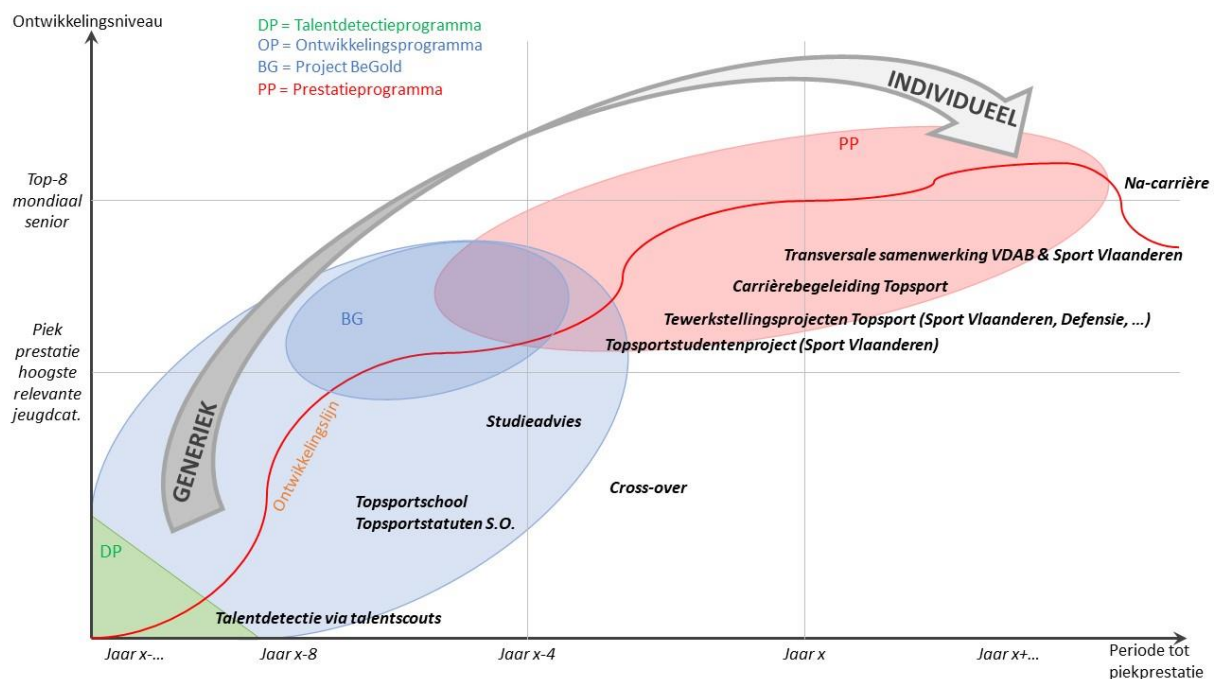
Topsportloopbaan

Faciliterende beleidsmaatregelen moeten het geheel van de topsportloopbaan omsluiten, met inbegrip van de voorbereiding op de na-topsportcarrière. De verschillende beleidsinitiatieven dienen daarom op mekaar aan te sluiten, met bijzondere aandacht voor scharniermomenten in de normale levensloop (transitie tussen onderwijsniveaus, onderwijs/werk, ...) en in de topsportloopbaan (van competitiesport naar instap topsportprogramma, overgang van geïdentificeerd topsporttalent naar beloftevolle jongere tot elitesporter, ...). Sport Vlaanderen streeft naar coherentie in de verschillende beleidsinitiatieven vanuit een efficiënte rolverdeling en in een optimale samenwerking met alle partners (onderwijs, ABCDcommissie, VDAB, Defensie, ...). Een topsportloopbaan is per definitie van beperkte duur en overlapt bijna altijd met de periode van leerplichtonderwijs en hoger onderwijs. De professionele na-topsportcarrière is van lange duur en topsporters zijn op het einde van hun topsportloopbaan zelden financieel onafhankelijk. Het behalen van een diploma blijft de beste toekomstgarantie en "sociale zekerheid" voor een topsporter. Daarom bestaan de belangrijkste loopbaanmaatregelen uit het faciliteren van de combinatie topsport en leerplichtonderwijs en het faciliteren en/of aanmoedigen van de combinatie Topsport en hoger onderwijs. Voor niet-studenten bestaat er de mogelijkheid tot opname in een Tewerkstellingsproject Topsport, maar dient er ook gezocht te worden naar overeenkomsten met werkgevers in verband met mogelijke beroepsopleidingen en/of deeltijdse tewerkstelling met mogelijkheid tot integratie in het bedrijf tijdens en/of na de topsportloopbaan. Wanneer topsporters omwille van hun

topsportprogramma genoodzaakt zijn om deeltijds te studeren of geen voltijdse of deeltijdse reguliere job kunnen uitoefenen, is het aangewezen dat Sport Vlaanderen en/of de topsportpartners mee voorzien in hun levensonderhoud. Topsporters die een professionele loopbaan (inzake loon/statuut) hebben uitgebouwd in een professioneel circuit, komen niet in aanmerking voor dergelijke topsportcontracten. In de topsportloopbaan worden faciliterende maatregelen genomen in de vier ontwikkelingsfasen:

- 1) Talentdetectie (nog niet-geïdentificeerde topsporttalenten);*
- 2) Ontwikkeling (geïdentificeerde topsporttalenten en beloftevolle jongeren);*
- 3) Prestatie (elitesporters);*
- 4) Na-carrière (ex-topsporters) (TSAP V)*

Onderstaand schema geeft een inzicht in de ontwikkeling van die duale carrière en in de verschillende vormen van ondersteuning op het vlak van leef-, studie- en werkomstandigheden, die een atleet tijdens zijn/haar opeenvolgende ontwikkelingsfasen worden aangereikt.

3.8.1.4 Coach gestuurd

De coach stuurt in samenwerking met de technisch directeur de programma's aan. Hij/zij is verantwoordelijk voor de begeleiding van de atleet op het terrein.

De overheid onderkent het belang van de coach als belangrijke schakel in het ontwikkelingsproces van de atleet op weg naar mondiale prestaties en voorziet meer en meer in vormingsinitiatieven voor coaches en technische directies.

Trainers/coaches in talentdetectie-, ontwikkelings- en prestatieprogramma's

Het profiel en de noodzakelijke competenties van een trainer/coach zijn afhankelijk van het niveau van de doelgroep, waarvoor hij/zij door de topsportfederatie wordt geëngageerd. Binnen het ontwikkelingsprogramma zal de trainer/coach bvb. hoofdzakelijk een finaliteit op langetermijn nastreven, terwijl de headcoach in een prestatieprogramma de topsporter voorbereidt op de volgende Olympische Spelen. De wijze waarop de rol van trainer/coach als

leidinggevende wordt ingevuld zal duidelijk verschillen volgens de doelgroep en vergt bijgevolg een aantal specifieke competenties om de opdracht adequaat uit te voeren. Evenzeer beschikken beide profielen over een groot aantal gelijklopende competenties. De trainer/coach toont het hiervoor beschreven leiderschap. Hij/zij gaat een volwaardig engagement aan met de topsportfederatie op basis van een begeleidings- en coachingopdracht in één of meerdere topsportprogramma's.

Trainers/coaches zijn het verbindingspunt in het sportief beleid tussen de topsporter, de technisch directeur Topsport en het begeleidingsteam van (wetenschappelijk) experts binnen de topsportfederatie. De trainer/coach is operationeel verantwoordelijk voor de opmaak en de uitvoering van de topsportprogramma's, het realiseren van de (tussentijdse) doelstellingen en het bevorderen van de topsportcultuur binnen de trainingsgroep. De trainer/coach staat persoonlijk in voor de integrale begeleiding en coaching van de topsporters in het topsportprogramma. Het doel is een mondiale top-8 prestatie te bereiken op korte, middellange of lange termijn. De jaarlijkse tussentijdse prestatie- en/of procesdoelstellingen leiden naar deze finaliteit.

Onder integrale begeleiding en coaching wordt onder meer verstaan:

- Opstellen van een wedstrijdplanning, individuele jaarplanning en meerjarenplanning;*
- Formuleren van voorstellen voor de organisatie van stages, trainingen, evaluatietests, evaluatie en beoordelingsgesprekken, in nauw overleg en samenspraak met de technisch directeur Topsport, die eindverantwoordelijke blijft;*
- Begeleiden en scouten van topsporters tijdens binnen- en buitenlandse wedstrijden en stages;*
- Systematisch opvolgen en sturen van het individuele trainingsproces, o.m. via persoonlijk contact met elke topsporter en persoonlijke trainer, gebruik van het atletievolgsysteem, ...*
- Systematisch opvolgen en stimuleren van de motivatie en het engagement van topsporters. De trainer/coach is, naast de sportspecifieke kennis, voldoende op de hoogte van (en bijgestaan in) de sportwetenschappelijke facetten van begeleiding: sportfysiologie, bewegingsanalyse en biomechanica, trainingsleer, voeding, medisch en paramedische begeleiding, sportpsychologie, ...*

De trainer/coach volgt de internationale trends en innovaties in de sport. Hij/zij doet aan kritische zelfreflectie over het eigen functioneren en zet collega-trainers binnen en buiten de eigen federatie aan tot dialoog.

In samenwerking met (de vormingscoördinator Topsport van) Sport Vlaanderen wordt diepgaande interne kennisdeling in de sporttak en/of binnen clusters van sporttakken gestimuleerd en georganiseerd, o.a. via lerende gemeenschappen, bijscholingen en clinics aan collega-trainers. De trainer/coach rapporteert op afgesproken momenten en/of wanneer noodzakelijk aan de technisch directeur Topsport over de uitvoering van het topsportprogramma.

Hij/zij vrijwaart op ieder ogenblik de belangen en het imago van de werkgever en de integriteit van de sport in het algemeen. Hij/zij respecteert het discrete en vertrouwelijke karakter van de functie.(TSAP V)

3.8.1.5 Wetenschappelijk ondersteund

In samenspraak met de technisch directeur, kan de coach beroep doen op wetenschappelijke ondersteuning.

Dat kan variëren van gericht beroep doen op expertise in een welbepaald domein, maar meer en meer vertaalt zich dat in de samenwerking met diverse experts in de uitbouw van een interdisciplinair of multidisciplinair team.

Ook op het vlak van wetenschappelijke ondersteuning voorziet de overheid programma's, waarop de federatie – mits te voldoen aan de vereiste voorwaarden – beroep kan doen.

Voor de realisatie van de topsportprogramma's en het nastreven van de ambitieuze doelstellingen dienen optimale omstandigheden gecreëerd te worden. De permanente aanwezigheid en uitbouw van kennis en expertise in de (sport)wetenschappelijke domeinen – en de toegankelijkheid ertoe voor alle topsportactoren – vormen daarin een basisvoorwaarde. De topsportfederaties worden immers geacht om de best mogelijke, wetenschappelijk onderbouwde ondersteuning te zoeken en aan te bieden aan de topsporters en het begeleidingsteam.

De aanvraag en de ondersteuning van (sport)wetenschappelijke projecten verlopen bij voorkeur steeds vraaggestuurd, vanuit een gedetecteerde nood in ontwikkelings- en/of prestatieprogramma's waarin de nodige omkadering reeds voorhanden is. Wanneer een basis aan (sport)wetenschappelijke kennis en expertise aanwezig en verankerd is binnen de topsportfederatie kunnen ook innovatieve, al dan niet sporttakoverschrijdende (sport)wetenschappelijke projecten worden opgestart

In topsportfederaties waar verschillende (sport)wetenschappelijke projecten werden/worden opgezet met een duidelijke meerwaarde in functie van een talentdetectie-, ontwikkelings- en/of prestatieprogramma, kan een 'embedded scientist' worden ingezet die de projecten intern aanstuurt en coördineert. De 'embedded scientist' kan gericht vragen stellen, interdisciplinair overleg faciliteren en advies verlenen inzake (sport)wetenschappelijke begeleiding. Indien er geen embedded scientist aangesteld werd/wordt neemt de technisch directeur Topsport deze taken op zich (TSAP V)

3.8.1.6 Eén campus model

Binnen het Vlaamse Topsportbeleid wordt sterk ingezet op het principe van het één campus model:

We blijven de topsportwerking verder uitbouwen in de driehoek Gent, Antwerpen en Leuven en investeren dan ook verder in die topsportcampussen (Vlaams regeerakkoord 2019 – 2014)

De Vlaamse overheid stelt dat "centralisatie" in een sporttak geen doel op zich is, maar stimuleert wel het streven naar een "één campus" model:

"Centralisatie van de topsportwerking in een sporttak of discipline is geen doel op zich, maar wel een middel voor de topsportfederatie om kostenefficiënt en resultaatgericht het talent, de expertise en de samenwerking met externe partners te verenigen op één locatie. Het biedt voordelen zoals kennisdeling, synergie en mogelijkheden tot het creëren van een topsportcultuur. Bovendien kan de overheidsondersteuning kwaliteitsvol en efficiënt worden ingezet, onder meer in samenwerking met specialisten in fysieke training, prestatiediagnostiek, voeding, mentale begeleiding, (para)medici... (TSAP V)

Binnen een één campusmodel, wordt gestreefd naar één locatie waar de atleet in optimale omstandigheden kan trainen, eten, leren, slapen en medisch/wetenschappelijk opgevolgd worden. Deze locatie voorziet in:

- sportspecifieke trainingsinfrastructuur met kwaliteit van internationaal niveau, die exclusief of prioritair ter beschikking staat van Vlaamse topsporters;
- mogelijkheid om te testen en analyses te doen via hoogtechnologisch materiaal;
- exclusieve beschikbaarheid van een functionele power- en/of fitnesszaal t.b.v. Topsport;
- ruimte voor medisch/paramedische topsportbegeleiding;
- catering die afgestemd is op de individuele behoeften/noden van de topsporter; Topsportactieplan Vlaanderen V (2021-2024)
- gepaste leefaccommodatie op minimale afstand van de trainingsinfrastructuur, m.n. kwaliteitsvolle huisvesting (kamers of studio's), afgestemd op de leeftijd van de topsporter;
- studiemogelijkheden (secundair en/of hoger onderwijs) in de nabije/directe omgeving;
- aanwezigheid van overleg-, rust- en ontspanningsruimtes;
- aangename en uitdagende omgeving (TSAP V).

3.8.1.7 Topsportschool

Binnen de uitwerking van de duale carrière, kan de Topsportschool een belangrijke plaats innemen. Op deze manier wordt leerlingen de kans geboden om op de meest praktische wijze topsport en studie te combineren.

De werking van de topsportscholen wordt geregeld via een afzonderlijk Topsportconvenant tussen de onderwijssector (Vlaams minister van Onderwijs en drie onderwijsnetten) en de sportsector (Vlaams minister van Sport, Sport Vlaanderen, BOIC, VSF en BVLO).

Een federatie kan niet zomaar een topsportschool oprichten, noch is de topsportschool voor elke sporttak/discipline de meest aangewezen manier om de talentontwikkeling optimaal in te vullen.

Indien een federatie oordeelt dat het oprichten of behouden van een topsportschoolwerking een essentiële voorwaarde is om de mondiale doelstellingen op lange termijn te realiseren, moet aan 7 basisvoorwaarden voldaan worden:

1) Kaderen in een volwaardig topsportloopbaantraject: de topsportschool moet kaderen in een volledig traject/programma van talentontwikkeling. In het traject van detectie van een topsporttalent tot het behalen van internationaal topsportsucces, vormt de topsportschool een deel van het geheel. De nadruk ligt op de doorstroommogelijkheden, al dan niet in verdere samenwerking met de topsportfederatie.

2) Selectiecriteria gericht op internationaal niveau (o.b.v. internationale benchmark): de selectiecriteria voor het verkrijgen van een topsportstatuut worden permanent afgestemd op de finaliteit "Topsport". De finaliteit en de selectiecriteria worden per graad ondubbelzinnig vastgelegd in een convenant tussen Sport Vlaanderen en de betreffende federatie. Het behalen van de finaliteit wordt als een belangrijke parameter in de evaluatie van de werking van de topsportscholen gehanteerd.

3) Kwaliteit en omvang van de instroom: de selectiecriteria zijn voldoende streng gesteld, zodat uitsluitend leerlingen/topsporters van voldoende hoog niveau in functie van doorgroeimogelijkheden weerhouden worden. Centralisatie van de meest talentvolle jongeren in een topsportschool is daarin belangrijk. Indien de grootste talenten niet

instromen en een ander traject buiten de topsportschool volgen, moet de betreffende graad/topsportschool worden stopgezet en worden individuele maatregelen of structurele maatregelen buiten de topsportschool genomen.

4) De noodzaak van participatie in één of meerdere graden in de topsportschool moet aangetoond worden: in overleg met de betrokken federatie wordt nagegaan of er evenwaardige of betere alternatieven opgestart kunnen worden binnen het gewone leerplichtonderwijs. Hiervoor worden desgevallend de nodige middelen voorzien. Topsportfederaties die niet participeren in een topsportschool, tonen aan hoe de talentdetectie en -ontwikkeling in hun sporttak verloopt. Indien nodig wordt de topsportfederatie aangemoedigd om de nodige initiatieven hieromtrent te ontwikkelen.

5) Deskundigheid van de sporttechnische en interdisciplinaire omkadering: de aanwezigheid van deskundige trainers (zowel op sportief als op pedagogisch-didactisch vlak) is essentieel voor het doorstromen van leerlingen/topsporters naar de top. Vanuit een interdisciplinaire begeleiding kunnen zowel de trainers als de leerlingen/topsporters optimaal ondersteund en begeleid worden. De federaties en technisch directeurs Topsport waken over de continuïteit in de sporttechnische omkadering.

6) Koppeling aan een topsportinfrastructuur: om de beschikbare middelen zo efficiënt mogelijk in te zetten, is het noodzakelijk dat de topsportfederaties (de sportinfrastructuur van) hun topsportschool koppelen aan hun centrale topsportinfrastructuur. Dit leidt immers tot het rationeel inzetten van trainers en (para)medische staf en geeft aanleiding tot een betere en vlottere communicatie en begeleiding van de andere topsporters.

7) Totaalconcept: leefsituatie – onderwijs – sport: topsportfederaties moeten streven naar een totaalconcept inzake topsport, waarbij leven, trainen en studeren gecentraliseerd worden in één topsportinfrastructuur voor de betrokken sporttak of discipline. Vanuit dit totaalconcept wordt de leerling/topsporter reeds vanaf toetreding in de topsportschool opgenomen in een topsportcultuur: de leerling/topsporter leeft samen met andere beloftevolle jongeren en kan genieten van aangepast onderwijs en deskundige trainingsbegeleiding in één centrale topsportinfrastructuur (TSAP V)

3.8.1.8 Gezond en ethisch sporten

Uit de bovenstaande uitdieping van het topsportactieplan komt duidelijk naar voor dat het Vlaams topsportbeleid gericht is op het behalen van resultaten op mondiaal niveau en dat het daartoe topsportfederaties en topatleten heel wat middelen aanbiedt om deze te realiseren.

Deze doelstellingen moeten worden nagestreefd met respect voor de waarden.

Deze waarden zijn naast excelleren (wat meer inhoudt dan enkel prestaties leveren) ook samenwerking en integriteit.

Het is dan ook belangrijk om te benadrukken dat de Vlaamse overheid, samen met de topsportfederaties, de ambitieuze doelstellingen wil bereiken op een ethisch verantwoorde manier.

Daarom gaat zij onder meer voorop in de strijd tegen doping en ging in januari 2021 het Vlaams Sporttribunaal van start.

Binnen het TSAP V werd dan ook een belangrijke passage gewijd aan het gezond en ethisch sporten:

Sport, in het bijzonder topsport, moet gezond en ethisch blijven. Elke topsporter moet op een veilige en integere manier zijn/haar passie en talent kunnen ontplooien. Gezond en ethisch sporten gaat over sporten op een verantwoorde(lijke) manier, over individuele of persoonlijke integriteit (zowel fysiek, psychisch, sociaal als seksueel), maar evenzeer over fairplay en maatschappelijke verantwoordelijkheid. Vlaanderen gaat voor een gezond, ethisch en veilig topsportklimaat, dat bewust(er) in het beleid, de doelstellingen en de werking van de topsportsector wordt opgenomen. Sportfederaties hebben de belangrijke en uitdagende taak om dit klimaat te creëren en te behouden. Het is daarbij cruciaal dat ieders integriteit gewaarborgd wordt en dat het management van de sportfederatie een zichtbaar beleid voert op het vlak van goed bestuur en brede kwaliteit (TSAP V)

3.9 Werking GymnastiekFederatie Vlaanderen

De Gymfed is qua ledenaantal de derde grootste sportfederatie in Vlaanderen.

Zij beheert zowel een aantal Olympische als niet-Olympische disciplines en zet in op breedtesport, competitiesport en topsport.

De Gymfed is een ambitieuze, dynamische en ondernemende federatie omwille van de talrijke initiatieven die zij neemt.

Dat blijkt onder meer op het vlak van de communicatiekanalen en uit de vele organisaties op regionaal, nationaal vlak en internationaal vlak waarvoor zij staat, maar ook uit de internationale competities die zij naar België heeft gehaald/haalt en met succes heeft georganiseerd.

De federatie is bovendien zeer goed geïntegreerd in het Vlaamse sportlandschap. Leden van het management en/of bestuurders van de federatie nemen sinds lang verantwoordelijke functies op binnen de Vlaamse sport- en topsportwereld.

Gymfed is zeer ambitieus op sportief vlak en streeft zowel in de Olympische als niet Olympische disciplines naar top 8-plaatsen en medailles op Europese en Wereldkampioenschappen en op de Olympische Spelen.

De federatie is erkend als topsportfederatie en wordt voor topsport vooral ondersteund voor de disciplines AGD (Artistieke Gymnastiek Dames) en AGH (Artistiek Gymnastiek Heren).

De federatie wil ook op het vlak van goed beheer een voortrekkersrol spelen en in haar functioneren en professionalisme een voorbeeldfederatie te zijn, ook wat ethisch en gezond betreft.

Daartoe heeft zij in het verleden al initiatieven genomen en wil – cf. algemene vergadering van 25 maart 2021 - op deze weg verder gaan.¹⁸

Een aantal van de genomen of te ontwikkelen initiatieven:

- ethische commissie/adviesorgaan sinds 2014 (zal hervormd worden);
- ethische code voor clubs, coaches en gymnasten;
- ethische code voor professionele coaches en topgymnasten (aangepast);
- API;
- ...

¹⁸ www.gymfed.be/nieuws/algemene-vergadering-2021-wat-moet-je-weten

De federatie zet ook verder in op het ontwikkelen van mentale leerlijnen. Onderstaande banner raadpleegbaar op de website van de Gymfed toont dat de federatie dit als een permanente opdracht beschouwt:

Ondertussen werkt de federatie ook verder aan haar sportmodel geïnspireerd op het Canadese LTAD model en waarmee werd gestart in 2015.

"Een sportmodel waarbinnen prestatie onlosmakelijk met het mentale en fysieke welzijn van gymnasten verbonden is, moet de norm zijn"

De waarden die de Gymfed hanteert, tonen de richting en manier van werken die ze nastreeft.¹⁹

Waarden GYMFED

Binnen dit schema vinden we de waarden van het Vlaamse topsportbeleid terug (Integriteit – Samenwerking- Excelleren) en deze die de opdracht van de OOG bepalen (onder meer rechten van het kind en doelstellingen behalen). Daarnaast reiken ze handvatten aan bij de interpretatie van de getuigenissen.

Het zwaartepunt in de topsportwerking ligt bij de Olympische disciplines op Toestel turnen jongens (AGH) en vooral op Toestel turnen meisjes (AGD), zowel financieel als organisatorisch.

Dit zijn meteen ook de disciplines waarin de overheid het meest investeert en resultaten verwacht. In ons onderzoek hebben wij ons gericht op AGD.

¹⁹ Zie www.gymfed.be/over-gymfed/missie

Om de mondiale resultaten te bereiken wordt er beroep gedaan op professionele coaches. De coaches onderschrijven de “gedrags- en ethische code voor professionele coaches”.²⁰

Onder de hoofding Verantwoordelijkheden, staat te lezen:

EEN CORRECT TRAININGSKLIMAAT SCHEPPEN EN VRIJWAREN

De verantwoordelijkheid van de coaches en trainers begint bij aanvang van elke activiteit, waarvoor ze als leidinggevende of verantwoordelijke, binnen de context van een begeleidingsopdracht van sporters, zijn aangesteld door Gymfed. De verantwoordelijkheid loopt ten einde vanaf het tijdstip dat deze opdracht is beëindigd, hetzij door de beëindiging van de geplande activiteit en/of dat de (minderjarige) sporter zich terug bevindt onder de verantwoordelijkheid van een ouder, een aangestelde door de ouders of een voogd of, indien vooraf overeengekomen, een aangestelde van de organisatie.

Van coaches en trainers wordt verwacht dat zij steeds op een pedagogisch en didactische verantwoorde wijze handelen zodra een (jonge) sporter zich onder hun verantwoordelijk bevindt, dit onder meer tijdens dagelijkse trainingen, wedstrijden en stages in binnen en buitenland. Met “op een pedagogische en didactisch verantwoorde wijze” wordt onder meer bedoeld dat de coaches de sporters niet intimideren of angst aanjagen, niet belachelijk maken of kleineren, niet bedreigen en wél dat zij ontvankelijk zijn voor emotionele signalen, maar ook rationele argumenten van de sporters. Zij onthouden zich tevens van elke discriminerende gedraging, uitspraak of houding en dit in ALLE omstandigheden.

Coaches en trainers moeten de sporters motiveren en begeleiden om de verantwoordelijkheid voor hun eigen gedrag en prestaties te aanvaarden. Ze dienen de jonge sporters stelselmatig meer ruimte te bieden en te stimuleren om geleidelijk aan, vanuit een intrinsieke motivatie, hun sportieve loopbaan uit te bouwen. Responsabilisering, eigen initiatief en samenwerken met coaches zijn hierbij sleutelbegrippen

Coaches en trainers waken erover dat ze binnen de groep sporters die ze begeleiden elke individuele sporter evenwaardig behandelen, aanspreken en begeleiden. Favoritisme onder welke vorm dan ook, is onder geen enkel beding aanvaardbaar.

Coaches en trainers moeten ervoor zorgen dat de activiteiten die zij kiezen, voorstellen en adviseren geschikt zijn voor de leeftijd, rijpheid, ervaring en bekwaamheid van elke individuele sporter.

Coaches en trainers waken er over, vanuit hun deskundigheid, dat er een correcte verhouding bestaat tussen de voor topsportprestaties noodzakelijke “zware” trainings- en wedstrijdbelasting enerzijds en de noodzakelijke recuperatie anderzijds. De fysieke integriteit mag noch op een lichtzinnige wijze, noch op een roekeloze wijze in het gedrang worden gebracht. Deskundige adviezen van erkende experts (arts, mogelijk anderen...) kunnen en mogen niet genegeerd worden.

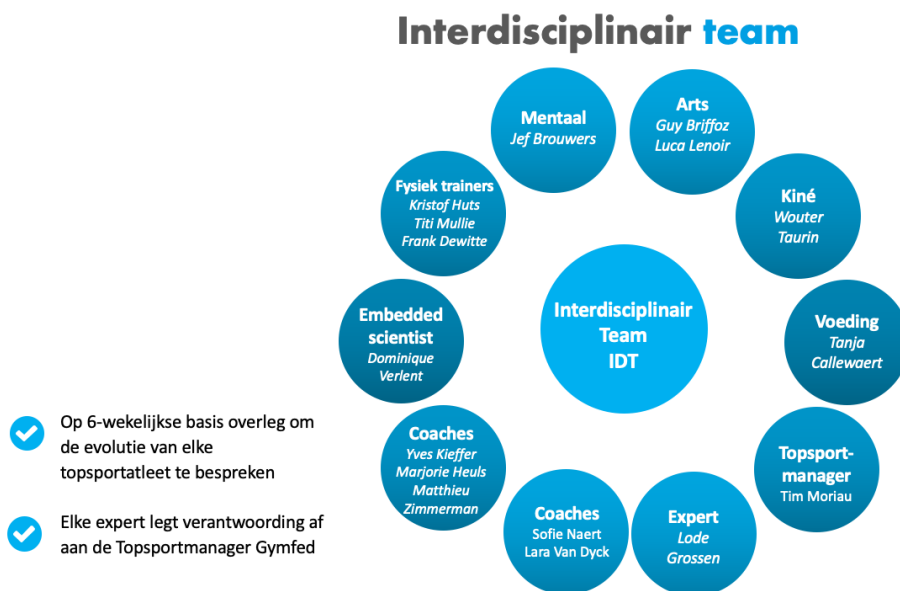
Er dient over gewaakt te worden dat de onafwendbare hoge prestatiedruk voor de (meestal jonge) sporter niet permanent en alles overheersend is en dat er voldoende en systematisch mentale rustpauzes, tijdens het mogelijk langdurig en intensief begeleidingsproces worden ingelast.

²⁰ Zie <https://gymfed.s3.eu-central-1.amazonaws.com/editor/6a0849801303e86f99fb520c58ea1958.pdf>

De coaches en trainers dienen te waken over een transparante communicatie met de belanghebbenden omtrent de essentiële elementen van de begeleiding van de minderjarige sporter. Onder belanghebbenden wordt onder meer verstaan de verantwoordelijken van Gymfed en de school, meer in het bijzonder, de leerkrachten, de ruime omkadering waaronder de clubtrainer en de clubverantwoordelijken, maar in het bijzonder de ouders of voogd. Zeker deze laatsten dienen regelmatig en systematisch geïnformeerd te worden over de globale status van de sporter (vorderingen, pijnpunten, gezondheid, welbevinden en mentale toestand...). Deze informatie kan rechtstreeks gebeuren maar ook via een verslag van het interdisciplinaire team (omkadering rond de sporter, geleid door de coach of technisch directeur en samengesteld uit deskundigen uit verschillende relevante expertise domeinen).

Een andere belangrijke pijler van de begeleiding is het interdisciplinair team. Het IDT volgt de gymnasten op de voet en bouwt mee aan de prestaties van de topsporters waarbij de fysieke en mentale gezondheid van de atleten centraal staat

De huidige samenstelling wordt hieronder schematisch weergegeven:

Een aantal van deze mensen werken al langer als expert voor de Gymfed, anderen zijn er meer recent bijgekomen. De OOG stelt vast dat het IDT in de loop der jaren is gegroeid en aan stabiliteit heeft gewonnen.

Het nieuwe management stelt dat het de genomen initiatieven (vooral sinds 2016) verder wil zetten en verder uitbouwen.

3.10 Specifieke omgeving topsportvrouwengymnastiek

Artistieke gymnastiek dames kampt op dit ogenblik met een “imagodilemma”:

- De sport waarin jonge meisjes/vrouwen complexe en gracieuze bewegingen uitvoeren en iedereen in bewondering / vervoering brengen.

- Maar ook de sport die door schandalen van psychisch, fysiek en seksueel grensoverschrijdend gedrag en misbruik heel veel vragen en wroeging oproept.

Grensoverschrijdend gedrag komt voor in de gehele maatschappij en ook in topsport. Hoewel het waarschijnlijk in vele sporten voorkomt, zijn er in de internationale gymnastiekwereld niet alleen in het verleden, maar ook zeer recent weer schandalen aan het licht gekomen, die de publieke opinie schokken.

Voorbeelden uit onder meer USA, Australië en Groot-Brittannië zijn uitgebreid aan bod gekomen in de media en onderwerp geweest van reportages en documentaires op televisie en streamingkanalen.

Wanneer daarop een aantal gymnasten uit Nederland en meer nog, ook uit eigen land aangeven dat zij het slachtoffer geweest zijn van psychisch grensoverschrijdend gedrag, dan laat dat de publieke opinie noch de overheid onberoerd.

Naast dat imago-dilemma, zijn er in de artistieke gymnastiek dames een aantal elementen die een uitdaging vormen voor zij die de sport beoefenen maar ook voor hen die instaan voor de begeleiding ervan.

Jonge leeftijd: Gymnastiek is één van de weinige sporten waarbij op (heel) jonge leeftijd aan topsport wordt gedaan. De minimumleeftijd voor deelname aan de Olympische Spelen bedraagt 16 jaar. Dat houdt meteen ook in dat er op heel jonge leeftijd al heel veel dient getraind te worden.

Belasting en belastbaarheid zijn dan ook cruciale elementen in de uitbouw van het optimale trainingsprogramma en betekenen een grote uitdaging voor de begeleiders. Het gaat immers om kinderen (pubers/adolescenten) in volle ontwikkeling en dit zowel op lichamelijk als mentaal en psychosociaal vlak.

Trainen met minderjarigen impliceert ook voldoende communicatie en betrokkenheid creëren met de ouders.

Complexiteit van de sport: De sport stelt heel hoge eisen aan de gymnasten. Snelheid, explosieve kracht, lenigheid, coördinatie, lichaamsbeheersing, uithoudingsvermogen, ... de verschillende mentale componenten..., vormen een aantal van de kwaliteiten waaraan gewerkt dient te worden.

De oefeningen moeten dan ook nog met de nodige gratie en zelfzekere uitstraling gebracht worden. Heel wat elementen die door de trainersstaf in elkaar moeten gepast worden.

Veiligheid: De veiligheid gelinkt aan de uitvoering van de bewegingen/oefeningen en de veiligheid gelinkt aan de verschillende toestellen.

De kwaliteit van de toestellen evolueert gelukkig in gunstige zin en de “infrastructuur” in Gent is ondertussen uitgegroeid tot een referentiecentrum.

Veiligheid van uitvoering vereist van de gymnasten heel veel focus en discipline op training en laat coaches minder mogelijkheden om “speelse momenten” in te lassen.

Kwetsuren: artistieke gymnastiek dames is een sport die een hoge blessurelast kent (zie ook eerder 3.6 fysieke gezondheid en letsels binnen gymnastiek). Door de aard van de sport en de hoge trainingsbelasting komen veel kwetsuren voor. Het gevaar bestaat dat kwetsuren als “normaal” gaan worden beschouwd, als “dat hoort erbij”. En men zich bijgevolg te weinig vragen stelt of dat effectief ook zo is. Vandaar dat er sterk dient ingezet te worden op preventie en men aandachtig moet zijn voor elk signaal dat van de atleet komt. Het houdt ook in dat de trainers soms de gymnasten tegen zichzelf dienen te beschermen.

Jurysport: artistieke gymnastiek dames is een jurysport, wat inhoudt dat het beoordelen van oefeningen (en gymnasten) een zekere mate van subjectiviteit inhoudt. Over het systeem van jureren zegt Aimee Borman, ex-trainster van Simone Biles het volgende²¹:

“Our sport is by nature one of criticism. You start by a note of 10 in execution and than they are taking away your points”

“[Our sport is] error oriented. As a gymnast you very rarely get credits which makes coaching more difficult”

Dit bevordert een nastreven van perfectie, waarvan de voor- en nadelen gekend zijn.

Een bijkomende uitdaging voor de begeleiding – niet alleen maar zeker ook - in de artistieke gymnastiek dames is het correct omgaan met de “gewichtsproblematiek”. Er is de uitdaging om te streven naar het “juiste” gewicht waarbij de focus moet behouden blijven op een gezond voedingspatroon en waarbij er moet worden voorkomen dat wordt vervallen in een terreur van de weegschaal of dat eetstoornissen worden uitgelokt.

Coaches, begeleiders en de organisatie in gymnastiek staan dus voor specifieke uitdagingen. Zij werken heel veel uren per week met heel jonge atleten in volle ontwikkeling, in een complexe sport, die omwille van veiligheid weinig “speels” is, waar perfectie wordt nagestreefd en waar de gymnaste op wedstrijd “bestraft” wordt als die perfectie niet wordt bereikt. Expertise inroepen lijkt de juiste oplossing.

²¹ Zie <https://www.youtube.com/watch?v=JTk7aM9pKGU>

4 Signalen en informatie die de OOG heeft ontvangen

De methodologie die de OOG voor het onderzoek toepaste werd hiervoor besproken.

De OOG hoorde in tientallen zittingen zonder tijdslimiet per spreker aldus respectief vroegere gymnasten die meldingen deden over de diverse fasen van de topsportwerking, huidige gymnasten die deel uitmaken van de topsportwerking en dit zowel van het senioren- als juniorenteam, specialisten die deel uitmaakten van het IDT (diëtisten, kinesisten, artsen, *physical* trainers, de sportpsycholoog), de huidige en vroegere topsportmanager of technisch directeur, de huidige en vroegere algemeen manager, de financieel en administratief manager, de huidige en vroegere coaches zowel van het senioren- als van het juniorenteam, ouders van gymnasten, een vertegenwoordiger van ICES, een vertegenwoordigster van afdeling topsport van Sport Vlaanderen, de ombudsvrouw gender, vroegere bestuursleden van Gymfed, (inter)nationale juryleden, de API Gymfed en een Sporza-journalist.

De OOG informeerde verder bij de raad van bestuur van Gymfed en bekwam informatie van de Vlaamse ombudsman.

De door de diverse getuigen weergegeven situaties, uitspraken en ervaringen werden door de commissie uitgebreid gehoord en opgetekend.

Hieronder volgt een relevante selectie van wat door de getuigen werd aangeleverd door middel van parafrasering van relevante uitspraken. Het doel van deze weergave is een blik te geven op de inhoud van de informatie die werd verzameld en om de verdere aanbevelingen te staven. Dit is geen exhaustieve weergave van alle verzamelde informatie en standpunten.

De OOG heeft ervoor gekozen om enkel informatie op te nemen betreffende de periode na Gerrit Beltman (2000 – 2008). De betreffende coach Beltman heeft zelf publiekelijk schuld bekend en de mistoestanden werden ook bevestigd in de verhalen die de OOG ontving. Het is heel duidelijk dat het relevante debat zich toespitst op de daaropvolgende periode. De OOG heeft kunnen vaststellen dat er sinds 2008/2009 nog verschillende fasen te onderscheiden zijn maar kiest er in dit deel voor om slechts een grof onderscheid te maken tussen gegevens tot 2018/2019 en gegevens vanaf 2018/2019 tot op heden. Hiermee volgt de OOG de vaststelling dat het ongeveer tot in 2018/2019 duurde alvorens de interdisciplinaire teamwerking functioneert zoals dat vandaag het geval is. Het is ook de periode tot wanneer het merendeel van de klachten het duidelijkst naar voor kwam.

Er wordt telkens aangegeven vanuit welk perspectief de informatie afkomstig is (gymnast, coaches, interdisciplinair team (IDT), ...).

De getuigenissen en beschrijvingen worden verder onderverdeeld in:

1. gegevens omtrent de interacties tussen de gymnasten/ouders en hun omgeving (coaches, interdisciplinair team (IDT), Gymfed);
2. gegevens omtrent voeding;
3. gegevens omtrent gewicht;
4. gegevens omtrent letsels en lichamelijke gezondheid;
5. gegevens omtrent welbevinden;
6. meldingen bij de aanspreekpersonen integriteit.

4.1 Gegevens omtrent de interacties tussen de gymnasten/ouders en hun omgeving (coaches, interdisciplinair team (IDT), Gymfed)

4.1.1 Periode tot ongeveer 2018/2019

4.1.1.1 Informatie vanuit de (huidige en ex-)gymnasten

“De coaches zijn op pedagogisch vlak en op vlak van fysieke gezondheid te weinig opgeleid. Op sporttechnisch vlak zijn zij wel zeer goed. Maar ze weten op pedagogisch vlak echt niet hoe ze met jonge meisjes moeten en kunnen omgaan.”

“Ik zou graag willen vertellen hoe het er aan toe gaat in de zaal. Er werden ons een paar impliciete regels aangeleerd en opgelegd die we moesten opvolgen.

1. Je mag niet klagen - Anders ben je zwak, dan heb je geen topsportmentaliteit.
2. Je mag niet sympathiseren met iemand die “slecht bezig” is - Of je wordt ook genegeerd.
3. Je mag de coach niet tegenspreken - Of je wordt naar de kleedkamer gestuurd.
4. Je mag niet bijnemen bij het eten - Of je krijgt de komende tijd “bijnamen”, je wordt te dik genoemd.
5. Je geeft best geen persoonlijke info aan trainers - Want dat kan uit de context gehaald worden en tegen je worden gebruikt.
6. Als je iets anders doet dan de anderen, dan is dat fout - Dat is storend, je vraagt dan om aandacht.
7. Toon je het minste teken van vermoeidheid of verzwakking - Dat wordt geïnterpreteerd als je staat te “zwaar”, of je hebt niet genoeg getraind.
8. Als je naar de kine gaat, mag je niet glimlachen - Want dan neem je rust, je speelt, je bent een luiaard.
9. Als je geblesseerd bent en je doet niet meer dan wat je van de dokter mag - Dan ben je lui, niet gemotiveerd.
10. Als je pijn hebt en je zegt het - Dan ben je zwak, dan kun je het niet, dan speel je komedie.

Deze “regels” worden impliciet aangeleerd door commentaren en reacties. Die regels hebben tot gevolg dat je begint te zwijgen, dat je je isoleert van je entourage, zoals van je familie. Je vertelt dan niets meer van de trainingen. Je gaat van weinig communicatie naar geen communicatie. Je voelt je op de duur machteloos. Je weet niet bij wie je terecht kan. Je bent voortdurend bang bent om iets verkeerd te doen.”

“Als je aankomt in Gent, word het al snel duidelijk dat er regels zijn die je dient te volgen. Die regels zijn dat je niet mag klagen, niet mag tegenspreken, en dat je het niet zegt als je pijn hebt. Als je naar de kine gaat, ben je flauw.”

“Als je een probleem hebt, kan je niet bij de coaches terecht, want die nemen je niet ernstig.”

“De coaches hebben vaak commentaar op jou als persoon. Dat komt veel harder binnen dan wanneer ze commentaar zouden hebben op je oefening, of op de manier waarop je iets doet.”

“Ik werd in het bijzijn van alles meisjes uitgescholden voor toerist.”

“Ik was erbij toen de coach tegen een gymnaste die gevallen was en op de grond lag, riep dat zij moest stoppen met die komedie.”

“Toen een oefening niet lukte, gaf de coach commentaar: “Ga je nu nog een uur *bleiten* aan dat toestel?”

“Ik kreeg de schuld dat het team er niet zou geraken. De coach zei dat ik toxisch was voor het team.”

“We werden een keer gefilmd bij een bepaalde oefening, waarbij de coach verkondigde dat dit was om aan te tonen wat voor een baby’s we toch waren.”

“Op een keer lukte een oefening niet. De coach is toen beginnen filmen, en zei dat ze dat aan de algemeen manager en aan mijn ouders zou tonen.”

“Op een keer was ik ongerust over mijn mama, of ze wel OK was. De coach zei toen dat het misschien beter was dat ze dood zou zijn, zodat mijn papa een kans zou krijgen. Op een andere keer zei ze dat mijn moeder mij niet kon opvoeden.”

“Als je iets deed wat de coaches niet aanstond, kon je gedurende dagen en weken genegeerd worden. Vooral coach (X) deed dit.”

“Als je iets deed wat de coach niet aanstond, kon ze beginnen roepen tegen jou, en werd je de zaal uitgezet. Je wist dan niet wanneer je terug binnen kon komen.”

“Er werd in de zaal vaak geroepen, en er werd veel geweend.”

“De coach zette ons tegen elkaar op. Op een keer zei ze dat ze gehoord had van mij dat enkele gymnasten een vrije avond hadden genomen, zonder dat aan haar te zeggen. Ze wilde weten wie dat was. Ze zette ons op een rij, en zei dat de training niet zou starten voor iemand toe zou geven. We hebben daar lang, wel een uur gestaan. Uiteindelijk heb ik gezegd dat ik gelogen had, om het niet erger te maken voor de anderen.”

“Als je ouders naar coach stapten om een probleem of moeilijkheid aan te kaarten, kreeg je het nadien eens zo hard te verduren. De coach was dan kwaad, of negeerde je een tijd. Het zorgde er alleszins voor dat je niets aan je ouders durfde zeggen.”

“Als je ouders met de trainers belden, werd er gezegd ‘het zijn altijd diegenen van wie de ouders bellen, die het minst goed presteren’. Ik durfde niets meer aan mijn ouders zeggen.”

“Er is gaandeweg wel sprake van een IDT rondom de trainers, maar de leden van het IDT wisselen vaak.”

“Er wordt geen rekening gehouden met de adviezen van het IDT.”

“De coaches hebben veel macht. Als de adviezen van de leden van het IDT de coaches niet aanstonden, zorgden zij er wel voor de leden van het IDT vervangen werden.”

“Er wordt door de coaches geen rekening gehouden met adviezen van externen, bv. een externe arts. Je kreeg dan commentaar, er werd dan gezegd dat je de eigen arts of andere paramedici van het IDT niet vertrouwde.”

“Je wordt als jong meisje van ongeveer 11 jaar quasi verplicht, of toch zeer sterk geadviseerd, om op internaat te gaan. Het schema van training, school en internaat laat geen andere vrije tijdsbesteding toe.”

“Er was geen ruimte voor psychologische begeleiding. Over mental coaches werd door de coaches gezegd dat dit voor zwakke atleten was.”

“De Gymfed nam klachten niet ernstig. Als er al iemand iets durfde aankaarten, gebeurde er nooit iets mee.”

“Ik ben tot drie keer toe naar de Gymfed gestapt, naar de algemeen manager, en hij zei dat hij dit zou bespreken met de coaches, maar er gebeurde niets.”

“Op een bepaald moment was er toch een gesprek tussen de algemeen manager, de coaches en mezelf. Ik hoopte dat dat iets zou betekenen. Maar de coaches hebben toen alles ontkend, en gezegd dat ik zaken aan het verzinnen was.”

“Er was op een bepaald moment wel een ethische commissie, maar die was niet onafhankelijk. Alle leden waren op één of andere manier verbonden met de Gymfed.”

“De sfeer tussen de meisjes onderling was niet altijd positief. We leven vijf dagen per week samen, en dat geeft al eens wrijvingen, dat is normaal. Maar er is ook sprake geweest van echte pesterijen. En daar is nooit iets mee gebeurd, zelfs al zijn er ouders die dit aan de Gymfed hebben gesignaleerd.”

4.1.1.2 Informatie vanuit de leden van het IDT

“De samenwerking met de coach verliep moeilijk. Als ik advies gaf, gaf coach (X) aan daar niet van gediend te zijn. Verder gaf ze aan dat ze liever niet had dat ik in de zaal was bij een training. De meisjes gaven aan dat, als ik er wel was, het een veel rustigere training was dan wanneer ik niet in de zaal was.”

“Er waren nooit problemen in de samenwerking met de coaches. Er werd steeds rekening gehouden met de (para)medische adviezen. De meisjes werden goed opgevolgd.”

“De getuigenissen hebben ons verrast.”

4.1.2 Periode vanaf 2018/2019

4.1.2.1 Informatie vanuit de gymnasten

“Er is de laatste jaren, sinds 2016, en zeker sinds 2018 een positieve evolutie geweest op verschillende vlakken. Van groot belang is dat de coaches beter hebben leren communiceren met de gymnasten, en dat de communicatie tussen de coaches, de ouders en de leden van het IDT ook verbeterd is. Terwijl er zeker voor 2016 nogal eens zaken gezegd werden over je gewicht, je prestaties, en je motivatie, die niet OK waren, en die hard binnen kwamen, is dit sindsdien echt wel verbeterd. Het stoort me vooral dat er nu gezegd wordt dat er niets veranderd is. Dat klopt niet, en dergelijke uitspraken wegen op de huidige gymnasten.”

“Er wordt nu meer naar ons geluisterd, en we hebben meer inspraak, bv. over ons trainingsschema en de planning op school.”

“Als we met iets zitten, kunnen we terecht bij Jef, of bij een andere psycholoog, dat is geen probleem.”

“Zelf heb ik ook moeten leren dat communicatie belangrijk is, dat je ook zelf moet durven spreken. In het begin, bij de start in de topsport school, is dat niet gemakkelijk, omdat je zo jong bent en het heel goed wil doen. Maar gaandeweg, ook met de hulp van de psychologen, heb ik dat wel geleerd.”

“Sinds Jef er is, is de sfeer in de zaal vrolijker, en wordt er al eens gelachen.”

“Er zijn ook groepssessies met de coaches en de gymnastes, bv. over hoe je kan omgaan met moeilijke momenten, en dat helpt wel.”

“De communicatie is al een heel stuk verbeterd, maar blijft wel een werkpunt. Ik denk niet dat de coaches zich realiseren in welke machtspositie ze zitten, en hoe wij als gymnast toch altijd ongerust blijven dat, als we iets bespreken, dit kan overkomen alsof we niet gemotiveerd zijn. Ook de Franse taal maakt het daarin niet altijd makkelijk. Het blijft belangrijk dat de coaches zelf ons uitnodigen om onze mening te geven, en dat ze laten zien dat ze daar respect voor hebben, en daar ook rekening mee willen houden.”

“Als er iets moeilijk geweest is, komen ze daar na de training soms eventjes op terug, en kunnen ze nu ook soms zeggen dat ze het niet zo bedoeld hadden. Dat helpt wel om het niet persoonlijk te nemen.”

“Ik ben erg streng voor mezelf, eigenlijk strenger dan de trainers.”

4.1.2.2 Informatie vanuit ouders

“De Gymfed is de laatste jaren in positieve zin geëvolueerd. Gedurende de eerste jaren dat mijn dochter trainde, was er sprake van te weinig communicatie tussen trainers, ouders, arts, IDT en school. Je werd als ouder niet of te weinig op de hoogte gebracht. De laatste jaren is dit in positieve zin veranderd. Er is meer overleg, en de Gymfed en trainers nemen ook zelf initiatief tot overleg, waardoor je als ouder meer op de hoogte bent.”

“De taal vormt een barrière. Hoewel de coaches wel Nederlands begrijpen, spreken ze hoofdzakelijk Frans tegen de meisjes. De beperkte kennis van Frans bij de gymnasten, leidt soms tot foute, en meer negatieve interpretaties van wat door de coaches gezegd wordt.”

“Het is goed dat de coaches zich nu laten coachen door Jef, psycholoog. Daardoor is hun aanpak naar de meisjes in positieve zin veranderd. Ze doen nu hun best om meer naar de meisjes te luisteren, en ze zijn veel minder bezig met de voeding en het gewicht van de meisjes.”

“Mijn dochter heeft ook zelf moeten leren om haar idee en haar mening te uiten. Gedurende de eerste jaren was dat moeilijk, ze durfde dat toen niet, maar nu lukt dit wel.”

“Ook bij de gymnasten onderling is er pestgedrag zowel op school als op internaat en daar wordt door de federatie te weinig aan gedaan. Mijn dochter was gelukkig mondig genoeg, maar andere meisjes zijn daar wel slachtoffer van geworden.”

“Onze dochter is vanaf het eerste jaar gepest geweest en dat is geëscaleerd. Dit pestgedrag werd niet ernstig genomen door de verantwoordelijken van de federatie noch van het internaat. Contact met de psycholoog is er pas geweest op het einde. Onze dochter is moeten stoppen in Gent en mocht niet verder werken met de psycholoog.”

“Sinds 2018 is er een echte kentering. De omkadering en persoonlijke begeleiding is sindsdien echt OK. Medische zaken worden goed opgevolgd, en de coaches houden zich niet meer bezig met voeding en gewicht. Je kan als ouder altijd informatie vragen. Ook op internaat is de sfeer goed, en in de mate van het mogelijke is er ruimte voor leuke activiteiten. De coaches en de gymnasten leven heel wat uren met elkaar samen, en er zullen al eens woorden vallen, maar mijn dochter leeft niet in angst of stress.”

“Soms loopt het in de communicatie tussen ouders en trainers nog mis, bv. door de manier waarop er, met weinig zorg, een beslissing wordt meegedeeld.”

“Om op een gezonde manier aan topsport te doen, moeten er verschillende factoren echt goed zitten. Je moet talent hebben, gemotiveerd zijn, en je lichaam moet tot topsport in staat zijn. Ook in de topsport omgeving moet het op vlak van aanpak, communicatie en sportklimaat goed zitten. Als al die factoren in goede zin samenwerken, is gezonde topsport mogelijk. Maar er moet niet veel misgaan om de balans in negatieve zin te doen overhellen.”

“De huidige situatie heeft een grote impact op de meisjes en op de trainers. De situatie is de laatste jaren echt in positieve zin veranderd, en de huidige gymnasten hebben sterk het gevoel dat dit niet gezegd mag worden.”

4.1.2.3 Informatie vanuit andere trainers

“Ik doe nu voor elke schoolvakantie een oudercontact. En tweemaal per jaar is er een uitgebreid oudercontact. De ouders kunnen me tussendoor ook bereiken via telefoon en mail.”

“We hebben elke vrijdag trainersvergadering, en er zijn ook interdisciplinaire overlegmomenten om de gymnasten te bespreken. Gymfed is daarbij aanwezig.”

“Topsport is hard en stress hoort er altijd bij. Maar de laatste jaren is er veel verbeterd. De meisjes kunnen terecht bij de trainers of psycholoog als er iets is, er wordt gewerkt aan de teamsfeer, en er zijn teamvergaderingen om de meisjes op te volgen.”

“De laatste anderhalf jaar heb ik geen grote problemen meegemaakt. Ik werkte vroeger elders, en wat ik daar gezien heb, op die manier wil ik zeker niet meer bij topsport betrokken zijn. Desondanks blijft er wel ruimte voor verbetering. We zijn ons als coach nog onvoldoende bewust hoe jongeren naar ons kijken, en welke machtspositie we soms ten aanzien van hen hebben. We hebben geen pedagogische achtergrond, en dat is een probleem. Daardoor weten we niet altijd goed hoe we met de meisjes moeten omgaan. Ook de taal vormt soms een probleem. Het lukt niet altijd om elkaar goed te begrijpen, gezien de Franse taal, wat tot miscommunicatie kan leiden.”

4.1.2.4 Informatie vanuit leden van het IDT

“De laatste jaren, zeker na de Olympisch spelen van 2016, is er een betere omkadering, met uitbouw van het IDT in disciplines en uren. We hebben geen weet van ernstige problemen. Zowel onze adviezen als externe adviezen werden goed opgevolgd. Wel hoorden we soms bepaalde frustraties bij de meisjes, die vaak te maken hadden met een vorm van miscommunicatie tussen trainer en gymnaste. Maar ook dit is de laatste jaren verbeterd, er is een betere communicatie tussen gymnaste en trainer.”

4.1.2.5 Informatie vanuit (ex)-werknemers van de Gymfed

“Na de Olympische Spelen van 2016 zijn er positieve stappen gezet. Het IDT werd uitgebreid, de coaches werden gecoacht door Jef Brouwers, en er werden multidisciplinaire teamvergaderingen geïnstalleerd. Ik weet dat er desondanks klachten waren van een aantal gymnasten over de bejegening door de coaches van de meisjes. En ik heb gemerkt dat de sfeer in de zaal niet altijd warm was, maar ik wijdde dat aan het feit dat het om topsport gaat. Je kan immers niet ontkennen dat topsport hard is.”

“Ik heb er kennis van dat de klachten van de meisjes neergelegd werden bij de ethische commissie van de Gymfed. Ik heb echter geen feedback gekregen over de afhandeling van de klachten.”

“Zelf zag ik op een aantal vlakken nog heel wat ruimte voor verbetering, zoals op vlak van communicatie met ouders, ouders proactief betrekken, schriftelijke evaluaties van de gymnasten en een beter traject van nazorg voor de gymnasten die niet geselecteerd worden.”

“We waren verrast door de getuigenissen in de zomer. We hadden weet van de klachten bij de ethische commissie. Gezien de anonimiteit van de klachten, was het niet mogelijk om deze verder te behandelen. Desondanks hebben we de laatste jaren via verschillende initiatieven volop ingezet op het verbeteren van de communicatie en het sportklimaat in het algemeen, en betreuren het als er desondanks in het verleden of in het heden zaken fout gelopen zouden zijn.”

“Er is zeker nog ruimte voor verbetering, waaronder op vlak van communicatie, participatie en vorming. We willen investeren in een ouder- en atleten commissie. We wensen nog meer rekening te houden met de jonge leeftijd van de meisjes. Op vlak van communicatie moeten we ons er bv. bewust van zijn dat de coaches ten opzichte van de gymnasten in een dergelijke hiërarchische positie

staan, dat het voor de meisjes niet gemakkelijk is om te spreken. Het spreken kan immers gekoppeld zijn aan een angst om niet aan de verwachtingen te voldoen. We moeten dus proactief inzetten om de meisjes uit te nodigen zich wel uit te spreken, onder meer door de coaches te attenderen op hun houding, door hen psychologische begeleiding te geven, en door algemeen een cultuur van respect en openheid voorop te stellen.”

4.1.2.6 Informatie vanuit Jef Brouwers, psycholoog

“Ik merkte dat de wijze waarop er gecoacht werd, gebaseerd was op het Chinese/Russische model. Er was een harde en strenge omgang met de meisjes. De relatie tussen de coaches en de meisjes was louter functioneel, en gericht op het sporttechnische. Er vloeiden veel tranen in de sporthal.”

“Sinds mijn aanstelling in 2018, tracht ik via coaching het contact tussen coaches en gymnasten, en de sfeer in het team te verbeteren. Mijn visie is dat een goede communicatie, en een positieve beleving, bijdragen aan de prestatie. Het inzetten op communicatie en een positieve beleving kan dus het doel, het behalen van topsport prestaties, alleen maar verbeteren. Positieve psychologie kan dus in die zin als middel aangewend worden om het behalen van topsport prestaties te bevorderen.”

“Het coachen van de coaches heeft reeds zijn vruchten afgeworpen. De communicatie en relatie tussen de gymnasten en de trainers is verbeterd, er wordt minder geweend in de zaal, en de ouders worden meer betrokken.”

“Het coachen en vormen van trainers en coaches blijft belangrijk, aangezien zij wel opgeleid zijn op sporttechnisch vlak, maar niet op pedagogisch vlak of op vlak van coaching.”

4.1.3 Informatie vanuit de coaches (over de hele periode)

De coaches werden door de OOG omstandig gehoord. Zij hebben de OOG uitgebreide documentatie bezorgd om hun visie te ondersteunen.

De coaches geven aan dat de problemen op de verschillende vlakken zoals die door een aantal gymnasten geschetst werden, nooit aanwezig geweest zijn. Zij geven aan dat zij steeds een positieve relatie hadden met de meisjes, en steeds getracht hebben om een positieve sfeer in de zaal te creëren. Verder geven zij aan dat zij steeds rekening gehouden hebben met de adviezen op medisch vlak en op vlak van gewicht. Wat betreft de taal geven zij aan dat dit bij het instappen van de meisjes soms moeilijk is, maar dat de meisjes snel voldoende Frans oppikken om vlot te kunnen communiceren. Coach (X) geeft aan zelf ook moeite te doen om Nederlands te spreken, maar geeft daarnaast ook aan dat dit een moeilijke taal blijft om te beheersen.

De coaches zijn tevreden over de begeleiding voor zichzelf door Jef Brouwers. Deze begeleiding bevordert de samenwerking met de meisjes, en de sfeer in het team.

4.2 Gegevens omtrent voeding en gewicht

4.2.1 Periode tot ongeveer 2018/2019

4.2.1.1 Informatie vanuit de gymnasten

“De coaches hielden geen rekening met de adviezen die er met betrekking tot voeding gegeven werden. Zo werd bv. het advies om genoeg water te drinken, door de coaches afgeraden, zelfs na een zware training.”

“Op de stages hadden de coaches openlijk commentaar op de hoeveelheid en soort van voeding, door bv. commentaar te hebben op de portie die opgeschept werd door de gymnasten.”

“Je werd geprezen als je weinig en/of eenzijdig eet, bv. als je enkel een slaatje nam als lunch.”

“Je werd geprezen als je afvalt.”

“Er was een weegschaal in de turnhal. Soms moesten we daar tot 4 keer per dag gaan opstaan. Je werd gekleineerd in bijzijn van andere meisjes als je gewicht niet goed was.”

“Een tegenslag werd vaak gelinkt aan het gewicht. Als je niet zoveel zou wegen, zou het beter gaan.”

4.2.2 Periode vanaf 2018/2019

4.2.2.1 Informatie vanuit de gymnasten

“De trainers zeggen niets over je gewicht, of over voeding. Dat regelt de diëtiste.”

“Op een bepaald moment zei de coach dat ik wat meer moest eten, want dat ik nogal scherp stond.”

“Er blijft onduidelijkheid over wat nu mijn beste competitiegewicht is en ik krijg verschillende signalen wat me in war brengt.”

4.2.3 Informatie vanuit de diëtiste

“Er is een vaste diëtiste die algemene informatie geeft over voeding, gewicht en topsport, en die ook de individuele opvolging op zich neemt van de gymnasten.”

“Ik heb mijn mandaat moeten opbouwen, maar de coaches geven mij nu 100% vertrouwen. De coaches zijn nu niet meer bezig met gewicht en voeding. Mijn adviezen worden gevolgd. Ik werk nauw samen met de coaches en de leden van het IDT, om voeding en gewicht goed af te stemmen op het functioneren en de mogelijkheden van de meisjes.”

4.3 Gegevens omtrent letsels en lichamelijke gezondheid

4.3.1 Periode tot ongeveer 2018/2019

4.3.1.1 Informatie vanuit de gymnasten

“Je durfde niet zeggen dat je pijn had, je was bang dat ze je flauw zouden vinden, of dat ze je niet zouden geloven.”

“Medische klachten werden niet ernstig genomen.”

“Als je een letsel had, werden adviezen van de artsen en paramedici niet opgevolgd door de coaches.”

“De dokter nam klachten vaak niet ernstig. Je kreeg dan enkel pijnstillers, en er gebeurde geen verder onderzoek.”

4.3.2 Periode vanaf 2018/2019

4.3.2.1 Informatie vanuit de gymnasten

“Je wil niet altijd zeggen dat je pijn hebt. Want je wil gewoon verder trainen, en je wil niet dat je naar de kine gestuurd wordt, of aangepaste oefeningen krijgt.”

“Als je teveel pijn hebt, zeggen ze soms dat je best stopt, en dat het eerst wordt nagekeken.”

4.4 Gegevens omtrent welbevinden

4.4.1 Periode tot ongeveer 2018/2019

4.4.1.1 Informatie vanuit de gymnasten

“Je leeft als kind de hele tijd in stress, maar omdat je nog kind bent, besef je dat niet. Je bent het zo gewoon, en je denkt dat dat erbij hoort omdat je nu eenmaal aan topsport doet, en je je uiterste best wil doen. Maar eigenlijk ben je heel vaak bang. Je bent bang om iets verkeerd te eten, bang om teveel te wegen, bang om te zeggen dat je ergens pijn hebt. En je wil dat allemaal niet zeggen, omdat je dan niet geloofd wordt, of omdat ze dan kunnen denken dat je je best niet wil doen.”

“Je zit in constante stress. En je hebt niets te zeggen. Maar iedereen vindt dat normaal, dus jij als kind ook.”

“Ik turnde graag, maar ik was elke dag bang om naar de zaal te gaan. Als kind merk je niet wat dit allemaal met je doet. Je wil werken aan je droom, en je weet niet beter dan dat dit er allemaal bij hoort. Als je ouders zich vragen stellen, wil je daar liever niet op antwoorden. Je weet immers dat hun bedenkingen mogelijk bij de coaches gaan terecht komen, en dat je het dan nog harder te verduren krijgt.”

“Er wordt als jong meisje heel veel van je gevraagd, zowel op mentaal als op fysiek vlak. Omdat je je droom wil waarmaken, en omdat je als kind niet beter weet, stap je mee in het systeem. Maar het is niet makkelijk om, eens de trein vertrokken is, af en toe halt te houden en stil te staan bij wat dit allemaal met je doet, en of je daar nog verder in wil gaan.”

“Goed dat mijn ouders voor mij beslist hebben dat ik moest stoppen. Ik voelde me heel slecht, maar ik kon zelf die beslissing niet nemen.”

“Later, als je uit de topsportomgeving bent, merk je pas welke impact het allemaal heeft op jezelf. Ik ben nog altijd vaak angstig en onzeker, en ik heb er moeite mee om in mezelf te geloven.”

4.4.2 Periode vanaf 2018/2019

4.4.2.1 Informatie vanuit de gymnasten

“Soms word ik boos op mezelf, omdat ik vind dat het nog niet goed genoeg is. Ik wil het altijd nog beter doen, en dat lukt niet altijd.”

“Het is goed dat de coaches soms zeggen dat je mag stoppen met een oefening, want zelf wil je echt niet opgeven, ook al weet je dat dat soms eventjes beter is.”

“Ik heb moeten leren om mijn mond open te doen, en mijn mening te zeggen. In het begin durfde ik dat niet, omdat ik erg opkeek naar de coaches. Nu kan ik wel meer zeggen wat ik denk, en de coaches luisteren er ook naar. Maar toch blijf je altijd wel ergens ongerust dat ze gaan denken dat minder gemotiveerd bent als je iets anders denkt dan zij.”

“Topsport is hard en vraagt veel, maar ik ben wel blij met mijn keuze. Ik heb het gevoeld dat ik wel kan zeggen als het teveel is, en dan luisteren ze ook. Maar ik zeg dat niet graag, ik vind voor mezelf dat ik het echt heel goed moet doen.”

“In het begin zag ik er wel tegenop dat de school, het internaat en de zaal zo dicht bij elkaar zouden liggen, want dan kom je echt nergens anders meer. Maar nu merk ik dat dat wel goed is. Er gaat minder tijd verloren aan het vervoer, waardoor we iets meer tijd hebben voor anderen dingen.”

“Als jong meisje stap je binnen in Gent om je droom waar te maken. Eens je binnen bent, is de trein vertrokken. En je blijft op de trein zitten omdat je echt aan topsport wil doen. Maar je beseft eigenlijk niet dat de treinreis heel veel van je vraagt, daarvoor ben je te jong, dus het komt niet echt in je op dat je kan afstappen.”

4.5 Meldingen bij de aanspreekpersonen integriteit (API)

De OOG heeft inzage kunnen krijgen in de melding van zeven individuele personen bij de aanspreekpersoon integriteit (API) van de Gymfed.

In juli 2018 vroeg het API van de Gymfed advies aan het Centrum Ethiek in de Sport vzw (ICES) na verschillende meldingen inzake psychisch grensoverschrijdend gedrag in de topsportwerking van het damesgymnastiek.

Op 20 december 2018 was er een overleg tussen de (anonieme) melders, de API Gymfed Caroline Jannes, een vertegenwoordiger van afdeling Topsport van Sport Vlaanderen en een vertegenwoordiger van ICES. Er werd besloten de klachten samen te brengen in een anonieme melding die Caroline Jannes als API Gymfed zou overmaken aan de (toenmalige) ethische commissie van de Gymfed (momenteel: ethisch adviesorgaan genoemd).

Het API Gymfed stelde een omstandig meldingsformulier op in de vorm van een rapportering.

Deze rapportering geeft aan dat het API Gymfed tussen 28 november 2017 en 20 december 2018 meldingen ontving van zeven personen over psychisch grensoverschrijdend gedrag binnen de topsportwerking van de Gymfed. De melders stonden erop dat hun namen niet bij de gymnastiekfederatie werden bekend gemaakt. In deze rapportering werd onder meer het volgende vermeld:

- periode: vanaf het begin dat de coaches (X en Y) trainen in Gent (2009-2010);
- plaats: Gent - Topsportschool;
- soort grensoverschrijdend gedrag: psychisch;
- aantal slachtoffers: meerdere;
- aantal plegers: één;
- geslacht pleger: vrouw;
- leeftijd pleger: 35+;
- rol pleger: trainer.

In de rapportering wordt de situatie als volgt omschreven:

“De algemene klacht gaat over machtsmisbruik en psychologisch grensoverschrijdend gedrag. De melders hebben een gevoel van machteloosheid en ervaren “onaanraakbaarheid van de coach.” De melders hebben schroom om te melden omwille van (1) de huidige goede prestaties van het Belgische team, en (2) schrik dat elk woord tegen hen zal gebruikt worden, maar voelen dat ze iets moeten doen ter bescherming van alle gymnasten. De meldingen gebeurden voornamelijk over gedrag dat gebeurt bij jongeren en bij volwassenen, en zowel bij mannen als vrouwen, die niet weten hoe ze moeten reageren.”

De door de betrokken (anonieme) gymnasten aangeklaagde situaties hebben betrekking op topsporttrainer coach (X). De getuigenissen slaan onder meer op:

- dagelijkse pesterijen;
- venijnig zijn en kwetsende opmerkingen maken;
- bedreigingen en manipulaties;

- confrontaties van gymnasten in groep of het tegen elkaar opzetten van gymnasten;
- het geven van lange preken;
- het langdurig negeren;
- het geven van tegenstrijdige of verwarrende boodschappen;
- een moeilijke communicatie;
- kwetsende of venijnige mails naar ouders;
- het gebruik van Frans als voertaal;
- een onrechtvaardige, te strenge jurering bij test in de Topsportschool.

Ook was er in de klachten sprake van het nemen door deze trainer van trainings-technische beslissingen waarbij medisch advies zou zijn genegeerd. De gymnasten zouden ervoor hebben teruggedeeinsd pijn of blessures te melden, omdat ze niet geloofd werden of dit als aan hen te wijten zou zijn beschouwd.

De OOG heeft gedetailleerd inzage kunnen nemen van al de hiervoor vermelde documenten.

5 Conclusies van de OOG

De OOG komt tot conclusies op basis van alle verzamelde informatie bij de getuigen (gehoorde melders en andere personen) in de periode van de opdracht.

5.1 Grensoverschrijdend gedrag situeert zich breder dan topsport artistieke gymnastiek dames te Gent

Omwille van het grote aantal getuigen rond grensoverschrijdend gedrag binnen de topsportwerking artistieke gymnastiek dames te Gent, heeft de OOG zich zoals al vermeld gericht op deze omgeving.

De klachten beperken zich tevens niet tot de artistieke gymnastiek dames. De OOG ontving een beperkt aantal meldingen die betrekking hebben op de verschillende disciplines binnen de topsportwerken gymnastiek:

- artistieke gymnastiek dames (AGD);
- artistieke gymnastiek heren (AGH);
- tumbling;
- acro.

De klachten beperken zich evenmin tot het dames seniorenteam in de topsportwerking gymnastiek te Gent. De OOG ontving een beperkt aantal meldingen die betrekking hebben op alle verschillende niveaus:

- lokale club;
- regioclub;
- topsportschool instapniveau;
- topsport.

De OOG was niet in de mogelijkheid om binnen de bestaande omkadering de meldingen die breder gaan dan de topsport artistieke gymnastiek dames te Gent nader te onderzoeken. Er kan slechts worden geconcludeerd dat het probleem zich vermoedelijk ruimer schets. Dit vermoeden is mede gestoeld op nationaal en internationaal onderzoek naar het voorkomen van geweld binnen de topsport (Ohlert et al., 2020).

5.2 Grensoverschrijdend gedrag beperkt zich niet tot één coach

De klachten die de OOG ontving, situeren zich grotendeels rond de hoofdcoach (X), zoals de klacht van de anonieme melders bij de ethische commissie, maar beperken zich niet tot haar.

Klachten gaan ook over beide hoofdcoaches (X en Y) als duo en in mindere mate over coach (Y) individueel.

Er zijn specifieke klachten ontvangen over coach (Z) en in een beperkter aantal gevallen ook over andere trainers in Gent, coaches (V en W).

De klachten betreffende hoger genoemde personen handelen over grensoverschrijdend psychisch gedrag (onder meer belachelijk maken, vernederen, negeren ...).

De werking van het (vroegere) management (algemeen manager, technisch directeur) en andere personeelsleden, soms ook omschreven als “de federatie” werd eveneens meermaals in vraag gesteld. Niet omwille van grensoverschrijdend gedrag maar wel omdat er onvoldoende of niet werd

opgetreden tegen het gedrag van de coaches, ook al waren ze volgens de klagers op de hoogte van de problematiek.

De OOG heeft ook klachten ontvangen van trainers in AGH, in regiocentra en sommigen verwijzen ook naar problemen in clubs.

De OOG heeft zich moeten beperken tot het onderzoeken van de klachten tegen de trainers verbonden aan het trainingscentrum in Gent.

5.3 Klachten situeren zich op vlak van ethisch en gezond sporten binnen de Gymfed

De problemen die zijn geformuleerd door de klagers, situeren zich niet in het nastreven van mondiale doelstellingen op zich, noch in de plaats waar topsport wordt georganiseerd, maar wel op het vlak van het ethisch en gezond sporten en hoe daar door de coaches en de federatie werd mee omgegaan.

De federatie mag mondiale resultaten nastreven. Dat is een voorwaarde om als topsportfederatie te worden betoelaagd door de Vlaamse Overheid. Dit betekent volgens het Vlaams topsportactieplan dat topsportresultaten moeten worden nagestreefd en behaald op mondiaal niveau, met name in de Olympische disciplines: top 8 WK & OS, top 3 EK.

De federatie dient aan te geven hoe zij deze doelstellingen zal realiseren en hoe die kaderen binnen haar missie, visie en waarden:

- zij kan atleten detecteren, selecteren en begeleiden met doel deze doelstellingen te realiseren (Topsporters met extreem hoge mate van talent);
- zij kan ook coaches en ander personeel aanstellen om deze doelstellingen te realiseren (Omkadering met extreem hoge mate van competentie, engagement en ambitie);
- zij moet voorzien in adequate programma's om deze doelstellingen te realiseren (Programma met strikte focus op proces en doelstellingen).

Alle gymnasten en ouders geven aan de topsportcontext te begrijpen en zijn aan hun parcours begonnen met als doel hun Olympische droom te realiseren.

Omwille van een efficiënt inzetten van de financiële middelen en het efficiënt samen brengen van kennis en expertise kan de federatie de voorkeur geven aan het één campus model. (Centralisatie als middel om kennis, expertise en talent te verenigen. Dit is geen verplichting vanuit het topsportbeleid, maar wel een aanbeveling.)

Gezien de jeugdige leeftijd van de gymnasten, de trainingsomvang en -intensiteit, lijkt de keuze voor het inrichten van een Topsportschool voor gymnastiek de aangewezen weg (cf. voorwaarden voor het inrichten van een topsportschool).

Op een paar getuigenissen na -die het één campusmodel in vraag stellen- lijkt iedereen het eens met dit uitgangspunt. De huidige gymnasten die actief zijn in Gent beschouwen dit als een praktisch en goed systeem. De OOG beschouwt het één campusmodel als een legitieme keuze met voor- en nadelen.

Bij het nastreven van de ambitieuze doelstellingen en de implementatie van haar topsportwerking, dient de federatie rekening te houden met resp. de missie: "Optimale en duurzame omstandigheden creëren, zodat Vlaamse topsporters maximaal kunnen excelleren in functie van hun talenten" en de waarden van het Vlaamse topsportbeleid (integriteit – samenwerking – excelleren). Bovendien stelt

het beleid: “Elke topsporter moet op een veilige en integere manier zijn/haar passie en talent kunnen ontplooiën”.

Het adagio van de Vlaamse overheid is duidelijk: sport, in het bijzonder topsport, moet gezond en ethisch blijven.

Vlaanderen gaat voor een gezond, ethisch en veilig topsportklimaat dat bewust(er) in het beleid, de doelstellingen en de werking van de topsportsector wordt opgenomen

Het Topsport Actieplan Vlaanderen (TSAP V) vermeldt heel duidelijk de opdracht van de federatie:

De sportfederatie heeft als opdracht een gezond, veilig en ethisch topsportklimaat te creëren en te behouden.

Bijgevolg dient iedereen binnen de federatie, die betrokken is bij het topsportbeleid en de topsportwerking, erover te waken dat de persoonlijke integriteit van eenieder wordt gewaarborgd. Gezond en ethisch sporten gaat over sporten op een verantwoorde(lijke) manier, over individuele of persoonlijke integriteit (zowel fysiek, psychisch, sociaal als seksueel).

De OOG concludeert dat de problemen die zijn geformuleerd door de getuigen zich situeren op het vlak van het ethisch en gezond sporten en hoe daar door de coaches en federatie werd/wordt mee omgegaan.

5.4 Dagelijkse werking, grensoverschrijdend gedrag en impact op gymnasten

Tot 2018/19

Hoewel niet alle gymnasten die niet langer in het trainingscentrum aanwezig zijn en/of hun carrière hebben beëindigd, dezelfde mening zijn toegedaan, kan worden gesteld dat de grote meerderheid onder hen bezwarende getuigenissen heeft afgelegd tegenover de coaches waarmee ze hebben gewerkt in Gent.

Uit de getuigenissen blijkt dat er sprake is van psychisch grensoverschrijdend gedrag onder de vorm van (zie getuigenissen):

- pestgedrag;
- schelden;
- belachelijk maken, kleineren;
- vernederen;
- negeren;
- tegen mekaar opzetten;
- venijnige opmerkingen en afwijzing.

Deze gedragingen zijn volgens verschillende getuigen te omschrijven als:

- bewust;
- herhaaldelijk;
- onderhuids;
- openlijk.

Er is ook melding gemaakt van:

- moeten verder trainen met kwetsuren;
- onvoldoende rust en herstel voorzien;
- de terreur van de weegschaal.

Bepaalde ouders geven aan dat zij weinig tot helemaal niet betrokken geweest zijn en bevestigen het “negatieve” gedrag van de coaches ten opzichte van hen en hun kinderen.

Bepaalde omstaanders actief binnen en buiten de Gymfed die een zicht hadden op de werking bevestigen tevens in meer of mindere mate dat er in de voorgaande jaren een probleem was met de aanpak van coaches ten aanzien van de gymnasten. Bepaalde concrete voorvallen werden ook door verschillende personen en vanuit verschillende invalshoeken bevestigd. Dit gaat onder andere om voorbeelden rond filmen (van bv. als flauw bestempeld gedrag) met de bedreiging de beelden te verspreiden, langdurig negeren, opmerkingen rond het gewicht, strenge en negatieve opmerkingen, harde aanpak wanneer iets niet goed genoeg is, weinig rekening houden met blessures, veel gehuil door gymnasten en conflicten tussen bepaalde gymnastes en de trainers.

Vele gymnasten geven bovendien aan dat ze nadat ze gestopt zijn in Gent in behandeling gegaan zijn, nachtmerries hadden/hebben, gebrek aan zelfvertrouwen hebben, angstaanvallen kennen, ... en vaak tot op de dag van vandaag.

De OOG hanteerde een neutrale, authentieke, warme, nieuwsgierige, open en kritische houding in een multidisciplinaire samenstelling om de verschillende getuigenissen te bevragen en zicht te krijgen op wat zich heeft voorgedaan. Er is daarbij geen perfecte manier om te bepalen of een getuigenis volledig correct is of niet. De beste manier om er mee om te gaan, is verschillende invalshoeken gebruiken.

Op basis van deze aanpak komt de OOG tot de conclusie dat er wel degelijk sprake was van psychologisch grensoverschrijdend gedrag door de coaches in de topsportwerking artistieke gymnastiek te Gent en dit met blijvende impact op een deel van ex-gymnasten.

Vanaf 2019

Voornamelijk ex-gymnasten geven ook aan niet alleen te getuigen omwille van wat zij hebben meegemaakt, maar beweren dat de praktijken waarvan zij het slachtoffer zijn geweest ook nu nog van toepassing zijn. Zij getuigen volgens om te vermijden dat de huidige en volgende generaties gymnasten hetzelfde lot moeten ondergaan.

De gymnasten die op dit ogenblik in het trainingscentrum verblijven, betwisten niet dat de ex-gymnasten (mogelijk) het slachtoffer geweest zijn van grensoverschrijdend gedrag en geven daar evenmin commentaar op.

De huidige gymnasten van de topsportwerking zijn het echter grondig oneens met de uitspraak dat deze praktijken nu nog steeds van toepassing zijn en stellen dat de ex-gymnasten door deze uitspraak niet bijdragen aan een beter klimaat voor de huidige gymnasten, maar daarentegen door de media-aandacht die ze teweegbrengen hun voorbereiding op de Olympische Spelen van Tokyo in gevaar brengen.

Zij vragen dat ze voor zichzelf kunnen uitkomen, zoals ook de ex-gymnasten voor zichzelf mogen spreken en stellen dat zij op dit ogenblik in een positieve omgeving kunnen werken.

Uit de gesprekken met de huidige gymnasten blijkt dat er vandaag een andere sfeer heerst en dat zij tevreden zijn met de huidige manier van werken.

Zij vragen dan ook om in sereniteit te kunnen verder werken aan de grote uitdagingen die zich aanbieden.

Zij geven aan dat er werkpunten zijn, voor de coaches en ook voor zichzelf. Vooral op het vlak van communicatie kan er volgens hen zeker nog vooruitgang geboekt worden.

De OOG concludeert op basis van de gesprekken met de huidige gymnasten, hun ouders en medewerkers van de Gymfed dat de gymnasten in voorbereiding op de Olympische Spelen van Tokyo globaal tevreden zijn met de huidige omkadering.

5.4.1 Sociaal-emotionele ontwikkeling van huidige en ex-gymnasten stond/staat onder druk

In de situatie van gymtopsport zijn de verwachtingen naar kinderen en jongeren zeer groot. De verwachtingen op vlak van prestaties die door de topsportomgeving gesteld worden, overschrijden de normale, bij de leeftijd horende, ontwikkelingstaken. De druk om te presteren is immers zeer groot, sportieve prestaties leveren is het belangrijkste doel, en overschaduwden grotendeels andere ontwikkelingstaken.

In die zin kan gesteld worden dat kinderen en jongeren in een topsport omgeving steeds uitgedaagd worden om te gaan met een stresssituatie die buiten hun normale stretch-zone van proximale ontwikkeling valt. Men kan dan ook stellen dat topsport steeds een risico met zich meebrengt en op zich steeds een gezonde sociaal-emotionele ontwikkeling (fors) onder druk zet.

Het IOC merkte reeds op voor de hele internationale gemeenschap in 2008 en 2016:

“This unique athlete population has distinct social, emotional and physical needs, which vary depending on the athlete’s particular stage of maturation. The elite child athlete requires appropriate training, coaching and competition that ensure a safe and healthy athletic career and promote future well-being.” (Mountjoy et al., 2008)

“Young athletes are more vulnerable to abuse at this time because of their need to be cared for, protected and supervised during their development.” (Mountjoy et al., 2016)

Om deze risicofactor beheersbaar te houden, is het van groot belang dat de beschermende factoren in voldoende mate aanwezig zijn en ondersteund worden.

Binnen de huidige topsportwerking zijn er een aantal factoren ten opzichte van enkele jaren geleden positief veranderd: er is meer sprake van een omkadering door een multidisciplinair team, er is meer aandacht voor een positieve teamsfeer en er is meer aandacht voor de verschillende belastende deelaspecten van topsport. Niettegenstaande dit, blijft het belangrijkste doel de topsportprestatie op zich. Er wordt gesteld dat er aandacht is voor het ethisch sportklimaat met aandacht voor de totale ontwikkeling van de kinderen en jongeren. De getuigenissen binnen de OOG maken evenwel duidelijk dat ondanks alle inspanningen, de prestatiedruk nog steeds prioritair is en dit ten koste lijkt te gaan van de totale ontwikkeling van alle aspecten van de topsportatleten in kwestie.

Doorheen de getuigenissen in de commissie werd duidelijk dat deze manier van kijken naar jongeren, voor een aantal onder hen zeer belastend is (geweest) en op sociaal-emotioneel vlak grote risico's met zich meebracht.

Voor de topsportfederatie blijft het complex om zich in dit spanningsveld gezond te bewegen. Het behoort tot hun doelstelling en prioriteit om atleten topsportprestaties te laten leveren. Tegelijk hebben zij bovenal minderjarigen onder hun vleugels, waarbij het uitgangspunt niet het leveren van prestaties dient te zijn, maar het komen tot een gezonde, evenwichtige sociaal-emotionele ontwikkeling van elk kind. Binnen een geïntegreerd beleid, waarbij een gezonde ontwikkeling voorop staat, kunnen een gezonde ontwikkeling en topsportprestaties nochtans hand in hand gaan.

Een globale reflectie betreft dan ook dat er in de huidige omkadering te weinig aandacht is voor de persoon die de atleet op zich is. Er dient niet alleen de vraag gesteld te worden of en hoe deze atleet in staat is om de gevraagde prestatie te leveren, maar ook of vooral of het leveren van en werken aan een topsportprestatie nog passend zijn binnen een gezonde sociale en emotionele ontwikkeling van kinderen en jongeren.

De aanpak van coaches, IDT en anderen moet daarbij rekening houden met een *'good-enough'* evenwicht tussen het stellen van grenzen en verwachtingen enerzijds, het afgestemd emotioneel beschikbaar zijn anderzijds om zorg te bieden waar nodig, en te enthousiasmeren en stimuleren waar mogelijk.

5.4.2 Fysieke gezondheid van huidige en ex-gymnasten stond/staat onder druk

Gymnastiek is een sport met een hoge blessureprevalentie, waarvan artistieke gymnastiek de discipline is met het hoogste blessurerisico (Campbell et al., 2019). De reden van deze hoge incidentie is multifactorieel (Campbell et al., 2019; Edouard et al., 2018; Mayer et al., 2021; Sands, 2000).

Doorheen de getuigenissen stelde de OOG vast dat een aantal gymnasten het gevoel hadden dat er niet naar hun blessures gekeken werd en dat deze niet altijd op de juiste manier werden opgevolgd. Ook werd aangegeven dat het beleid, ingesteld door de medische staf, niet steeds correct werd gevolgd. Het gevoel heerste dat de coaches het beleid naast zich konden neerleggen. Ook gaven gymnasten aan dat hun klachten niet altijd ernstig werden genomen. Er zijn ook verhalen opgetekend rond blessures door overbelasting, angst om pijn te melden of het onderdrukken van pijn door een gymnast.

De coaches en federatie dienen zich bewust te zijn van deze risicofactoren waarbij een goede medische opvolging noodzakelijk is en het belang van een professionele multidisciplinaire omkadering niet genoeg kan benadrukt worden. Coaches zijn vooral opgeleid in het technisch beter maken van atleten, maar er is vaak onvoldoende kennis van blessurepreventie en behandeling, periodisatie, ontwikkeling van een kind, mentale aspecten.

De OOG kon vaststellen dat zich hierin in de loop der jaren een positieve evolutie aftekende. Momenteel komt er maandelijks een interdisciplinair team samen om elke gymnast te bespreken vanuit zijn discipline. Deze bestaat onder andere uit een arts, kinesist, conditietrainer, psycholoog en diëtist.

Er kan ook aangegeven worden dat er al reeds lange tijd wekelijks een arts aanwezig is voor blessurebehandeling. Hierbij werd door de medische staf aangegeven dat er nadien telkens een overleg was tussen de medische staf en de hoofdcoaches. De medische staf heeft aangegeven dat zij nooit de indruk hebben gehad dat hun advies niet gevolgd werd. Men gaf ook aan dat men de mogelijkheid had om zo nodig snel extern advies in te winnen, hetzij door middel van medische beeldvorming, hetzij door andere medische specialisten.

Nochtans werd door de onderzoekscommissie vastgesteld dat een aantal gymnasten zich niet begrepen voelden, en dat hun klachten niet steeds goed behandeld werden. Een belangrijk probleem hierbij kan de communicatie naar de gymnasten zijn. Men mag niet uit het oog verliezen dat men te maken heeft minderjarige atleten die onder druk en machtspositie niet in staat zijn om te reageren of zaken te vertellen. Communicatie over blessures tussen de coaches en de gymnasten dient in de taal van de gymnasten te gebeuren. De ouders werden hierbij ook onvoldoende betrokken. Zo waren ouders soms enkel op de hoogte van een consultatie bij de arts door de facturen die men hierbij ontving.

5.4.3 Moeilijkheid om tot een open communicatie te komen tussen coaches en gymnasten

In de opbouw van de relatie coach – atleet is communicatie een heel belangrijk gegeven, dat tevens expliciet vermeld staat bij de waarden van de federatie.

De OOG stelt zich de vraag of de coaches voldoende rekening (hebben) (ge)houden met een aantal aspecten eigen aan communicatie in deze specifieke context, als daar zijn: natuurlijke machtsverhoudingen, prestatiedruk, stresssituaties, emoties, taal en taalnuances...

- de “natuurlijke” afstand volwassene ~ kind;
- de “hiërarchische” afstand trainer/expert/federatie ~ kind;
- het feit dat het kind (nog) “onmondig(er)” is;
- het feit dat het kind niet alles durft te zeggen:
 - o Omdat het dat zelf niet wil... Niet wil toegeven dat het op momenten beter is om niet door te gaan met een bepaalde oefening of training omdat het (te) streng is voor zichzelf en denkt dat het zijn eigen droom in gevaar brengt;
 - o Uit “gêne” ten opzichte van of schrik voor reacties van medegymnasten of begeleiders?
 - o Uit angst voor represailles?
- Het feit dat er op emotioneel beladen momenten “zenuwachtiger” en dus enigszins anders gecommuniceerd wordt:
 - o Fasen van verhoogde trainingsbelasting (er werd regelmatig naar een toename van spanning tijdens “loadfasen” verwezen)
 - o Twijfels rond selectie: zal ik erbij zijn of niet?
 - o “Kleinere” kwetsuren (zeker in aanloop naar competities)
 - o Tegenvallende trainingen (niets lukt...)
- Mogelijke communicatieproblemen omwille van de taal zelf:
 - o Niet alle kinderen zijn de Franse taal machtig, laat staan dat ze zich genuanceerd kunnen uitdrukken. Het kan bijna niet anders dan dat hierdoor op zijn minst misverstanden zijn ontstaan en zaken niet volledig zijn begrepen (in beide richtingen) of doorgedrongen.

De OOG stelt vast dat het de gymnasten zijn die de moeilijke stap zetten, terwijl men van kinderen niet zou mogen verwachten, dat zij zich op emotioneel geladen momenten kunnen uitdrukken in een taal die niet de hunne is tegenover volwassenen, die daar bovenop ook nog verantwoordelijk zijn voor hun al dan niet selectie.

5.5 Er is sprake van evolutie in de werking

Uit zowel de getuigenissen van gymnasten, ouders, werknemers van de federatie en experts binnen en buiten de federatie kan de OOG opmaken dat er door de loop der tijden een zekere evolutie heeft plaats gevonden. Deze blijkt vooral samen te gaan met een toenemende uitbreiding van de begeleiding.

5.5.1 Fasen in de evolutie

Hieronder volgt een ruwe inschatting van de belangrijkste fases die de OOG heeft kunnen optekenen.

2000 – 2008 (Periode Gerrit Beltman)

Zoals eerder gesteld, heeft de OOG ervoor gekozen zich te focussen op de periode na Gerrit Beltman (coach in de periode 2000 – 2008). De betreffende coach Beltman heeft zelf publiekelijk schuld

bekend en de mistoestanden werden ook bevestigd in de verhalen die de OOG ontving. Er is meer debat over de daaropvolgende periode.

2009 – 2016 (vanaf aanstelling van huidige hoofdcoaches tot en met de Olympische Spelen van Rio):

X en Y worden aangesteld als hoofdcoaches. De start verloopt tumultueus omwille van het ontslag van Gerrit Beltman waarbij een aantal gymnasten aanvankelijk weigert te blijven trainen in Gent (ze volgen Beltman) en een aantal gymnasten wel kiest voor Gent met de huidige hoofdcoaches.

Van bij hun aanstelling passen de trainers de trainingsbelasting aan en hechten ook meer belang aan het teamgebeuren.

Binnen deze periode is er in beperkte mate sprake van een groeiende wetenschappelijke ondersteuning. Maar (nog) niet alle disciplines zijn vertegenwoordigd en op die wijze ondersteund en er is een behoorlijk groot verloop onder de experts.

De coaches zeggen dat zij vragende partij zijn voor een uitbreiding van het aantal experts, omdat zij voor teveel zaken zelf dienen in te staan.

Van bij de aanstelling van G. als algemeen directeur wordt deze vraag geleidelijk aan ook meer ingevuld.

In vele getuigenissen van zowel gymnasten, ouders als van sommige experts zelf komt naar voor dat de experts niet altijd gevolgd werden in hun advies door de coaches.

Heel wat van de klachten in verband met psychisch grensoverschrijdend gedrag, waar we hebben naar verwezen, hebben betrekking op deze periode. Deze klachten hebben niet alleen betrekking op de hoofdcoaches maar ook op de begeleiding van de junioren.

Het team behaalt een historisch succes en selecteert zich voor de OS van Rio 2016. Niettegenstaande dit succes blijven er spanningen tussen coaches en gymnasten. Op de Spelen zelf zijn er na de afloop van de competitie conflicten.

2016 – 2018

Vanaf hier kan worden gesteld dat het IDT (interdisciplinaire wetenschappelijke ondersteuning) vorm begint te krijgen en stelselmatig wordt uitgebouwd.

De federatie zegt dat het vanaf Rio de andere kant is opgegaan, wat echter door heel wat getuigenissen wordt tegengesproken.

De positieve initiatieven werden nog onvoldoende in praktijk gebracht.

Heel wat getuigenissen spreken over dezelfde vormen van psychisch grensoverschrijdend gedrag.

Net als in de vorige periode hebben deze klachten niet alleen betrekking op de hoofdcoaches, maar ook op de begeleiding van de junioren.

Getuigen zeggen dat wanneer gymnasten zich richten tot de technisch directeur of algemeen manager, hen actie wordt beloofd, maar dat er in de praktijk zelf te weinig gebeurt.

Het is ook in deze periode dat een aantal gymnasten zich tot de API richten om ongepast gedrag te melden (zie verder).

2018 – 2020

Het IDT wordt nog verder uitgebouwd en er komt meer stabiliteit in de samenstelling.

Er komt ook meer verantwoordelijkheid voor het IDT en de experts zelf vanaf nu. Dit vraagt echter de nodige tijd waarbij bepaalde experts nog moeten groeien in hun rol en positie en waarbij de hoofdcoaches moeten leren omgaan met de nieuwe situatie.

Niet alles loopt zoals het moet, er blijft sprake van bepaalde spanning tussen gymnasten en coaches. Tevens speelt zich een belangrijk feit af, nl. de niet behandeling van de anonieme klacht van een aantal gymnasten ingeleid bij de ethische commissie door de API (zie verder).

Vanaf 2019 is er mede door toedoen van Sport Vlaanderen meer aandacht voor vorming van de trainers.

De OOG stelde vast dat er een belangrijke stap voorwaarts wordt gezet wanneer er ook persoonlijke begeleiding wordt voorzien voor de coaches zelf door sportpsycholoog Jef Brouwers.

2020 – NU

Het IDT is nu op volle kracht. Toch zijn er bij een aantal getuigen nog steeds vragen omtrent de invloed en de mate waarin er met de inbreng van IDT leden wordt rekening gehouden enerzijds en omtrent “deontologische aspecten” (wat kan/mag/moet “doorverteld” worden en wat niet) aan coaches anderzijds.

Verduidelijking dringt zich op, willen de gymnasten volledig vertrouwen krijgen in de werking en zich veilig voelen, ook wanneer zij kritiek of klachten uiten.

Zoals hoger vermeld, sprak de OOG een beduidend aantal gymnasten die nu in Gent verblijven. Zij geven aan dat de situatie op dit ogenblik goed is. Zij voelen zich goed en denken vooral aan het realiseren van hun droom.

De OOG heeft echter ook kunnen aanvoelen dat veel afhangt van de persoonlijkheid en mondigheid van de atleten en hun entourage. Die mondigheid heeft te maken met de persoonlijkheid van elk van de atleten, maar ook met de wijze waarop coaches en andere IDT-leden in staat zijn om hun aanpak af te stemmen op de individuele noden van de kinderen en jongeren, met het klimaat in en buiten de zaal en het vertrouwen in de werking van het leiderschap in al zijn geledingen.

De uitbouw van het IDT wordt als een belangrijke factor gezien.

5.5.2 Beschouwing over de evolutie

De fasen waarin de uitbreiding en de (positieve) invloed van de IDT begeleiding effectief is ingevoerd en effect heeft gehad, blijft behoorlijk onduidelijk. De OOG concludeert dat de IDT-werking aan impact won in de periode 2018/2019.

Er heeft dus wel degelijk een positieve evolutie plaats gevonden. Deze evolutie is echter heel langzaam verlopen en er blijven door verwijzingen/getuigenissen van mensen die weliswaar niet meer binnen de structuur actief zijn of werken toch nog open vragen en bezorgdheden.

De OOG stelt ook vast dat de communicatie van het management omtrent de initiatieven en maatregelen die werden genomen om het grensoverschrijdend gedrag tegen te gaan en vooral over het tijdstip waarop die werden genomen niet goed is gevoerd.

Uitspraken als “vanaf 2016 deed zich dat niet meer voor (...)” werden niet in dank afgenomen door de slachtoffers en ook door “niet-klagers” gerelativeerd.

Zeker als men weet dat er nadien nog klachten (onder meer de klacht bij de ethische commissie) zijn gekomen.

Uiteindelijk gaat het hier over een proces van organisatorische en culturele verandering en daarvan zegt Mountjoy dat dit begint bij leiderschap:

“Leiders die negeren, ontkennen of zich verzetten tegen de overtuiging dat mishandeling en intimidatie in hun sport voorkomen, ontzeggen de organisatie en iedereen die daar deel van uitmaakt, de kans om daadwerkelijk te werken aan preventie en beperking van risico's, waardoor uiteindelijk een cultuur ontstaat waarin atleten gevaar lopen (Mountjoy et al., 2016). Door deze ontkenning en machtsmisbruik kunnen de onderliggende oorzaken van misbruik en intimidatie blijven bestaan en kunnen misbruik en onveilige praktijken worden voortgezet “(Mountjoy et al., 2016).

De OOG concludeert dat de federatie zich hier kwetsbaarder (open en minder defensief) had dienen op te stellen en had moeten erkennen dat er – mogelijk onbewust – dingen niet zijn gelopen zoals ze dacht of wou.

5.6 De omgang van Gymfed met meldingen via de ethische commissie: een gemiste kans

In juli 2018 vroeg het API van de Gymfed advies aan het Centrum Ethiek in de Sport vzw (ICES) na verschillende meldingen inzake psychisch grensoverschrijdend gedrag in de topsportwerking van het damesgymnastiek.

Op 20 december 2018 was er een overleg tussen de (anonieme) melders, de API Gymfed Caroline Jannes, een vertegenwoordiger van afdeling Topsport van Sport Vlaanderen en een vertegenwoordiger van ICES. Er werd besloten de klachten samen te brengen in een anonieme melding die Caroline Jannes als API Gymfed zou overmaken aan de (toenmalige) ethische commissie van de Gymfed (momenteel: ethisch adviesorgaan genoemd).

Het/de API Gymfed stelde een omstandig meldingsformulier op in de vorm van een rapportering. Deze rapportering geeft aan dat het API Gymfed tussen 28 november 2017 en 20 december 2018 meldingen ontving van zeven personen over psychisch grensoverschrijdend gedrag binnen de topsportwerking van de Gymfed. De melders stonden erop dat hun namen niet bij de gymnastiekfederatie werden bekend gemaakt (zie eerder 4.5 Meldingen bij de aanspreekpersonen integriteit (API).

De meldingen in de rapportage waren omvangrijk, duidelijk en concreet. Er werd tevens grondige aandacht aan besteed door de API en ICES.

In diverse getuigenissen die voor de OOG werden afgelegd en die in het verslag worden geparafraseerd, zijn deze klachten ook te herkennen.

De betrokken gymnasten spraken volgens de rapportering van het API Gymfed over mentale klachten tijdens hun carrière, die zij benoemden als mentale leegheid op trainingen en wedstrijden, onzekerheid en paniek en/of faalangst, machteloosheid en schuldgevoelens.

De afwikkeling door de ethische commissie van de Gymfed van de vraag van de (anonieme) melders om een gesprek te hebben over de toekomst en het verleden, ziet de OOG als een belangrijke gemiste kans van minstens erkenning van de meldingen en mogelijk zelfs als een begin van een oplossing voor de aanslepende spanningen.

5.6.1 Wat heeft zich voorgedaan?

De Gymfed heeft een ethische commissie (nu dus ethisch adviesorgaan genoemd).

De (toenmalige) voorzitter van de ethische commissie had een meerledige rol: voorzitter van de commissie, algemeen manager van de Gymfed en *program driver* van de artistieke gymnastiek dames. Dit veroorzaakte minstens een virtuele belangtegenstelling die in deze kwestie op problematische wijze concreet werd. Overigens valt op dat in de huidige reglementering van de Gymfed de algemeen manager nog steeds, als eerste lid, deel uitmaakt van het ethisch adviesorgaan (zie het advies hierna hierover).

Zoals vermeld, werden de verhalen van de anonieme melders bij de ethische commissie van de Gymfed aanhangig gemaakt. De ethische commissie oordeelde echter geen gevolg te kunnen geven aan deze meldingen omwille van het anoniem karakter ervan. De ethische commissie besliste in haar zitting van 26 februari 2019 de meldingen als afgehandeld te beschouwen zonder zich te kunnen uitspreken over de gegrondheid ervan. Tegelijkertijd gaf de ethische commissie aan dat de problemen gekend waren, deze zich niet langer voordoen en er voldoende maatregelen zijn genomen.

Uit niets volgt nochtans dat de ethische commissie beschikte over een procedurereglement, laat staan een waarin werd gesteld dat anonieme meldingen niet konden worden behandeld. Het was een eigen discretionaire beslissing van de ethische commissie, of haar voorzitter.

De bekommernis van de melders om anoniem te blijven, kwam er bij hen precies nochtans door de meerledige rol die verschillende leden binnen de ethische commissie hadden: de melders vreesden door de bevoegdheden die deze leden ook binnen de topsportwerking van de Gymfed hadden repercussies op hun sportloopbaan louter als gevolg van het melden. Vooral tegenover de toenmalig algemeen manager, die tevens voorzitter van de ethische commissie was, bestond er bij de melders een groot wantrouwen. Terecht of niet, zijn aanwezigheid in de ethische commissie vormde voor de melders een probleem om de ethische commissie vertrouwen te schenken en uit de anonimiteit te treden en daarvoor werd binnen de ethische commissie en de Gymfed geen oplossing gevonden. De voorzitter van de ethische commissie/algemeen manager is in deze kwestie ook nooit op de achtergrond gebleven. Integendeel, voerde de voorzitter van de ethische commissie/algemeen manager actief de communicatie en motivering van de beslissing van de ethische commissie. Hij schroomde er zich ook niet voor om in de mededeling van de beslissing van de ethische commissie al te verwijzen naar zijn rol van algemeen manager, in welke hoedanigheid hij dan wel een gesprek met de melders zou willen hebben.

Nochtans leek er bij de anonieme melders geen onredelijkheid te bestaan. Bij hen bestond het besef dat de impact van hun melding groter zou kunnen zijn als zij de anonimiteit zouden opgeven, doch de drempel hiertoe was voor hen nog te groot. ICES en de afdeling Topsport van Sport Vlaanderen speelden een belangrijke en positieve bemiddelende rol hierin en ICES vertolkte met redelijke argumenten via het online meldingsformulier van de ethische commissie de bekommernis en het verzoek van de anonieme melders om hen toch anoniem te spreken op 20 juni 2019 als volgt:

“De melders danken de commissie voor de behandeling van hun zaak, maar hebben geen volledige voldoening met de voorgestelde maatregelen. Daarom willen vijf van hen ingaan op de uitnodiging van de ethische commissie om toelichting te krijgen bij de genomen beslissing. Een verkennend gesprek dat het begrip tussen de federatie en de melders hopelijk kan vergroten, zonder dat dit ook meteen tot een consensus moet leiden. De melders vragen wel nadrukkelijk dat dit een vertrouwelijk gesprek blijft, en dat hun namen nadien niet kenbaar

worden gemaakt. Daarom stuur ik nu ook dit bericht. De melders vragen of ze met een beperkte vertegenwoordiging kunnen spreken van de commissie. De melders zouden zich het comfortabelst voelen als ze het gesprek kunnen voeren met een vrouwelijk lid van de commissie en een van de externe leden (niet gebonden aan de Gymfed) van de commissie. API Caroline Jannes en ICES kunnen een bemiddelende en ondersteunende rol opnemen bij dit gesprek. De melders begrijpen dat de impact groter zou zijn als ze met de volledige commissie zouden spreken en hun anonimiteit volledig opgeven, maar die drempel is voorlopig nog te groot. Dit vertrouwelijk gesprek kan hopelijk toch een grote meerwaarde hebben doordat de melders persoonlijk hun verhaal kunnen vertellen, en ze zelf ook toelichting kunnen krijgen bij het hoe en waarom van de huidige maatregelen.”

Deze genuanceerde en gemotiveerde vraag tot behandeling van de anonieme melding werd door de ethische commissie op formele gronden afgewezen. De ethische commissie, bij monde van haar voorzitter, liet aan ICES weten dat zij geen gevolg kon geven aan de melding omwille van het anoniem karakter, wat volgens dit antwoord ook impliceert dat de ethische commissie zich niet kon en wenste uit te spreken over de gegrondheid van de melding. Volgens de ethische commissie behoorde de problematiek tot de bevoegdheid van het management en meldde dat vanuit dit management, dus vanuit de voorzitter van de ethische commissie, *“nog eens specifiek een bijzondere aandacht zou worden gegeven aan bepaalde aspecten van de melding”*. Hierin manifesteert zich duidelijk de nefaste vermenging van de rol van voorzitter van de ethische commissie/algemeen manager van de Gymfed. Verder werd in het antwoord de vraag gesteld of en in welke mate het tot de taak van ethische commissie behoort om tussen te komen in een kwestie die onder de bevoegdheid van het management van de vzw Gymfed valt en waarvoor een specifieke omkadering bestaat die geacht wordt de problemen op te lossen die zich stellen. De voorzitter van de ethische commissie nam in het antwoord vervolgens nog meer zijn rol als algemeen manager op en stelde voor om met hem, als *program driver* van het senioresteam, en de melders een overleg met de nodige discretie te organiseren in zijn kantoor. De melders hadden nochtans al voldoende hun wantrouwen in de persoon van de algemeen manager als gesprekspartner te kennen gegeven. Bovendien stelt zich de vraag op welke wijze een overleg *“met de nodige discretie”* kan georganiseerd worden in het kantoor van de algemeen manager van de Gymfed, wat door hen helemaal niet als neutraal terrein zal zijn aangevoeld.

Het spijtige vervolg is gekend. De anonieme melders hadden hun wantrouwen tegenover de voorzitter van de ethische commissie, die tegelijk ook algemeen manager was, al bij herhaling kenbaar gemaakt. Dit wantrouwen werd duidelijk onderschat.

Er zijn geen concrete aanwijzingen dat het wantrouwen van de melders tegenover de persoon van de voorzitter van de ethische commissie/algemeen manager gegrond was. Maar het bestond wel en dat dit wantrouwen hen ertoe aanzette hun anonimiteit niet op te geven is wel een feit. Doordat dit stuitte op de stugge, formalistische visie hierop van de ethische commissie, zonder dat hiertoe enige rechtsgrond leek te bestaan, werd een gesprek onmogelijk, wat te betreuren valt. De anonieme melders, die geen gehoor vonden, hebben er klaarblijkelijk toch voor gekozen hun meldingen aan de media kenbaar te maken, wat enkel tot een polarisatie heeft geleid. Had de ethische commissie haar rol als adviesorgaan ten aanzien van onder meer het bestuursorgaan ook inhoudelijk en volstrekt onafhankelijk kunnen spelen, was die polarisatie mogelijk vermijdbaar geweest.

5.6.2 Gymfed zette de visie onvoldoende goed om in de praktijk

De tragiek van de ironie is dat de Gymfed in het opzetten van structuren in het kader van gezond en ethisch sporten een voortrekkersrol heeft gespeeld. De gymnastiekfederatie was een van de eerste

federaties die voorzag in een aanspreekpunt integriteit (API) en een ethische commissie, nog voor er enige wettelijke verplichting hiertoe was.

Door echter de algemeen manager lid/voorzitter van de ethische commissie te maken (en nu nog steeds, van het ethisch adviesorgaan) heeft de Gymfed echter verzuimd die ethische commissie de noodzakelijke volstrekt onafhankelijke invulling te geven. Met de algemeen manager als voorzitter, of zelfs gewoon als lid, van de ethische commissie wordt het wantrouwen ten aanzien van dit orgaan van bij de aanvang ingebakken, los van de persoonlijke integriteit van deze persoon, die tot bewijs van het tegendeel buiten kijf staat.

Het formalisme dat in deze zaak werd gehanteerd steunde bovendien niet op een reglement, doch was ingegeven door een inhoudelijke overweging, die precies steunde op het feit dat de voorzitter deze kwestie als manager wilde aanpakken.

Had de ethische commissie in die omstandigheden een onafhankelijke rol kunnen spelen en had zij zich niet laten kooien door formalisme, dan had niets het tot stand komen van een gesprek met de melders en wie weet zelfs met de betrokken topsporttrainer in de weg kunnen staan. ICES verwoordde het als volgt: *“De federatie had zich ook luisterbereid kunnen tonen, ten opzichte van jonge mensen die duidelijk gekwetst waren. De meesten waren nog jonge kinderen in de periode waarover (ze) vertelden. Sommigen voelden misschien ook sportieve teleurstelling, maar dat neemt niet weg dat ze tegelijk ook oprecht gekwetst waren. En anderen behaalden wel grote sportieve successen, maar kijken toch gekwetst terug op de topsportwerking.”* De ICES-vertegenwoordigers hebben verschillende melders persoonlijk gesproken en hoewel zij aangaven dat het niet hen toekwam om een onderzoek te voeren, was het hen wel duidelijk dat veel jonge mensen pijnlijke ervaringen hadden meegemaakt. Zij stelden: *“De federatie had veel zorgzamer met die verhalen moeten omgaan. Los van het feit hoe ze de beschuldigingen beoordeelden, hadden ze er alles aan moeten doen om de gymnasten in hun topsportwerking te beschermen tegen die ervaringen.”* ICES erkent verder dat de federatie nu inspanningen doet om de huidige gymnasten te beschermen, en te voorkomen dat het in de toekomst opnieuw fout zou lopen, maar *“mag ook niet vergeten om te reageren op fouten uit het verleden.”* Erkenning komt ook elders in dit verslag aan bod.

5.6.3 Nood aan een volkomen onafhankelijke ethische commissie

Opdat een ethische commissie op volwaardige en efficiënte wijze haar rol van adviesorgaan in ethische zaken op zich kan nemen, dienen alle leden volkomen onafhankelijk te zijn ten aanzien van de federatie. Een onafhankelijk lid van een ethische commissie kan niet tegelijk een bestuursmandaat binnen de federatie bekleden, of enige andere verantwoordelijke functie binnen de federatie uitvoeren. Wel is het aangewezen dat het/de federatie-API ook lid is van de ethische commissie. Een federatie-API heeft op zich immers ook een onafhankelijke rol binnen de federatie. Bovendien is hij of zij ook de ideale verbindingspersoon voor bij hem of haar gemelde kwesties en zullen deze op die wijze ook sneller en vlotter kunnen gedetecteerd worden en aangebracht worden bij de ethische commissie. De constructieve rol die de API kan spelen is ook in de hiervoor besproken kwestie concreet aangetoond.

Een ethische commissie mag voor haar werking niet gebonden zijn aan een strikt procedurereglement en zij mag zelf haar taak ook niet beperken door het opwerpen van formele of formalistische hinderpalen. Een ethische commissie is immers geen tuchtorgaan, doch een adviesorgaan ten behoeve van de leden en de andere organen van de federatie. Een ethische commissie bewaakt de naleving van de ethische regels binnen de federatie, doch niet met het oog op (tuchtrechtelijke) vervolging. Een ethische commissie zal in diverse gevallen ook een belangrijke bemiddelende rol kunnen spelen en moet weten te laveren tussen een premature (tucht)klacht of

een (tucht)klacht in wording en een bemiddelde oplossing, zonder de mogelijkheden van tuchtvervolgning of strafvervolgning te hypothekeren. Het garanderen van vertrouwelijkheid en de mogelijkheid om anoniem meldingen te doen, kunnen daarbij precies essentieel zijn. Een multidisciplinaire samenstelling van een ethische commissie met juridische, psychologische en (para)medische profielen is dan ook noodzakelijk, minstens sterk aangewezen.

5.7 Er is nood aan herstel tussen alle betrokkenen en aan garanties op verbetering

Er doen zich binnen de topsport artistieke gymnastiek dames al geruime tijd spanningen voor. Sinds de start met coach Gerrit Beltman zijn er duidelijke problemen geweest en ook de overgang naar de nieuwe hoofdcoaches ging gepaard met de nodige conflicten. De spanningen namen opnieuw systematisch toe naar de Olympische Spelen van 2016 en ook de jaren erna is er sprake van grensoverschrijdend gedrag van de hoofdcoaches en andere trainers. De wijze waarop de Gymfed in het verleden met klachten van eigen gymnasten is omgegaan, is een gemiste kans.

Vele ex-gymnasten kwamen fysiek, sociaal en emotioneel onder te hoge druk te staan waarvan ze de sporen tot op de dag van vandaag dragen. Kinderen en jongeren werden het slachtoffer van grensoverschrijdend gedrag door coaches en moesten opgroeien in een omgeving die onvoldoende werd afgestemd op hun noden. Het gaat om kinderen die op jonge leeftijd instromen in Gent omwille van hun grote droom, weg van huis, vol goede moed en die vaak tussen de 25 a 28 uur per week trainen. Het gaat om kinderen die ontwikkelen en evolueren tot jongeren en vervolgens volwassenen maar waarvan velen te weinig de kans kregen om zichzelf als persoon te ontdekken. Het presteren moest te veel ten koste van hun totale ontwikkeling. Ex-gymnasten kijken doorgaans met voldoening terug op hun sportieve succes en bepaalde voordelen van hun jeugd, maar dit compenseert vaak onvoldoende de negatieve gevolgen van wat ze meemaakten.

Velen hebben een rol gespeeld in het tot stand komen van deze (complexe) situaties, maar het is de (eind)verantwoordelijkheid van de coaches en het management van de Gymfed om ook te voorzien in een ethisch en gezond sportklimaat binnen de topsportwerking.

De Gymfed kan wel degelijk terugblikken op een positieve evolutie in de werking. Tegelijkertijd kan worden gesteld dat deze evolutie heel langzaam verliep en er blijven vragen en onduidelijkheden. Het (voormalige) management van de Gymfed heeft binnen de OOG en in de media meermaals gesteld dat er verbetering is opgetreden via onder meer de IDT-werking. De periode waarin dit ook effectief voelbaar was, bleef hierbij onduidelijk en er werd voornamelijk gesteld dat “het” zich nu niet meer voordoet zonder zich ten gronde over het verleden uit te spreken. Meer nog, in het verleden werden constructieve pogingen van bepaalde ex-gymnasten ondermaats ontvangen binnen de ethische commissie van de Gymfed.

Daarnaast geven de hoofdcoaches (X en Y) aan dat de problemen op de verschillende vlakken zoals die door een aantal gymnasten geschetst werden, nooit aanwezig geweest zijn. Zij geven aan dat zij steeds een positieve relatie hadden met de meisjes, en steeds getracht hebben om een positieve sfeer in de zaal te creëren. Verder geven zij aan dat zij steeds rekening gehouden hebben met de adviezen op medisch vlak en op vlak van gewicht. Wat betreft de taal geven zij aan dat dit bij het instappen van de meisjes soms moeilijk is, maar dat de meisjes snel voldoende Frans oppikken om vlot te kunnen communiceren. Coach (X) geeft aan zelf ook moeite te doen om Nederlands te spreken, maar geeft daarnaast ook aan dat dit een moeilijke taal blijft om te beheersen. De coaches zijn tevreden over de begeleiding voor zichzelf door Jef Brouwers. Deze begeleiding bevordert de samenwerking met de meisjes, en de sfeer in het team.

De OOG stelt vast dat de houding van de Gymfed en de hoofdcoaches er zo mee voor heeft gezorgd - en nog steeds zorgt – dat herstel moeilijk realiseerbaar is voor alle betrokkenen. Dit refereert niet naar een schuldbekentenis in de juridische betekenis maar over het nemen van verantwoordelijkheid.

Organisatorische en culturele verandering begint bij leiderschap (Mountjoy et al., 2016). Organisaties en leiders die negeren, ontkennen of zich verzetten tegen de overtuiging dat geweld en intimidatie in hun sport voorkomen, onzeggen de organisatie en iedereen die daar deel van uitmaakt, de kans om daadwerkelijk te werken aan preventie en beperking van risico's, waardoor uiteindelijk een cultuur ontstaat waarin atleten gevaar lopen (Mountjoy et al., 2016). Door deze ontkenning en miskenning van machtsverhoudingen kunnen de onderliggende oorzaken van het geweld en intimidatie blijven bestaan en kunnen onveilige praktijken worden voortgezet (Mountjoy et al., 2016). De Gymfed heeft ook een belangrijke voorbeeldfunctie voor de vele regioclubs en lokale clubs die gymnastiek evenzeer op een ethische en gezonde manier moeten organiseren.

De OOG raadt de Gymfed aan om in te zetten op volgende kernaspecten van een herstelgerichte benadering (Wexler et al., 2019):

- Geef volwaardige erkenning aan de problemen uit het verleden en nu: slachtoffers wensen erkenning voor hun ervaringen, met benoemen wat concreet fout liep en de wijze waarop dit een negatieve impact heeft gehad op hen.
- Neem verantwoordelijkheid voor de situatie: benoem de eigen verantwoordelijkheid en koppel dit aan verontschuldiging.
- Ga na hoe je de geleden schade kan herstellen: ga het gesprek aan met slachtoffers en bekijk samen wat hen kan helpen.
- Engageer je verder om de problemen zich niet te laten herhalen: formuleer een verbeterplan en monitor dit op een doortastende wijze.
- Geef ook de plegers de kans op herstel en re-integratie (secundair doel): kijk wat mogelijk is om de plegers van het grensoverschrijdend gedrag optimaal te laten functioneren.

Door sterk in te zetten op deze kernaspecten kan de Gymfed als organisatie groeien uit de problemen en ontstaat er vertrouwen dat de situatie met de minderjarigen zich niet kan herhalen.

De OOG is van mening dat dit ook van toepassing kan zijn voor de coaches. De OOG beschouwt hen als een belangrijke verantwoordelijke binnen de situaties die konden ontstaan enerzijds en als een onderdeel van een ruimer probleem anderzijds. Anders gezegd, herstel en verbetering staat of valt niet louter met hen als individu. De coaches wegnemen uit de werking zou zelfs de nood aan bepaalde systeemveranderingen in de weg kunnen staan. Dit geldt echter slechts voor zover ook zij erin zullen slagen om erkenning te geven, hun verantwoordelijkheid op te nemen, geleden schade teniet te willen doen en zich duidelijk te engageren voor een andere toekomst.

6 Aanbevelingen

De OOG komt tot volgende aanbevelingen die moeten bijdragen aan een geïntegreerd beleid binnen de Gymfed waarbij een gezonde ontwikkeling voorop staat en dit hand in hand met het nastreven van topsportprestaties. De aanbevelingen volgen de opbouw van de conclusies. Hiermee doet de OOG geen uitspraak over de volgorde van belang van deze aanbevelingen.

1. Installeer een open *taskforce* rond grensoverschrijdend gedrag vanuit de Gymfed.

De OOG raadt de Gymfed aan een open *taskforce* te installeren om de problemen rond grensoverschrijdend gedrag aan te pakken.

Een open *taskforce* wordt best samengesteld vanuit diverse perspectieven en expertises van binnen en buiten de Gymfed. Een afvaardiging van onder andere gymnasten, ex-gymnasten, ouders, externe experts, management, IDT, API en ethische commissie lijkt aangewezen.

De opdracht van een dergelijke *taskforce* bestaat uit het zorgen voor overzicht, formuleren van doelstellingen, bepalen van een plan van aanpak, zorgen voor monitoring en opvolging en zorgen voor rapportering.

2. Bekijk de problematiek in een bredere context dan artistieke gymnastiek dames.

Het overzicht van de ontvangen getuigenissen/klachten beperkt zich niet tot AGD. De OOG beveelt de federatie aan om de problematiek in een bredere context te bekijken en grensoverschrijdend gedrag ook binnen de andere disciplines en op alle niveaus te onderzoeken.

De uitwerking van de ethische code voor clubs kan daartoe een eerste aanleiding zijn. Het effectief realiseren van de aanstelling van een API binnen elke club, waaraan de federatie-API al volop werkt, is eveneens een duidelijke stap in de goede richting, mede als een helder en permanent meldingssysteem bij klachten en vragen.

3. Doe een grondige screening van alle coaches.

Het overzicht van de ontvangen klachten beperkt zich niet tot één coach. De OOG beveelt de federatie aan om een grondige screening te doen van haar volledige coachesbestand in Gent en bij uitbreiding ook in de regioclubs en clubs.

Als handleiding voor de professionele coaches kan het ethisch charter dienst doen waarin zowel de trainingstechnische, didactische als pedagogische vereisten worden beschreven. Het volstaat echter niet om de voorwaarden te formuleren. Er dient ook een methodologie opgezet te worden om dit permanent te evalueren.

Een topsport-API, waaraan de Gymfed ook al werkt, is een belangrijke stap voor de topsportwerking in Gent en de regioclubs.

Een club-API kan oplossingen bieden op lokaal niveau.

4. Investeer in vorming van trainers en andere belanghebbenden.

De OOG beveelt de federatie en bij uitbreiding de overheid aan om een cursus rond “bejegening van kinderen en jongeren” op te nemen in de trainersopleiding.

Het thema integriteit zou ook door de VTS (Vlaamse Trainers School), Sport Vlaanderen en BOIC als thema van *clinics* en Coaches Platformen (VCP en OCP) kunnen worden opgenomen. Organiseer tevens permanente vorming voor alle belanghebbenden die werken met kinderen en jongeren.

5. Zet gezond en ethisch sporten op de eerste plaats.

De OOG stelt dat mondiale prestaties nastreven kan, maar dat dit steeds dient te gebeuren binnen het kader van gezond en ethisch sporten.

De recent door het management genomen initiatieven (onder meer oudercommissie, atletencommissie, ontwikkeling charters) gaan in de goede richting, maar waakzaamheid is geboden in verband met de opvolging ervan.

6. Ga bewust om met het één campusmodel.

De OOG concludeert dat het één campusmodel legitiem is, weinig in vraag wordt gesteld en positief wordt ingeschat vanuit de huidige gymnasten.

De OOG wil bijkomend benadrukken dat de federatie zich best bewust moet zijn van de voor- en nadelen om de mogelijkheden ervan ten goede te laten komen van de ontwikkeling van de kinderen en jongeren en de mogelijke risico's te vermijden.

De OOG beveelt de federatie aan om met de gymnasten in gesprek te gaan omtrent te ontwikkelen initiatieven voor het bevorderen van hun welbevinden.

7. Spring omzichtig om met de ontwikkelingsnoden van jonge gymnasten die topsport nastreven.

De minimumleeftijd voor deelname aan de OS is bij artistieke gymnastiek dames vastgelegd op 16 jaar. Net als de federatie stelt de OOG vast dat dit tot gevolg heeft dat meisjes reeds op zeer jonge leeftijd worden blootgesteld aan vele trainingsuren met alle gevolgen voor de verhouding trainingsbelasting en -belastbaarheid.

De OOG moedigt de federatie aan om de initiatieven die recent zijn genomen tezamen met een aantal andere landen voor het optrekken van de minimumleeftijd, verder te zetten.

De OOG stelt zich de vraag of de toelatingscriteria voor intrede in een regioclub en het trainingscentrum Gent, voldoende zijn afgestemd op de specifieke situatie van deze jonge meisjes en of er naast de technische en fysieke vaardigheden ook voldoende aandacht is voor de mentale vaardigheden/ontwikkeling.

De OOG moedigt de federatie aan om de uitwerking van de mentale ontwikkelingslijnen waar de federatie aan werkt, de nodige aandacht te geven.

8. Beschouw een blessure nooit als normaal.

Alle medische problemen van minderjarige atleten dienen met de ouders besproken te worden. Er werd door de huidige medische staf aangegeven dat dit nu reeds zou gebeuren. Bij een blessure dient er een duidelijk behandelingsplan gecommuniceerd te worden tussen de gymnast (en ouders), coach en medische staf, in de taal van de gymnast.

Een gymnast moet de vrije keuze hebben om externe hulp te raadplegen. Hierbij kan de OOG vermelden dat de Gymfed zich op dit moment goed heeft laten omringen door externe specialisten waar nodig.

Er werd een hoge blessure-incidentie vastgesteld, maar niet hoger dan internationaal gedocumenteerd. Weliswaar kunnen er meer inspanningen gedaan worden naar blessurepreventie. Enkele voorbeelden hiervan: monitoren van de belasting en aanpassen van trainingen in functie hiervan, lange termijnopvolging van blessures, zorgen voor een optimale conditie en mentale status, verbeteren van recuperatie, monitoren van de groei van een gymnast. Hierbij werden reeds inspanningen gedaan door het aantrekken van *physical* coaches. Zoals reeds vermeld zijn kinderen onder druk niet altijd in staat om alles te

vertellen, zeker niet tegen coaches. Het belang van medische screenings kan hierbij benadrukt worden.

Indien een gymnast niet kan trainen door blessures, dient er een alternatief programma voorzien te worden. Er werd door enkele gymnasten aangehaald dat zij zich uitgesloten voelden bij langdurige blessures en er tijdens de trainingen van medegymnasten geen alternatief werd voorzien.

Zoals eerder aangehaald zijn blessures vaak multifactorieel waarbij de mentale status ook een rol kan spelen. Positief stimuleren en doseren spelen hier een belangrijke rol, zeker in het aanleren van bepaalde oefeningen. Te veel kritiek bij atleten kan aanleiding geven tot verlies van zelfvertrouwen en bijgevolg het ontstaan van blessures.

9. Zorg voor een open communicatie op maat van de gymnasten.

De OOG stelt vast dat er op het vlak van communicatie tussen coaches en gymnasten nog heel wat verbeterpunten zijn.

De OOG beveelt de federatie aan om te werken aan een cultuur van “open communicatie” waarbij de coaches zich bewust worden van een aantal structurele problemen of risico’s (onder andere machtsverhouding, afstand volwassene – kind, angst om te spreken, niet iedereen is even mondig) enerzijds en een vreemde voertaal anderzijds.

De OOG raadt dan ook aan dat de coaches zich in de taal van het kind uitdrukken.

Daarnaast beveelt de OOG aan om extra te investeren in communicatie tussen de coaches en IDT met de ouders en de gymnasten over de opvolging van de gymnasten. Er moet hierbij voldoende eensgezindheid bestaan over wat een topsportcultuur impliceert aan inspanningen en impact op het leven van de zeer jonge topsportgymnastes. Indien dit niet in gesprek gebracht wordt, kunnen misverstanden ontstaan waaruit onbegrip en teleurstelling voortvloeit. De implicaties en impact van een leven in de topsport moeten durven benoemd worden (topsportcultuur), ook als deze als onaangenaam of confronterend zouden kunnen worden ervaren door de ontvanger van de boodschap (gymnaste, ouders). Directe transparantie ook over dit aspect kan in belangrijke mate latere frustratie en teleurstelling vermijden.

10. Zorg voor transparantere selectiecriteria en -procedures

Op basis van verscheiden getuigenissen stelt de OOG vast dat selectiecriteria en -procedures niet voor alle gymnasten en hun ouders even duidelijk zijn.

De OOG beveelt de federatie aan om transparante selectieprocedures uit te werken en dit op alle niveaus.

Daarbij moet aandacht worden geschonken aan:

- objectieve prestatiecriteria;
- duidelijk geformuleerde procesdoelen;
- duidelijk omschreven verantwoordelijkheden, wanneer de beslissing bij bepaalde personen of commissies ligt.

De OOG beveelt de federatie ook aan om binnen de selectieprocedures voldoende aandacht te hebben voor topgymnasten die buiten het centrum Gent trainen, hen actief te betrekken en ook ten aanzien van hen eerlijk en open te communiceren.

11. Werk uitstroombeleid en bijhorende nazorg uit als een systematische opdracht van de Gymfed.

Aan de hand van de getuigenissen stelt de OOG vast dat de uitstroompolitiek of het ontbreken daarvan al voor veel pijn, teleurstelling en onbegrip heeft gezorgd bij uittredende

gymnasten en hun omgeving. De OOG beveelt de federatie aan om heel transparant te zijn naar de gymnasten die wegens ontoereikende resultaten of blessures de topsportwerking moeten verlaten, alsook naar hun ouders. Ga daarover het gesprek met hen aan. Daarbij moet heel duidelijk benoemd worden wat aan de grond ligt van die beslissing: medisch, psychologisch, technisch of biomechanisch.

De OOG adviseert de federatie om zich te beraden over initiatieven op het vlak van trainingsopvang buiten het centrum en eventuele competitievormen, voor atleten die hun topsportwerking in Gent dienen te stoppen.

12. Zorg voor herstel bij ex-gymnasten die slachtoffer waren van grensoverschrijdend gedrag en bij de hele Gymfed.

Op basis van de vele getuigenissen van ex-gymnasten, gestaafd door getuigenissen van omstaanders binnen en buiten de Gymfed stelt de OOG vast dat er wel degelijk sprake is geweest van grensoverschrijdend gedrag door de coaches en dat hierbij niet adequaat werd opgetreden door de federatie.

Organisatorische en culturele verandering begint bij leiderschap. De Gymfed heeft ook een belangrijke voorbeeldfunctie voor de vele regioclubs en lokale clubs die gymnastiek evenzeer op een ethische en gezonde manier moeten organiseren. De OOG beveelt de federatie aan om de problemen uit het verleden en de huidige werking te erkennen inclusief de impact op de ex-gymnasten, verantwoordelijkheid op te nemen voor de situatie, na te gaan hoe geleden schade kan worden hersteld, zich te engageren dat de problemen zich niet zullen herhalen en in de mate van het mogelijke en wenselijke te streven naar herstel voor de betreffende gymnasten.

13. Bestendig de begeleiding van de huidige gymnasten.

De OOG stelt vast dat de gymnasten die Tokyo 2021 voorbereiden, tevreden zijn met de huidige begeleidingsstructuur.

In functie van het welbevinden van de huidige gymnasten en om de kansen van het huidige team optimaal te vrijwaren, beveelt de OOG de federatie aan om deze structuur te bestendigen tot en met de Olympische Spelen van Tokyo en achteraf de werking grondig te evalueren.

De OOG beveelt tevens de federatie aan om de persoonlijke *coach-the-coach*-begeleiding van de trainers te bestendigen.

OOG, 31 maart 2021

7 Referentielijst

- Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. (1989). *Verdrag inzake de Rechten van het Kind Aangenomen door Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1986*. Geraadpleegd via www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/kinderrechtenverdrag_officiële_nederlandse_vertaling.pdf
- Anda, R. F., Felitti, V. J., Bremner, J. D., Walker, J. D., Whitfield, C., Perry, B. D., Dube, S. R., & Giles, W. H. (2006). The enduring effects of abuse and related adverse experiences in childhood. A convergence of evidence from neurobiology and epidemiology. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 256(3), 174–186. doi.org/10.1007/s00406-005-0624-4
- Bakker, I., Bakker, K., Van Dijke, A., & Terpstra, L. (1997). *O + O = O². Naar een samenhangend beleid en aanbod van opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering voor kinderen en ouders in risicosituaties*. Utrecht: NIZW.
- Barker-Ruchti, N., Schubring, A., & Stewart, C. (2021). Gendered violence in women's artistic gymnastics. A sociological analysis. In M. Lang (Ed.), *Handbook of Athlete Welfare* (pp. 57–68). New-York: Routledge.
- Campbell, R. A., Bradshaw, E. J., Ball, N. B., Pease, D. L., & Spratford, W. (2019). Injury epidemiology and risk factors in competitive artistic gymnasts: A systematic review. *British Journal of Sports Medicine*, 53(17), 1056–1069. doi.org/10.1136/bjsports-2018-099547
- Comité voor de rechten van het kind van de Verenigde Naties. (2011). *General comment nr. 13. (2011). De rechten van het kind op bevrijding van alle vormen van geweld*.
- Comité voor de rechten van het kind van de Verenigde Naties. (2013). Algemeen commentaar no. 14. (2013) over het recht van het kind zijn belangen de eerste overweging te laten zijn (art. 3, eerste lid).
- Edouard, P., Steffen, K., Junge, A., Leglise, M., Soligard, T., & Engebretsen, L. (2018). Gymnastics injury incidence during the 2008, 2012 and 2016 Olympic Games: Analysis of prospectively collected surveillance data from 963 registered gymnasts during Olympic Games. *British Journal of Sports Medicine*, 52(7), 475–481. doi.org/10.1136/bjsports-2017-097972
- Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., Koss, M. P., & Marks, J. S. (1998). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults. The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study. *American Journal of Preventive Medicine*, 14(4), 245–258.
- Herbots, K., & Van Vooren, E. (2019). *Het belang van het kind. Aanzet tot concretisering naar een Vlaamse context*. Gent: Kenniscentrum Kinderrechten vzw.
- Hoppenbrouwers, K., & De Cock, P. (2010). *Onderzoek naar de wetenschappelijke state of the art op het vlak van preventieve gezondheidszorg voor kinderen onder de 3 jaar*. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven.
- Ince, D., van Yperen, T., & Valkestijn, M. (2018). *Top tien beschermende factoren voor een positieve ontwikkeling van jeugdigen*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Lang, M. (2021a). Developments in international policy on athlete welfare. In *Handbook of Athlete Welfare* (pp. 15–23). New York: Routledge.
- Lang, M. (2021b). Introduction. In M. Lang (Ed.), *Handbook of Athlete Welfare* (pp. 1–11). New-York:

Routledge.

- Mayer, J., Kühnle, F., & Thiel, A. (2021). Presenteeism in elite sport organisations. A framework for understanding athletes' decisions to practice sport despite health concerns. In M. Lang (Ed.), *Handbook of Athlete Welfare* (pp. 81–93). New-York: Routledge.
- Meinck, F., Murray, A. L., Dunne, M. P., Schmidt, P., Nikolaidis, G., Petroulaki, K., Zarokosta, F., Tsirigoti, A., Hazizaj, A., Cenko, E., Brikc-Smigoc, J., Vajzovic, E., Stancheva, V., Chinceva, S., Ajdukovic, M., Rajte, M., Raleva, M., Trpcevska, L., Roth, M., ... Browne, K. (2020). Measuring violence against children: The adequacy of the International Society for the Prevention of Child Abuse and Neglect (ISPCAN) child abuse screening tool - Child version in 9 Balkan countries. *Child Abuse and Neglect*, 108(May), 104636. doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104636
- Mountjoy, M., Armstrong, N., Bizzini, L., Blimkie, C., Evans, J., Gerrard, D., Hangen, J., Knoll, K., Micheli, L., Sangenis, P., & Van Mechelen, W. (2008). IOC consensus statement: "training the elite child athlete." *British Journal of Sports Medicine*, 42(3), 163–164. doi.org/10.1136/bjsm.2007.044016
- Mountjoy, M., Brackenridge, C., Arrington, M., Blauwet, C., Carska-Sheppard, A., Fasting, K., Kirby, S., Leahy, T., Marks, S., Martin, K., Starr, K., Tiivas, A., & Budgett, R. (2016). International Olympic Committee consensus statement: Harassment and abuse (non-accidental violence) in sport. *British Journal of Sports Medicine*, 50(17), 1019–1029. doi.org/10.1136/bjsports-2016-096121
- Nurius, P. S., Green, S., Logan-Greene, P., & Borja, S. (2015). Life course pathways of adverse childhood experiences toward adult psychological well-being: a stress process analysis. *Child Abuse*, 45, 143–153. doi.org/doi:10.1016/j.chiabu.2015.03.008
- Ohlert, J., Vertommen, T., Rulofs, B., Rau, T., & Allroggen, M. (2020). Elite athletes' experiences of interpersonal violence in organized sport in Germany, the Netherlands, and Belgium. *European Journal of Sport Science*, 0(0), 1–10. doi.org/10.1080/17461391.2020.1781266
- Pinto, R., Correia, L., & Maia, Â. (2014). Assessing the reliability of retrospective reports of adverse childhood experiences among adolescents with documented childhood maltreatment. *Journal of Family Violence*, 29(4), 431–438. doi.org/10.1007/s10896-014-9602-9
- Roberts, V., Sojo, V., & Grant, F. (2020). Organisational factors and non-accidental violence in sport: A systematic review. *Sport Management Review*, 23.
- Sands, W. A. (2000). Injury prevention in women's gymnastics. *Sports Medicine*, 30(5), 359–373. doi.org/10.2165/00007256-200030050-00004
- Struik, A. (2016). *Slapende honden? Wakker maken!* Amsterdam: Pearson Assessment and Information B.V.
- United Nations. (1948). *General assembly resolution 217 A: Universal declaration of human rights*. Geraadpleegd via www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=dut
- van der Kolk, B. (2016). *Traumasporen. Het herstel van lichaam, brein en geest na overweldigende ervaringen*. Eeserveen: Uitgeverij Mens!
- Van Haeken, S., Verdonck, E., & Groenen, A. (2018). *Geweld, gemeten en geteld scholenonderzoek 2018. Aanbevelingen in de aanpak van geweld tegen kinderen en jongeren*. Leuven: UCLL.
- Vandekerckhove, A. (2003). *Advies Topsport in de basisschool*. Brussel: Kinderrechtencommissariaat.
- Vertommen, T. (2019). Introduction. In *Ongelijk Spel. Seksueel geweld in de kinder- en jeugdsport*. (p. 13). Brussel: VUBPRESS.

- Vertommen, T., Schipper-van Veldhoven, N., Uzieblo, K., & Van Den Eede, F. (2016). Preventie van seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport. *Ortho-Rheumato*, 14(3), 26–31.
- Vliegen, N., Tang, E., & Meurs, P. (2017). *Van kwetsuur naar litteken*. Antwerpen: Pelckmans Uitgevers nv.
- Wexler, L., Robbennolt, J. K., & Murphy, C. (2019). #MeToo, time's up, and theories of justice. *University of Illinois Law Review*. 1().
- Wilinsky, C. L., & McCabe, A. (2020). A review of emotional and sexual abuse of elite child athletes by their coaches. *Sports Coaching Review*, 00(00), 1–26. doi.org/10.1080/21640629.2020.1775378